

„NEFELEJCS“

BUDAI ELEK

DÉSI REF. ELEMÍ ISK. IG. TANÍTÓ

EMLÉKÉRE.

MEGBIZÁSBÓL SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

DEÉSI DADAY ISTVÁN

POLG. ISK. TAN., A „TANÚGYI TANÁCSKOZÓ“ SZERKESZTŐJE.

10 KÉPPEL.

KIADJA:

A SZOLNOKDOBOKAVÁRMEGYEI TANÍTÓTESTÜLET

— BOLTI ÁRA 1 K 50 f. —

A TISZTA JÖVEDELEM A „BUDAI ELEK EMLÉK-ALAP“-RÓL
FORDÍTTATIK.

DÉSEN.

NYOMATOTT DEMETER ÉS KISS KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1906.

„NEFELEJCS“
BUDAI ELEK

DÉSI REF. ELEMI ISK. IG. TANÍTÓ

EMLÉKÉRE.

MEGBIZÁSBÓL SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

DEÉSI DADAY ISTVÁN

POLG. ISK. TAN., A „TANÚGYI TANÁCSKOZÓ“ SZERKESZTŐJE.

10 KÉPPEL.

KIADJA:

A SZOLNOKDOBOKAVÁRMEGYEI TANÍTÓTESTÜLET

— BOLTI ÁRA 1 K 50 f. —

A TISZTA JÖVEDELEM A „BUDAI ELEK EMLÉK-ALAP“-RA
FORDÍTÁTIK.

*Frédéric Albert adta
1956. IV. 18. -án
Dady István.*

334.410

Dokumentációs köt.

DÉSEN,

NYOMATOTT DEMETER ÉS KISS KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1906.

BIBLIOTECĂ JUDEȚEANĂ

TARTALOMJEGYZÉK.

	Lap
Előszó	V

I. RÉSZ.

Budai Elek élet- és jellemrajza : Daday I.	1—13
Budai Elek nevelési és oktatási elvei : Szabó Gy.	14—22

II. RÉSZ.

Budai Elek 25 éves jubileumi ünnepeltetése : „Tanügyi Tanácskozó“	23—32
Jubiláris elismerő és emlékközlemények : „Tan. Tan.“	33—44
„Budai bácsi“ (Szolnok-Dob. tárcza)	44—47
Elek napjára : Öreg orvos naplója	47—49
A ki mindenütt ott van (Dési Hírlap tárcza)	49—52

III. RÉSZ.

Budai betegsége, halála, temetése (D. I.)	53—56
Gyászjelentések (család, iskola, egyház)	56—57
Részvét sürgönyök és levelek	58—59
Gyászkoszorúk, felirások	60—61
Halotti beszéd : Vásárhelyi Boldizsár	61—66
Halotti ima : Veszprémy Ferencz	67
Búcsu-beszéd : Szabó György	67—69
Egy tanuló búcsu-szavai (vers) : Szabó Gy.	69
Búcsu-beszéd : Br. Horváth Emil dr.	69—70
Gyászbeszéd : Bene Ferencz	70—72
Búcsu-beszéd : Orbán E. tan. egy. elnök	72—73
Budai Elek sirjánál : Kádár József	73—75
Budai Elek sirja felett : Pólya Antal	76—78
Budai Elek utóbbi életéről s végóráiról : Debreczeni István	78—80

IV. RÉSZ.

A közvélemény megnyilatkozása Budai Elek halála után	81
Gyászrovat (Prot. közlöny)	81
Budai Elek dési ref. el. isk. ig.-tanító : Incze Lajos	81—82
Budai Elek : dr. Bárány Gerő	83—84

	Lap
Budai Elek emlékére (vers): Ferenczi Ilonka	85—86
Budai Elek halálára: Doktor bácsi	86—87
Budai Elek emlékezete (vers): Dombi Lajos	87
„Budai bácsihoz”: özv. dr. Breánné Simon I.	88
Budai Elek emlékezete (vers): Osváth Lajos	88—90
Elek bácsihoz: Dr. H. Á.	90
Budai Elekhez: Bencze Károly	90
A ki mindenre készen állott (—)	91—92
Budai és dalosai: H . . . M	92—95
Felhívás Dés város közönségéhez: Eándy György, Br. Horváth Emil dr.	95—96
„Előfizetési felhívás”: A vármegyei tantestület	96—97
Gyűjtőiv: „A Budai Elek emlékbizottság”	97—98
Utószó (vers) a szerk.	99

KÉPEK:

	Lap
Budai Elek képe 1906. évben (címlap)	III
Budai Elek 1876. évben	9
Budai Elek és tanítványai 1905. évben	15
Budai Elek jubileumi képe 1898. évben	25
Budai Elek mint tűzoltó 1879. évben	37
Budai Elek 1879. évben	41
Budai Elek (A ki mindenütt ott van) 1905. évben	51
Budai Elek (jütszik a tanítványával) 1901. évben	65
Budai Elek (súlyos betegség után) 1884. évben	73
Budai Elek (mint bicziklista) 1886. évben	93

Előszó.

Néhány évvel előbb (1898) mutattuk be T. olvasóinknak szerény lapunkban, a „Tanügyi Tanácskozó“-ban e képet. Ime, most ismét hozzuk, de — fájdalom — szomorú alkalomból . . .

Akkor a kedves kép látása örömkönynyeket csillogtatott szemekben, most pedig szívünk elszorul, zokogás tör ki keblünkből és patakként ontja szemeinkből a mély bánat a sirás forró könnyeit . . . Akkor jubileumát ünnepeltük, most rögs, füvesedő sirdombja körül állunk . . .

A tavasz első langyos fuvalma egy lesújtó hírrel nyilalta át az érző sziveket: „*Budai Elek meghalt!*“ . . .

Pedig mintha most is hallanók nyájas szavát az őt bálványozó kicsinyek seregében, az iskolában, mintha most is látnók vigasztalni a szomorkodókat és vigadni a vigadókkal!

Ki volt a már néhaivá lett Budai Elek, kit birt és veszített benne a család, az iskola, az egyház és a nagy társadalom? Azt egy ember ajka elbeszélni, tolla papírra írni képtelen.

Meg sem kíséreljük ennél fogva egymagunk az ő nagyságát leírni, azonban oda kívánjuk állítani őt, az *egyszerű néplanitót* a maga valóságában azok elé, a kik nem ismerték, mert ezeknek képzeletét bizonyára felülmulja az ő kiváló egyénisége, meg kívánjuk örökíteni őt azok előtt, a kik ismerték, tisztelték, szerették, oda kívánjuk állítani őt az utó nemzedékek számára példányképül a végtelen időkig.

A „Szolnok-Dobokavármegyei tanítótestület“ központi választmányának megbízásából összegyűjtöttük tehát — részint elkerve, részint utólagos jóváhagyás reményében — a különböző lapokban már megjelent, a néhai fáradhatatlan, tevékeny életének főbb s őt jellemző mozzanatainak leírását.

Az élet delén, 25 éves tanítói áldásos működésének jubileumán, majd a hamar bekövetkezett alkonyaton, a ravatalnál —

ott az örvendező, itt a megsebzett — különböző szivekből fakadt érzelmek őszinte megnyilatkozását, a különböző ajkokról elhangzott méltató beszédek szedtük össze s ezekből, mint soha el nem hervadó virágokból fontuk ezen soha el nem enyésző „*Nefelejcs koszorút*“ s helyezzük a megboldogult sirdombjának fejfájára, hogy láthassa és fedezhesse fel abban az olvasó azon nemes, a világ minden gyémántjainál becsesebb, értékesebb gyöngyöket, azon erényeket, melyek az *egyszerii tanítót, az igazi emberbarátot, az „eszményi embert“, „Budai bácsit“ ékesítették.*

Dés, 1906. május 20-án.

A szerkesztő.

I. RÉSZ.

Budai Elek élet- és jellemrajza.

Született 1850. év november 1-én Apanagyfaluban, Szolnok-Dobokamegyében. Édes atya: Lajos, ugyanoda való, később szentegyházi ev. ref. lelkész. Édes anyja: Szabó Rozália. Édes anyját már 2 éves korában elveszítvén, 5 testvérével együtt, zsenge korában árvaságra jutott. A sors azonban nemsokára a dési születésű Albisi Juliánna személyében jó mostoha anyával áldotta meg, ki édes anyai szeretettel ölelte a kis Elek fiát keblére, mert Elek már gyermekkorában engedelmes, szófogadó, figyelmes és előzékeny volt.

A tanköteles kort elérvén, mint szegény kálvinista pap szegény gyermeke, Nagy-Enyedre került. A nagyenyedi főtanoda ódon falai között kezdte és végezte iskolai tanulmányait. Tanulótársaival jó egyetértésben élt. A felsőbb osztálybeli tanulók iránt kellő, tanárai és előljárói iránt pedig mindig példás tisztelettel viseltetett, miért is azok szeretetét és bizalmát kiérdemelte. Mint szegény, de becsületes, jó tanuló, élvezte a főtanoda mindazon jótéteményeit, melyeket a hasonló sorsuak ma is élveznek. Négy elemi és hat gymn. osztályt végzett jeles eredménnyel.

Két pálya iránt érzett magában hivatottságot: a tanítói és a gazdasági pálya iránt. Az elemi tanító-képezde I. és II. évfolyamait ugyancsak Nagy-Enyeden a felekezeti képzőben végezte. Ekkor a kolozsmonostori gazdasági tanintézetbe óhajtott belépni, a mi azonban abban az évben nem teljesült, így hát a tanító-képezde III. évfolyamára is beiratkozott. Budai már mint tanítójelölt oly szép és biztos jeleit mutatta tanítói képességének, érettségének és rátermettségének, hogy a főtanoda alsóbb osztályaiban a körülményekhez képest, a szépírás és ének tanításával, sőt az összhangzatos karének vezetésével bízták meg és ennek következtében előljárói minden

aggodalom nélkül, bátran kibocsátották az élet rögös útaira. 1872. év őszén, mint kisegítő tanítót alkalmazták a nagyenyedi ev. ref. elemi leányiskolában, az akkor beteges Málnási igazgatótanító helyett. Ezen működése alatt kedvelte meg a tanítói pályát olyanira, hogy arról eltántorítani semmi hatalom képes nem lett volna; így tehát szakított a gazdasági pályával is, holott az 1873. évre a stipendiumot a gazdasági tanintézetben is megigérték.

Nagy-Enyedről két helyre pályázott még ugyanazon évben: Fogarasra és Désre. Mindkét helyre meghívták. A kettő közül a dési ev. ref. egyház tanácsának a meghívását fogadta el, melynek értelmében 1873. év február 20-án tisztességes állását el is foglalta... Tehát 1873. év február 20. napjától kezdve haláláig anyanyelvi és felekezeti különbség nélkül mondhattuk Budai Eleket a miénknek. Tehát 33 éven át szentelte idejének minden percét, áldozta önzetlenül szellemi és anyagi minden erejét, mint *tanító*, mint *társadalmi ember* és mint *jó barát* az iskola, az egyház és a társadalom érdekeinek hathatós előmozdítására.

Mint tanító, nemcsak saját I. osztályának tantárgyát, hanem ezenfelül a III. és IV. osztálynak több éven át a szépírást díjtalanul tanította.

Tanítói nagy missziót teljesített az alsófoku iparos és kereskedő tanoncz-iskolák felállítása óta városunk ezen iskolájában, hol az írni, olvasni nem tudók, az ugynevezett „előkészítők” csoportját 1883. évtől kezdve megszakítás nélkül tanította s így 33 év alatt ezen iskolában nem kevesebb, mint 1500 tanonczot tanított meg a szellemi élet legnélkülözhetetlenebb alapismereteire.

1885. évtől kezdve a községi iskolaszék jóváhagyásával a községi leány- és vegyes-iskolákban az ügy iránti lelkesedésből, tanítónő társai iránt való szivességből, 1890. évtől kezdve pedig iskolaszéki megbízás folytán, meglepő szép eredménynyel tanította az éneket.

Óraadó tanító volt a 70-es évek közepe táján az Aringer Ernesztin, később a Deési Irén által vezetett nyilvános magán leánynevelő-intézetekben; az előbbiben magyar nyelvet és magyar történetet, az utóbbiban szépírást, éneket és tornát tanított.

A községi iskolaszék megbízásából helyettesített a községi leányiskolában, nemkülönben a polgári fiúiskolában, annak felállítása idején tanított szépírást.

Végre tanította a valóban szegény gyermekeket egy csoport-

ban; ezen csoportot méltán nevezhetni a „Pestalozzi-féle iskolának“. 1881-ben Budai Elek buzditása és közbenjárása mellett Horváth Károly úr, akkor honvéd főhadnagy, elnökletében több nőtlen nemeslelkű emberbarát alakított egy kört, mely a szülőtlen és hajléktalan, a nyilvános iskolában fel nem vehető utca-gyermekeket szedte össze, ruházta fel és ételmezte. Budai ezeket szabad idejében tanította. Tíz ily szegény gyermek részesült ezen emberbaráti kegyben, kik az emberiségnek hasznavehető és életképes tagjaivá lettek. Ezen baráti kör példáján indult meg aztán a mozgalom a „szegény tanulók segélyegylet“-nek a létesítésére.

Désen „Lajos“ nevű cigányhordár még ma is emlegeti és egész életében fogja emlegetni, hogy milyen nagy hasznát veszi az írni-olvasni tudásnak s példáját mutatja annak, hogy bármily rendű, rangu ember hasznavehetősége nagyban függ attól, hogy tud-e írni és olvasni. Ez és még vele együtt azok, akik ebben a „rongyosok iskolájában“ Budaitól tanulták meg az elemi ismereteket, életében áldást kértek Budainak minden lépésére s most minden kicsi rögére, mely az ő tetemét takarja.

Ezek után tekintsünk be a kis muzsák templomába, az iskolába; figyeljük meg mi módon teljesítette ott Budai magasztos hivatását? . . . A népnevelésügy leghirnevesebb pedagógusait tartva mintaképül, a szó szoros értelmében nevelt és tanított. Mintaszerű iskola, mintaszerű tanítóra vall. Fegyelem tekintetében Comenius elveit tartotta szem előtt, kinek egyik sarkalatos elve az volt, hogy „az iskola fegyelem nélkül olyan, mint a malom víz nélkül . . .“ Fegyelmi eszközei voltak: a szeretet és példaadás, mint Fenelonnak, ez pedig fődolog, mert „a milyen a tanító, olyan lesz a tanítványa is“, mondja Calasantius. A jót példásan jutalmazta, a rosszat szigorúan büntette . . . Titkos hatalommal uralkodott tanítványai fölött, mint Troczendorf. Testi és lelki erejüket fejlesztette minden kényszer nélkül . . . Kegyesség, ismeret, beszédbeli ügyesség és társadalmi ildomosság az, a mire a kicsinyeket oktatta. „Legnehezebb feladatom az, hogy a gyermeket képessé tegyem a tanulni tudásra, s ez legkönnyebben azoknál megy, kik midőn kezem alá jönnek, semmit sem tudnak“, ezt mondta Budai s e tekintetben Rousseau elveit követte. Ismerte tanítványainak egyéniségét, lelkületét és tehetségeit, akárcsak Verulami Bácon. Nem mézeskalácsból font betűkkel tanította az olvasást, mint a Philantropok, hanem a méznél is édesebb varázserővel, t. i. a szeretettel, gyöngédség-

gel és játzsizággal. Szeretete és atyai jósa páratlan volt. Szegényebb sorsú tanítványaít írószközzel, tankönyvvvel, sőt ruhával is ellátta. Az érdem megítélésében részrehajlatlan, igazságos, rangra való tekintet nélkül, akár csak Pestalozzi. Az idegen ajku, magyar nyelven még nem tudó tanítványaival anyanyelvükön értette meg a dolgot, miképpen ezt Ratich F. kívánja.

Az ev. ref. fiúiskola tanítványaínak létszáma tetemesen szaporodott, s éppen az I. osztályé idejövetele után számban megkétszereződött, majdnem 2000-re megy azon gyermekeknek a száma, kiket az ev. ref. iskola I. osztályában 33 év alatt kifogyhatatlan türelmével a „jó Budai bácsi“ tanított meg írni, olvasni, s a kik kevés kivétellel a városnak, a hazának és a nagy emberi társadalomnak már meglett, vagy leendő hasznos polgárai, neki pedig büszkeségei voltak. Tanítványaí bálványozásig szerették. Ezek, de sőt szülőik is alig várták, hogy kicsinyeik a Budai keze alá kerüljenek és megsiratták, ha az első osztályt végezve, tőle megváltak.

Kazinczy Ferencz író és 1786-ban iskolafelügyelő, a jó tanítót így jellemzi: „Az a tanító, a ki a gyermekekkel gyermekki módon tud bánni, a ki gyermekké lenni nem átalja; az a tanító, a ki a gyermekeket úgy tudja tanítani, hogy elfelejtik, hogy iskolában vannak s azt hiszik, hogy édes anyjuknak ölében hevernek, a ki előttük mulattató meséket beszél; az a tanító, a ki tanítványaínak fejét és szívét műveli, a ki őket nyájasan tanítja, oktatja és javítja: az a tanító, kire én iskolámat bizni óhajtanám.“ Talán nem tévedek, ha Budait ilyennek ismertem; talán nem tulozok, ha Budait ilyen tanítónak jellemeztem.

Budai Elek, annak daczára, hogy benne a Kazinczy által követelt jó tulajdonok megtestesülve voltak, nem szünt meg magát tovább képezni, mert elvei közt ott volt az arany igazság is, hogy „nem csak a jó pap tanul holtáig, hanem a jó tanító is.“ Minden kínálkozó alkalmat megragadott, hogy általános és közhasznu ismereteit bővitse és öregbitse.

Tagjává lett 1889-ben a „Természettudományi társulat“-nak. A népoktatási törvény ugyan a felekezeti tanítókat nem kötelezi arra, hogy a megyei tanítótestületekbe belépjenek, ő ennek daczára a Szolnok-Dobokamegyei tanítótestület“-nek megalakulása idejétől, 1876-ik évtől kezdve rendes és munkás tagja volt. Ezen testületben volt jegyző, később választmányi tag; 1891. évtől kezdve pedig a „Dési fiókkör“-nek haláláig elnöke és éltető lelke. A kollegiális

jó viszony, rokonszenv, összetartás és kölcsönös segélyezés szép eszméjének az egyesületben való meghonosítása s ez által is a tanítói tekintély emelése érdekében sokat fáradozott s e tekintetben a tanítótestület neki sokat köszönhet. Tanítótársainak ő valódi kártársa, őszinte jó barátja volt, kikkel örömben és bánatban testvériesen osztozott.

Ha valamely tanítótársának családjában a kérlelhetlen halál áldozatát kiszemelte, a hátramaradt özvegy, illetve árvák mély bánatában mindig vérző szívvel osztozott s azok anyagi zavarán tőle kitelhető módon mindig igyekezett legalább is pillanatnyi segílyt nyújtani. Ezen nemes törekvésének megvalósítását czélozta akkor is, midőn egy tanítótestületi közgyűlésen a következő indítványt tette: *„A meghalt tagtárs elhunylával egy betölthetlen űr marad a családban. Magam előtt látom a minden anyagi támasz nélkül álló özveget, ki férje hiült telemeinek ellakarításáról sem bír gondoskodni. Érzem fájdalmát s egyúttal érzem az idegenektől kapott alalmaznaszerű könyörület égető szégyenét, melyet az özvegy s vele együtt mi is elviselni kénytelenek vagyunk. Az együvé tartozás érzete és szerelete kényszerít arra, hogy határozati javaslatot terjesszek a közgyűlés elé“* A javaslat az volt, hogy a megyei tanítótestület létesítsen egy segélyalapot, melyből a huzamosan betegeskedő tagtársak gyógykezelhetése, esetleg a meghaltak temetési költségei fedezése czimén (100-100 K) segély nyujtassék. A javaslat egyhangulag határozattá emeltetett s bár sajnos, hogy erre alkalom kinálkozott, de már eddig is több kesergő özvegynék és árvának apasztotta sajtó könnyeit ezen alaptól nyujtott pillanatnyi segíly.

A tanítótestület, mint lankadhatlanul munkálkodó tagját, nem egy izben tüntette ki megtisztelő bizalmával, midőn a testület képviselőtéről volt szó. Így Gönczy Pál miniszteri tanácsos, czimzetes államtitkár és Gáspár János kir. tanfelügyelő tiszteletére rendezett jubileumokon a tantestület egyik képviselője Budai volt.

Önképzése eszközéül használta fel a vallás- és közoktatásügyi miniszterium által 1874-ben Kolozsváron rendezett torna-póttanfolyamot is, melyet úgy elméleti, mint gyakorlati szempontból kitünő eredménnyel végzett s ez által nemcsak elemi, hanem felső iskolák tornatanítására is képesítette magát.

Végre tapasztalat- és ismeretszerzés czéljából a nyári szünidők alatt, mindig saját költségén, hazánkban és külföldön szép kirándulásokat és körutazásokat tett.

Mindjárt tanítói első évében, 1873-ban a bécsi világkiállításra utazott fel, hol, ide számítva a Szemeringre tett kirándulás idejét is, 14 napot töltött. Az 1889-ik évben a „Magyar mérnök- és építészegylet”-tel egy nagyobb, európai körútasban vett részt. Bécs, Linz, Passau, Nürnberg, Mainz, Köln, Brüsszel, Osztende, Dover, London, Calé, Páris, Luczern, Zürich, Insbruck és Grác azok a városok, melyeken nemcsak átutazott, hanem ezekben több-kevesebb napot töltve, azoknak a nevezetességeit is megtekintette s a 34 napra terjedő körútas gazdag tapasztalataival tért haza. 1891-ben a temesvári kiállítást megtekintve, Buziás, Orsova, Adakaléh-Vaskapu és Mehádia vidékeit utazta be. 1893-ban a Magas-Tátra vidékén 5 hétig tartózkodott, mely idő alatt turista kirándulásokat tett annak környékén, a Dunajeczen kitutajozott Galicziába is. Mint turista, mikor a kerékpározás elterjedt, némelykor óriási utakat tett meg, hogy valamely nevezetes ünnepségen jelen lehessen. Így ment el Désről Segesvárra a Petőfi szobrának leleplezési ünnepélyére. Így járta be 1902-ben Szabó György tanító-társával Erdély legnevezetesebb fürdőit, gazdag tapasztalatokkal, emlékekkel megtérve. Alig volt város, ahol ismerősre, jó barátira ne akadt volna, akik, ismervén az ő jó lelkét, tárt karokkal fogadták. Hogy bántódott, ha valahol nem lehetett jelen idő hiányában. Más és más években a dunántuli vidék kivételével szép magyar hazánk majdnem minden érdekesebb helyeit beutazva, közvetlen szemlélet útján ösmerte meg... Csoda-e hát, ha Budainak nemcsak megye- és ország-, de sőt Európaszerte sok ismerőse volt?

De most vessünk pillantást a társadalom tág terére, ott is azonnal rátalálunk Budaira. Rokonszenves külseje, megnyerő, de nem behizelkedő társalgási modora, általános társadalmi műveltsége, józan élete, egyenes őszintesége, részrehajlatlan igazságérzete és teljes megbízhatósága, mint egyéni jeles tulajdonai, a nagy társadalomban Budait úgy szólva nélkülözhetlenné tették s így annak csakhamar felkarolt tagja lett.

Minden közhasznú erkölcsi testületnek, mely városunkban és vidékén létesült, munkás tagja volt. Aljegyzője volt 1878—1882-ig a deési „Casino”-nak. A „Vöröskereszt-egylet” deési fiókjának volt titkára. A „Deési műkedvelő-egylet” dal- és zeneosztályának, míg az főnnállott, tevékeny munkása. A Szolnok-Doboka megyei nemzeti színház létesítésén úgy is mint szerény munkás, úgy is mint részvényes közreműködött. A korcsolyázó-egyletnek választmányi

tagja. A „deési jótékony nőegylet“ által rendezett minden mulatságban mint főrendező szerepelt. A hetvenes években jobbára tanítókból álló dalkörnek volt a vezetője. A nyolczvanas években pedig megalakította a „Deési dalkör“-t, ennek több mint 10 éven át titkára és éltető lelke volt. Ily minőségben vett részt a Bem-szobor leleplezési- és a kolozsvári dalár-ünnepélyeken. A dalkör az ő vezctése alatt helyben és vidéken fontos tényezője volt a magyar hazafiság és a közművelődés terjesztésének. A többek között az 1889-ik évben Beszterczen a szegény tanulók javára rendezett hangversenyen, továbbá Magyar-Láposon, Bethlenben, Nagy-Ilondán stb. működött közre szép sikerrel. 1883 ban megbízás folytán szervezte a „tűzoltó zenekar“-t, melynek 10 éven át háznagya volt, ez idő alatt számtalanszor rendezett iskolai, egyházi és közczélokra sikerült és élvezetes hangversenyeket. Később az „Iparos ifjak önképző- és betegsegélyző-egylet“-ének titkára és ezen egylet dalosztályának haláláig karmestere. Ezen önképző könyvtára részére a „deési leányok“ aláírása és gyűjtése útján beszerezte Jókai Mór koszos írónk műveinek 400 koronás ünnepi díszkiadását.

A polgári fuvózenekarnak lelkes igazgatója. A milleniumi kiállítás alkalmával nagy kitartással és fáradtsággal összegyűjtött egy pár száz koronával e zenekart a budapesti kiállításra vezette fel. A „Deési zenekedvelők egyesületé“-nek alapító és igazgatóválasztmányi tagja. A deési ev. ref. kebli iskolaszéknek jegyzője. A deési ev. református egyházmegye közgyűlésein világi képviselő. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület közgyűlésein képviselte az egyházmegyei ev. ref. tanítói kart, mint megválasztott képviselő.

Az utolsó években az egyházkerületi tanügyi bizottságban az elemi iskolai ügyekben mint előadó szerepelt. Gazdag tanítói tapasztalatát itt szándékozott leginkább érvényesíteni. Sajnos, hogy erre már kevés ideje volt.

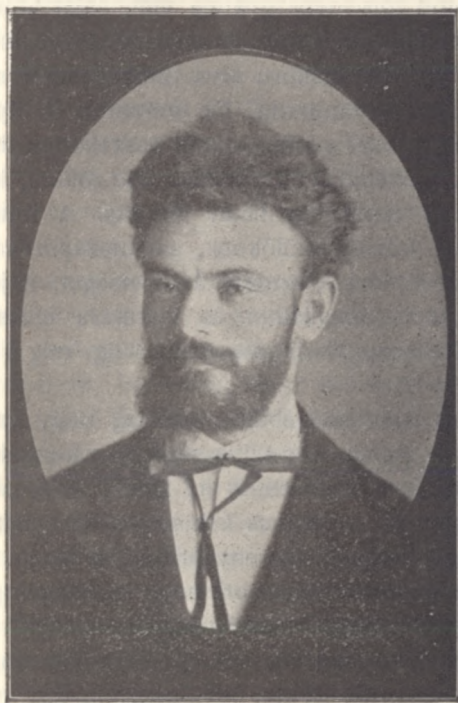
Fáradhatatlan, munkás tagja volt a Désen több ízben rendezett kiállítások bizottságainak. Az 1887-iki nagyobb kiállítás alkalmával a nőimunkák csoportbizottságának titkára és a juri bizottságának előadója volt, miért is közreműködési oklevéllel tüntettetett ki. A márczius 15-iki nagy nemzeti ünnepély dési 100-as állandó bizottságában mint jegyző működött. A „Szamosmenti kerékpár-egylet“ versenybiróságának szintén tagja volt.

Szervezője és tagja volt a dési „Önkéntes tűzoltó-egylet“-nek, a hol igen tág tér kínálkozott bámulatra méltó testi ügyességének

és erejének, a helyzetszülte merész vállalatának, kitartó szorgalmának és csüggedést nem ismerő vasakarátának érvényesítésére. Midőn országszerte megindult a mozgalom a tűzoltó-egyletek szervezése tárgyában, akkor Budai már Désen volt s így a helybeli tűzoltó-egylet felállítása és szervezése nehéz munkájából valóban oroszlánrészt vett. Az egyleti tagoknak szakszerű kiképezhetése és szabályszerű szervezhetése czéljából a saját költségén bement Kolozsvárra, hogy a műszaki fogásokat elsajátítsa; így szerzett ismereteit gyorsan és maradandóan plántálta be az egylet termékeny talajába. Mindjárt kezdetben I. oszt. parancsnokká választotta meg az egylet. Az egylet diszes és értékes zászlójának a beszerzésében, kiállításában és ezen zászlószentelés szép ünnepélyének rendezésében a főérdem szintén Budait illette meg. Ezzel egy időben megbízás folytán helybeli népzenészekből (cigány) szervezett egy tűzoltó fuvózenkart, ezt tanította és vezette. Nemcsak gyakorlatokon és ünnepélyes kivonulások alkalmával állotta meg helyét derekasan és szerzett elismerést az egyletnek, hanem a féktelen elem pusztító rombolásai közepette is avatott szakértelemmel, nem ritkán életének kockáztatásával, de mindig higgadt megfontolással küzdött titáni harczot. Nem egy ízben adott a tűzoltó-egylet parancsnoksága Budai iránt tartozó elismerésének jegyzőkönyvi kifejezést. A tűzoltó-egylet őszinte elismerésének hangja szólalt meg akkor is, midőn 1882-ben, Elek napján, az egylet testületileg jelent meg lakásán és lelkes szavakban tolmácsolta az egylet háláját és tiszteletét s ennek maradandó zálogául egy diszcákánnyal ajándékozta meg. Ugyancsak a tűzoltó-egylet létesítése és fejlesztése körül kifejtett példás munkálkodásának elismerését bizonyítja a tűzoltóparancsnokságnak 27—886. sz. alatt kelt azon jegyzőkönyvi kivonata, mely szerint indokolt kérésére a tényleges osztályparancsnoki állásától felmentve, egyhangulag választatott meg tiszteletbeli osztályparancsnokká.

A „Szamosvölgyi vasút“-nak három izbeni megnyitási főnyes ünnepélyeinek úgy is mint felkért, illetőleg megbízott rendezője, úgy is mint ezen ünnepélyeken közreműködő egyletek vezetője, mindig nagy kitartással és elismert sikerrel oldotta meg nehéz feladatát. A „Kolozsvári Athletikai Club“ elnöksége hivatalos iratban ad kifejezést Budai iránti elismerésének azon alkalomból, midőn 1886-ban Désen rendezett versenyein mint versenybíróági és mint rendező-bizottsági tag a Club érdekében közreműködött.

A milleniumi ünnepélyek egész sorozatának külső elrendezése nehezedett Budai kipróbált vállaira s azok fényes sikerének érdeme sok tekintetben Őt illette meg. Erről tesznek bizonyosságot a 402—1896. számú főispáni és ugyanazon év november 20-án kelt polgármesteri meleghangú elismerő, illetve köszönő iratok.

1876. év

És ő, aki annyi egyesületnek tagja tudott lenni, érvényesítette is minden tehetségét. Nem csak elvállalta a tag nevet, hanem lelket is igyekezett önteni az egyesületi életbe. Hogy miképpen tudott annyi helyt megállani, azon mindenki csodálkozhatik. De megérthető mindez az ő vasakaratából, amely nem ismert nyugalmat. Éjjeleket töltött sokszor fárasztó s lelket emésztő gondok között. Megegett 4—5 nap, hogy alig aludt összesen 8—10 órát.

Nem kevésbé megfigyelésre méltók Budai Eleknek családi viszonyai! Ő nőtlen ember volt, soha családot nem alapított. Pedig

az Ő szívét is sokszor megszebezte Ámor nyila. S tudja Isten! Mintha talán nem tudott volna magához hasonló ideális lelket találni. Vagy talán az Ő nagy szívét nem tudta volna betölteni egy hűséges hitvesi lélek. Azok az elsárgult virágok, száraz levelek, amiket könyvei között őrizett, talán, ha beszélni tudnának, meg tudnák mondani. Mindig terhes családot tartott. Dániel nevű testvéröccsét, kinék egyszersmind törvényes gyámja volt, saját költségén nevelte, taníttatta, mignem a kereskedelmi akadémiát végezve, intelligens állású önálló emberré lett. Két kiskoru árva unokaöccsét szerény tanítói fizetéséből gondozta és taníttatta. De taníttatott Ő olyan elhagyatott szegény fiúkat is, kikkel semmi rokoni összeköttetésben nem állott. Ezen nemes cselekedetei által nemcsak a jó rokoni, hanem az igazi emberbaráti meleg érzés sugallatát követte. A mindennapi megélhetés gondjaival küzdő szülőknek, az utcaporban gondtalanul játszó gyermekében, ha felismerte a tehetséget, a jóra való törekvést, nem hagyta a társadalom és önkárára elveszni, magához vette, ruházta, élelmezte, taníttatta mindaddig, míg ő maga is segíthetett magán.

Széles körű ismeretségéből kifolyólag nagy azon barátainak és ismerőseinek a száma, kik szívességét és tanácsait igénybe vették. De, ha soha nem ösmerte is az illetőt, első látásra szívesen bocsátotta rendelkezésére kedves lakását és szolgálatkészségét, sőt ha a szükség úgy kívánta, szerény erszényét is. . .

Sok ember kereste fel sokszor, hogy segítségét igénybe vegye. Azzal nem törődött, hogy hálátlansággal fizették neki. Lakást, kosztot adott némelykor hetekig egy-egy elhagyatottnak. S ha sikerült elhelyeznie valahová, ellátta útiköltséggel. Egy némelyik évek múltán is irta a hálaadó leveleket, de bizony a legtöbbször soha eszébe sem jutott, hogy jót tették vele. Egyszer egy K. nevű, állítólagos lengyel menekült, zongoramester vette igénybe szíveségét s ő készséggel ajánlkozott, hogy majd szerez neki egy pár lecke-órát, amiből ideig-óráig tengetheti magát. K. barátunk bele is helyezkedett a vendégjog használatába, jól kosztolt, jól aludt, pipált. Az volt az egyetlen előnye, hogy meglehetősen zongorázott. Budainak pedig, aki élt-halt a zenéért, ez jó ajánlólevél volt. Igyekezett is mindenben kedvét találni. Egyszer aztán, mikor hazajött, a lengyel menekültnek nyoma sem volt többé. Az egy pár zongora-óradij úgy látszik elég volt útiköltségnek s barátunk elillant kámfor módjára. Hogy meg ne fázzék azonban — téli idő lévén —

szegény Eleknek jó téli bundáját magával vitte. Nem hihető azonban, hogy valamely más helyen ilyen házi gazdát talált volna. Azt hiszem, az ő nagy jóságát eléggé illusztrálja ez az egy eset is. De hány efféle lehetne még felhozni!

Jótékony czélokra hozott anyagi áldozatainak nagysága jóval túllépte tanítói szerény jövedelmeit, de azért anyagi zavarok miatt nemcsak nem panaszkodott, de még csak említést sem tett, nem mintha nem lettek volna, hanem mivel jó szíve ilyenkor elnémitotta ajkait.

Alig jöhetett a városra intelligens idegen, kihez megérkezésekor ne Budai mondotta volna az első „Isten hozott“ üdvözlét, ne Ő adta volna meg az első útmutatást, fel ne ajánlotta volna további szolgálatkészségét és ne Ő mondotta volna eltávozásakor az „Isten veled“ búcsusztót.

Nem hagyhatom az előbbieket után említés nélkül azt sem, hogy úgy vidékünkön, mint városunkon alig rendeztettek jótékony vagy más célú nyilvános multságok, templom-, orgona-, iskolaszentelési ünnepélyek, házassági vagy keresztelési családi körök, avagy temetések, ahol őt látni ne lehetett volna s ahol készséggel segíteni ne igyekezett volna. Csak azok az anyák tudják, mit ért Budai a társaskörökben, kik hajadon leányaikkal először jelentek meg valamely nyilvános multságban, kik aggódva kérdezték ilyenkor magukban: „Vajjon fog-e minket valaki ösmerni?“ „Vajjon fogsz-e leányom tánczolni, vagy csak unatkozni fogunk?“ Sok anyának oszlatta el Budai ilyenmü aggodalmát, mert ha ő ott volt, akkor nem volt hiány a bemutatásban, a tánczban és a jó időtöltésben! . . . Alig telt el tőle egy percz, amelyben táviratban, levélben vagy élőszóval ne csengett volna füleibe ezen megszólítás: „Budai! Budai édes! Kedves Budai! Édes barátom! Tanító úr! Tekintetes úr! . . .“ „Kérem erre, kérem arra, tegye meg ezt, vagy azt! . . .“ S talán valamely megbízás elől kitért? vagy bárkinek a kérését visszautasította? Nem. Nem utasította soha senkinek vissza, de nem is kérkedett soha az akárhányszor megtisztelő bizalommal, mert elve volt: „Jót tenni, de nem jutalom avagy elismerésért, hanem szivességből és emberbaráti kötelességből. . .“

És végre ki hitte volna, hogy ily sok elfoglaltsága közepette, még jutott ideje Budainak arra is, hogy a Pegazusra üljön, hogy a költők szárnyain repüljön? Már pedig ez is tény. Azok a kis imák, hazafias, alkalmi, különösen pedig névnapi köszöntő ver-

seccskék, melyeket alkalmasszerűleg a kicsinyek által áhitattal el-rebegni vagy kedvesen elcsevegni hallottunk, többnyire a Budai költeményei voltak. A gyermekek értelmi felfogásához, sőt azok egyéniségéhez mértén irogatta azokat. 100—200-ra tehető az ilyen versecskének a száma, melyek óvodás és elemi iskolás kezdő tanulók számára éppen alkalmasak. A „Tanügyi Tanácskozó“ több számában jelentek meg versecskék Budai tollából. Mutatványul álljon itt is egy pár:

IMA.

Mennyben lakó jó Istenünk!
Téged keres a mi szemünk.
Nap, ha leszáll nyugovóra
És hogyha kel viradóra:
Imánk, mi zeng este, reggel,
Téged dicsér szeretettel.

HOGY FOGADOTT TANÍTÓ BÁCSI HUSVÉT UTÁN?

Isten hozott gyermekeim!
Láttatok-e a gólyát,
Hoztatok-e piros tojást
Vagy talán csak búslakodást?

Ne legyen bús kis szívetek!
Lám! itt a szép kikelet!
S mihelyt zöld lesz erdő, mező,
Odaviszlek titeket.

JÓIZŰEN KÁVÉZOM.

Ablakunkon kora reggel
Besütött a napsugár;
Fölébredek s hallom, hogy künn
Csicsereg a kis madár.

Én is kelek, öltözködöm,
Hamarosan megmosdom,
S imádságom ha elmondtam,
Jóizűen kávézom. —

MINT A KIS MÉHECSKE. . .

Mint a kis méhecske
Az első virágban,
Úgy érezzük magunk
Itt az iskolában.

Méhecske mézet gyűjt
A kicsiny virágból,
Jó gyermek tudományt
A tanítójától. —

ZÜMMÖG A PICZI MÉH. . .

Zümmög a piczi méh
Reggel mikor felkel;
Hálaimáját ő
Igy közli Istennel.

És mihelyt elzengte
Egyszerű imáját,
Virágra száll s vigan
Folytatja munkáját.

HUSVÉTI KÖSZÖNTŐ.

Örömet hirdetek,
Kedves kis leányok,
Megjött a szép husvét,
Melyet ti úgy vártok.

Feltámadt Jézusunk,
A szeretett mester!
Hirdeti mindenütt
Sok, sok ezer ember.

Hogy e szent ünnepet
El ne feledjétek,
Megjelentünk mi is,
Mint kertészlegények

Lelocsolni e ház
Kedves kis leányát,
Hogy növelje Isten
Mint szerény ibolyát!

NÉZZÜK MEG A SZÜRETET!

A tanulás jól esett.
No, de azért
Tartsunk egy kis szünetet,
Nézzük meg a szüretet.

Menjünk ki a mezőre,
Onnan a szőlőhegyre;
Szedjünk almát, szilvát, diót,
Élvezzük a vakácziót!

S adjunk hálát Istennek,
Hogy a gyümölcs megérett.

Lehetne Budai Elekről még többet és igen sokat írni, de mindent kimeríteni lehetetlen. Úgy hisszük, ennyiből is eléggé kitetszik az, hogy a Mindenható Budai Eleket kiváló egyéni tulajdonokkal áldotta meg; kitetszik az, hogy Budai mindazon nemes tulajdonait, jeles tehetségeit, idejének minden pillanatát, egész életét csupán a közjó előmozdítására szentelte. Szabad lett volna-e tehát 25 éves tanítói működésének évfordulóját elszalasztanunk a nélkül, hogy őt méltó megtiszteltetésben ne részesítsük? Lehet-e azon csodálkozni, hogy az ünnepeltnek kartársai, volt hálás tanítványai, előjárói, tisztelői és ismerősei a nagy társadalom ez alkalmat várva-várták? Lehet-e azon csodálkozni, hogy Budai minden tettének közhasznú és hazafias volta eljutott a trón zsámolyáig és ott elismerésre talált? Nem! Nem csodálkozhatunk! Ő valóban méltó volt tanítótársai tiszteletére és szeretetére, méltó volt tanítványai és a nagy társadalom hálájára, méltó volt egyháza és előjárói dicséretére, méltó volt a legfőbb tanügyi hatóság elismerésére, Ő méltó volt a Szent István fényes koronáját viselő és uralkodó Felséges Apostoli Király legmagasabb kitüntetésére. *És most méltó arra, hogy emléke örökké éljen!*

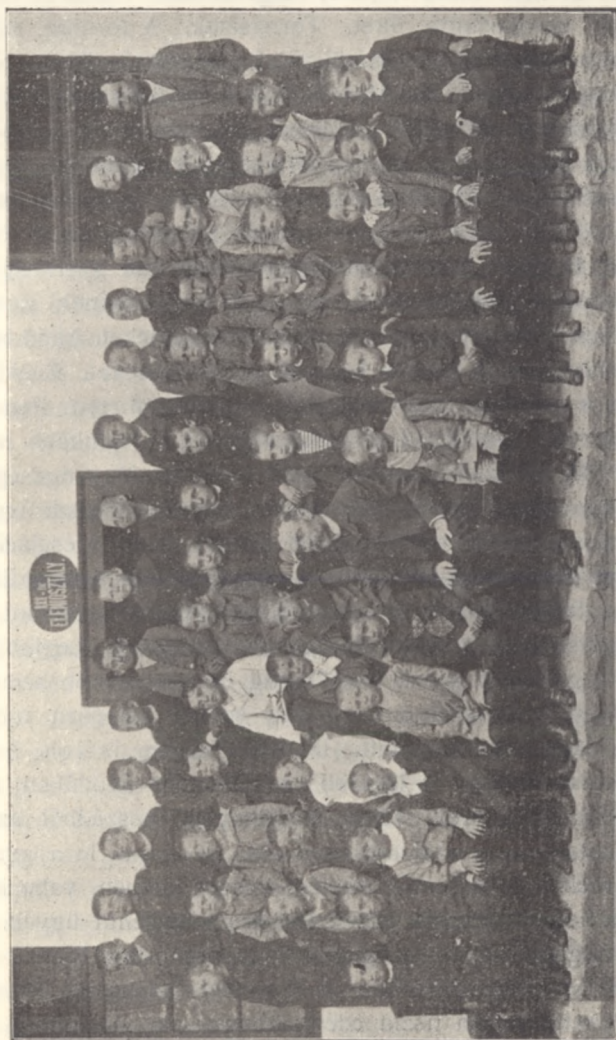
DADAY ISTVÁN.

Budai nevelési és oktatási elvei.

Budai Elek, mint a társadalomban, úgy az iskolában is mintáember volt. Sőt azt lehet mondani, hogy a tanítványai körében lehetett az ő lelkivilágát igazán megismerni. Olyan volt az ő lelkének az iskola, mint a tikkadt növénynek a harmat. Ha az élet forgatagában sokszor fásult lelkekre talált s ez elcsüggesztette, az iskolában az ártatlan gyermeki kedélyek világában új erőt, új lelkesedést meritett. Páratlan igazságszeretete, fegyelmezése, bánásmódja, a gyermekek érzelméhez hozzáférközni tudása, az ismereteknek igazi elemi módon való közlése a tanítványokkal: ezek a tulajdonságok mintegy praedesztinálták őt a tanítói állásra. A szó igazi értelmében hivatott tanító volt.

Hogy miféle módszerrel, bánásmóddal vezette ő be az iskolába először belépő gyermeket az ismeretek pitvarába s hogy tudta a tanulást azokra a kicsi gyermekekre nézve érdekfeszítővé tenni, hogy azok úgy siettek hozzá, mint a szarvas a hús forrás vizéhez, azt csak itt-ott megtett nyilatkozataiból, egy-egy találó s jellemző megjegyzéseiből lehetett megérteni. Le nem írta soha. Hányszor kértem: „Elek, lelkem, ird le a te módszeredet, bánásmódodat, hogy tanítótársaid, akik például tekintenek tégedet ezen a rögs pályán, okulhassanak belőle.“ Mindig ígérte, de végtelen elfoglaltsága nem engedett neki egy napi nyugodt időt sem. Különben is mindig azt hangoztatta: „Az a tanító, aki sokat ír módszerekről, könyveket gyárt, higgyétek el, nagyon keveset tanít!“ S általában nem így van-e? Gombamódra szaporodnak a tankönyvek, a lapok telvék irányczikkkel, s ezeknek nagyrésze bizony csak nagyképüsködés, minden gyakorlati alap nélkül. De egyik-másik embernek az összeköttetések, érdekkörök révén szépen hajt a konyhára. A tanév elején 2—3 hónapig az ő tanítványainak se könyv, se íróeszköz nem volt a kezében. Ez alatt az idő alatt a tanulásra készítette elő őket. Vallásos imák, játék, vers, kicsi dalok, tornaszás (nem értendő igazi értelemben), vidám beszélgetés, kicsi mesék által a különböző családból, sorsból hozzája került gyermekek lelkét fogékonnyá, egyöntetűvé gyúrta, mint a fazakas a nyers agyagot. S mikor ezt elérte, akkor önként a maguk kíváncsiságától hajtva jütottak el a gyermekek oda, hogy végére szépen írtak, folyékonyan olvastak. Az újabb gyors módszereket mód felett

elítélte, mert ezek a módszerek a gyermekek lelkét, organumát nem tehetik képessé az írás-olvasás igazi elsajátítására, de különösen a fogékony lelket ölik meg s fárasztják ki idő-nap előtt.

1905 január hóban I-ső oszt. tanítványaival.

Arról győződött meg évtizedek során, hogy ritka gyermek, aki nem óhajtana tanulni, csakhogy nem tud. Nem tud, mert bármily egyszerűnek látszik is a tanított anyag, nála még annak is hiányzik az alapja.

Szeptember első napjaiban az iskola hátsó udvarát (nem zavarva a többi osztályokat) játszó csevegés töltötte be. A karikák gurultak. Ő maga, Budai is közöttük gyermekmódra hajtotta a karikát. A ki nem tudta hajtani, megtanította. Ugrált a labda ide-oda. Majd sorakoztatta őket. Tornásztak. A tornára, különösen a fegyelem céljából, rendkívül nagy gondot fordított. S azok a kicsi katonák nagyok módjára tudták a fordulásokat, mert a legapróbb részletre kiterjedő gondossággal tanított be nekik minden mozdulatot. Ügyelt arra, nehogy kifaradjanak. A tornát összekötötte a társasjátékokkal. Aki látta őt, mint repült a gyermekekkel, mint ugrált közöttük béka módjára, annak megtelt a szíve örömmel, mert látta, hogy ez a tanító a növendékeiért tud gyermek lenni. S hiába játszott a gyermekekkel, ez az ő tekintélyének nem ártott, sőt szívéhez növesztette azokat az ártatlan lelkeket. Majd bementek a tanterembe, hol 3 padsor fogadta a gyermekeket. Évekig tanulmányozta a padokat, míg megfelelőket készíttethetett. Rend, tiszta-ság honolt ott. A középső szakaszba ültette a leginkább megfelelő tanulókat. Egyik szélről azokat, akik vagy testi gyengeség, fejletlenség vagy valami szervi hiba folytán nem haladhattak úgy, ahogy kellett volna; másik szélről pedig azokat, akik a családi körből kifolyólag, éles eszüknél fogva tuljártak a sok mindenféle nekik meg nem felelő dolgok tudásán. Saját bevallása szerint ezekkel volt a legtöbb baja a taníthatóság szempontjából. Legjobban szeretete, ha a gyermek a sok tudákosság helyett inkább semmit sem tudott. Hogy a gyermek a hangokat, szókat helyesen tudja kiejteni, arra nagy súlyt fektetett. De nagy mester is volt, hogy erre képesítse a tanulókat. A legtöbb családban és óvodában megszokott, dédelgetésből eredő selyp és dűnnyögő beszédből az orr és száj tisztántartása, a száj alakítása által szoktatta le a gyermeket. A lélekzetnek az orron való vételére beszéd közben, valamint éneklésnél is a helyes nyugodt lélekzetvételt végtelenül ügyelt. De hát nem szükséges, hogy a gyermeknek az organuma legyen először előkészítve a hangoztatáshoz és beszélni tudáshoz? Ügyelt arra, hogy az osztályokban tiszta edényekben tiszta víz álljon, mosdótálal rendelkezésre. Tudta, hogy a száj által mennyire terjedhetnek a ragadós betegségek, azért ivásnál megtanította, hogyan kell megmosni a pohárnak az ajakkal érinthető külső peremét, hogyan kell a torkot gargarizálás által a nyáktól megtisztítani.

Általában, amit nem lehet eléggé hangsúlyozni tanítóknak,

a gyermek fejlődése céljából, úgy a testi épségre, mint az ezt nagy mértékben elősegítő tisztaságra igazi nevelő módjára ügyelt. Ha 3—4 lábtörölt rontottak is el egy héten a növendékei, azért nem volt szabad nekik a tanterembe lépni, míg a lábukat meg nem törölték.

A verseket, többnyire a magáéit, kellő kiejtéssel, szabatos hangsúlyozással tanította be. A vizsgákon mindig nagy derűtséget keltett, a mint az apró emberek, kellő módon felhágván az emelvényre, mondták a vers címét s utána nagyok módjára: „írta a tanító bácsi“. Ezeket a verseket annyira a gyermekek gondolkodó képessége és tapasztalata szerint írta, hogy azok azt hiték, hogy csak beszélnek a tanulórsaikkal, vagy az édes szüleikkel. Az időszakokról, ünnepekről, névnapokról, állatokról, játékról, hazafiságról, iskolában miként viselkedésről, mesterségekről szólnak ezek a versek, de úgy, hogy mind a gyermekek szemléletkörébe tartoznak. Ugyan így válogatta meg a dalokat is, melyekkel sohasem erőltette meg a gyermekek hangszervét. Az éneklésnél is betartotta azt a főszabályt, hogy az ének, ha nem értjük a szöveget, értéktelen. Beszélve kellett énekelni az ő gyermekeinek. Ezt persze csak helyes és célszerű vezetés mellett érthette el.

Azok a kirándulások, melyeket ő tett a gyermekekkel, nyom nélkül nem maradtak. Kedvencz szokása volt, hogy ősszel a gyümölcs-éreskor, kivitte a gyermekeket valamely közeli szilvásba, vagy gyümölcsösbe, a fán megvette a gyümölcsöt s magukkal a gyermekekkel rázatta, szedette le. Milyen más ez, mintha otthon belenyulunk a a tálba s onnan szedegetjük ki a gyümölcsöt. A legközelebb őszön is volt ilyen kirándulásunk a Szentpéter hegyen. Hogy örült a lelke, mikor azok a kis poczkok szedték a fa alól a lerázott szilvát! A szilvás gazdája sopánkodott, hogy a gyermekek letapodják a fák alját. Mit bánta ő, bármennyibe került is ez a mulatság, csak örömet szerezhessen a gyermekeknek. Hát mikor egy egész nagy ruhás-kosár „kakas“-t (pattogatott kukoricza) hozatott az udvarra és szélesztotta, vagy mikor a névnapján megkávéztatta az egész osztályt, vagy a mikor karácsonyfát állított be az osztályba? Ezek a dolgok mind kitörölhetetlen képet hagytak a gyermeki fogékony lélekben. Tudta ő azt nagyon jól, hogy a módosabb gyermekek úgy sem szükölködnek odahaza a mindenféle cennivalókban, de a szegénynek, az árvának bizony jól estek ezek a csemegék, mert azt is tudta, hogy azoknak nincs a szülei háznál ilyenekben részük.

Sokszor, hogy szegényebb tanulók ruhában se szűkölködjenek, a saját pénzén vett nekik egész rend ruhákat. Hogy még hathatósabbá tegye ezt a segítséget, multságokat rendezett, melyeknek jövedelméből segélyalapot teremtett. Ebből az alapból minden évben ellátott annyi gyermeket, a mennyit csak lehetett. A módosabb fiukat felszólította, hogy az elnyűtt, vagy megunt, avagy kinőtt ruhát, lábbelit kérjék el odahaza a szüleiktől. Ezeket aztán kijavíttatta és télen betakarta vele a didergőket. Minden gyermeknek ismerte a családi körülményeit, felkutatta a nyomor, a szenvedés helyét, s mily jól esett a szülőnek, ha gyermeke tanítóját az ő szerény hajlékában láthatta. Dés városában alig van család, a hol ő meg nem fordult. A hol tanító volt, egyuttal családtag is lett. Azt tartotta, hogy ha a tanító, a pap, az orvos a családdal nem egy irányban működik a gyermeknek tanításán, nevelésén, ott sem egyik, sem másik téren nem lehet sikereket elérni. Mi ez, ha nem az a sokat hangoztatott elv megvalósítása: „Összeköttetésbe kell hozni a családot az iskolával!” A gyerekek azt mondta: „Szüleid azért küldtek ide, mert ők nem érnek rá téged tanítani. Itt az iskolában, de akárhol is ezentul én is apád vagyok. S ha nem viseled magadat úgy, a hogy kell, én is úgy megbüntetlek, mint az édes apád.” Nemcsak az iskolában volt tanító, hanem mindenütt. A papnak nemcsak a katedrán, az orvosnak nemcsak a betegnél kell hivatásának élni, hanem mindenütt. Ezeket az elveket nemcsak szóval, hanem tettel is bebizonyította. Ezért megjelent a családi ünnepeken, névnapokon, keresztelőkön, esküvőn, születésnapon. A tanítványainak az ilyen családi ünnepekre a körülményeknek megfelelő verseket irogatott. Több százra megy azoknak a verseknek a száma, a melyeket 30 év alatt az ő tanítványai névnapokon, ünnepeken elmondtak. Gondosan megőrizte azokat s ráírta ki, mikor s kinek mondta. Ezek között sok javakorban levő férfi, ifju, asszony, felnőtt leány megtalálja a maga köszöntő versét, melyet „Budai bácsi, a tanító bácsi írt”.

Ha a tanteremben fáradtak a gyermekek, különösen nyári s meleg őszi napokon, de máskor is, mesékkal vidította fel őket. Megengedte, hogy aludjanak, ha fáradtak vagy gyengélkedők voltak. Tudta, hogy akkor úgy sem mehet semmire, meg különösen gyengébb szervezetű gyermeknek, a ki fejlődésben van, szükséges az álom. Tudta, hogy testi és lelki fáradtság nélkül, friss testtel és lélekkel munkálkodhat a gyermek.

Hogy az írás könnyebben menjen, év elején olyan kéz- és ujjgyakorlatokat végeztetett a gyermekekkel, s annyira begyakorolta azoknak használatára, hogy mire az írásra került a sor, könnyedén mozgott a kéz.

Palatáblára sohasem íratott a piszok és a kéz nehezítésének elkerülése céljából. Eleinte a dült írás hive volt. Később — amikor még csak hangoztatták az állóírást — már ő állóírást tanított. A szépírás tanításában páratlan ügyességet tanusított.

Könyvet csak december vége, vagy január eleje táján adott a gyermek kezébe. Addig fali olvasó-táblán gyakorolta őket, de sohasem aggatta tele a tanterem falát táblákkal, hogy a következő tábla annál nagyobb érdekeltséget keltsen a gyermekekben. „ABC“-t sem használt egyfélét sohasem. Habár a gyermekeknek egy „abc“-t kellett venni, a szekrényeiben 100 számra menő különféle „abc“-k mind megannyi csemegék kerültek elő s mindig újak voltak, hogy ragályos betegségtől ne kelljen tartani.

Az első osztályban a számtanból nagy ritkán ment túl a 10-es körön s tárgyszámolásra fektette a fősúlyt. Az újabb fajta mesterséges számológépeket sohasem használta. A gyermek köré cső tárgyakat elég számológépeknek találta.

A beszéd- és értelengyakorlatot, mint külön tárgyat sohasem kezelte, mindig a többi tantárgygyal kapcsolatosan.

Hogy mennyire igyekezett a sokszor alacsony sorsból származó, irni-olvasni nem tudó tanoncokból iparát szerető, a társaságban résztvevő értelmes iparosokat képezni és ez irányban rájuk hatni: azt Dés városának ifju iparosai bizonyítják legjobban, akiknek közszereplésben való fellépésükön, társadalmi mozgékonyaságukon meglátszik a hatás; szívüket, lelküket dallal, verssel nemesítette. Az iparos ifjak önképzőkörének dalosztályát az ének-művészetben, a dalok helyes felfogatásában annyira vitte, hogy azok bármely magasfoku énekkarban megállnák a helyüket. Ha aztán mulatságot rendezett velük, egy jól vezetett gárda ifjusága állott a leányos mamák teljes meglegedésére a rendezőség élén. Hogy a példa a legjobb nevelő, irányító eszköz, ő törhetetlen vasakaratával, jellemének tisztaságával, józan életével leginkább megmutatta.

Helyénvalónak tartjuk, hogy e helyen az iparos tanoncziskola tanítási módszerére nézve az alábbiakat közöljük. Midőn részletes tanterv készítésére hivatott fel, a naplóba a következőket jegyezte be:

„Az iparostanoncziskola előkészítő osztálya feladata ez: a semmi vagy elégtelen képzettségű tanulókat taníthatóvá képezni (idomitani). Mi nem olyan könnyű feladat, mint azt az azzal nem foglalkozók gondolják. És pedig azért nem, mivel a tanonczok különböző ajku és koruak, kik között még mindig számos 12—18 és 20—24 éves is van, kik soha iskolát nem láttak, sem pedig (semmi nemü) oktatásban nem részesültek; s ami legnagyobb akadály és megbénítója e fokon a tanításnak: az, hogy rendetlenül és egész évfolyamon foly a beírás. Jól tudom, hogy ennek a mesterek és szülők közönyössége mellett az a rendszertelenség a főoka, mely a tanoncz szegődési idejét mai nap sem köti az év egy bizonyos, meghatározott időpontjához. Pedig ezt már végre-valahára meg kellene tenni. De ha az elhanyagolt növendékek jövő sorsával — kiknek nagyrésze már az előkészítő osztályból lépve ki, szabadul fel — *koinolyan és irányítólág óhajtlunk foglalkozni*, úgy a betűalakok írása és gépies olvasásán kívül, értelmök fejlesztésére is kell gondolni és a beszéd-értelemből legalább a napi életben nélkülözhetlen dolgokkal, melyek nélkül a rendes osztályok tanulása esetén sem haladhatnak eredménynyel, *okvellen foglalkozni kell!*

Erre pedig az a három est, mely ezen egyenetlen koru és fejlettségű és a napi munkából elcsigázottan egybegyűlt tanulók tanítására jut, édes kevés. Már pedig feladatunk nem az, hogy a tanulókat bizonyítványhoz juttassuk, hanem az, hogy gondolkodni tudó, iparát értelemmel végző iparosokat képezzünk.

En, a dési alsófoku iparostanoncziskola előkészítő osztálya A) és B) csoportját, fennállása óta a jelzett elvektől áthatva vezetem. Törekvésem volt és az ma is, hogy az előkészítő osztályból egyenesen felszabadulók is némi értelmi képzettséghez jussanak, azon szerencsések pedig, kik a haladó osztályokba mennek, tovább taníthatók és tanulóképesek legyenek.

Épp azért nem az ellenőrzéstől félve, hanem magam ellenőrizve és a növendékek jövőjét tekintve, a „szervezeti szabályzat“ körvonalozott tananyagát, avagy tananyagából, a fent említett elvektől vezérelve igyekeztem és igyekszem tulajdonukba juttatni amit lehet és munkakedvüket a munkások kedély-olajával a „dal“ tanításával is fokozni. *Tananyag beosztásom: végezni a mennyit csak lehet, de jól végezni a legkevesebbet is!*

Az elemi oktatás feladata a gyermeket taníthatóvá tenni és tanulni tanítani. Ha ezt elérte, mindent megtett, becsülettel dolgozott.

Ha ezek egyikét sem valósította meg, haszontalan munkát végzett. Az iparostanoncziskola előkészítő osztályának ez a feladata. Ezt elérni, megvalósítani törekedtem és törekszem 21 év óta lelkemből. Dés, 1904 márczius 25. *Budai Elék* tanító.

Bár megértenék e színigazságokat mindazok, kik az ipariskola ügyeit intézik.

*

A dési közs. el. leány- és vegyesiskolák 1904/5. évi részletes tantervének benyújtása alkalmával, mint ezen iskoláknak énekóradója, elveit a következőkben fejtegeti:

Az ének miként tanítását illetőleg sokat lehetne beszélni. De hasztalan, mivel a rendelkezésre álló kevés idő és éretlen anyag hiányában, az úgy sem érvényesíthető. Mert csonka népiskolákról van szó, melynek nincs V—VI-ik osztálya és a melynek növendékei a legegyszerűbb és sanyaru sorsban élő nép gyermekkei. Ezeknek 90⁰/o-a óvodát nem látott. A gondos édes szülei foglalkoztató beszédet, mely az iskola legerősebb előképzettségét biztosítaná, a szülők küzdelemteljes életmódja, vagy ismeret hiánya miatt nem élvezte. Tehát mikor iskolába kerül, még beszélni is tanítani kell. Elképzelhetni, minő előkészítő munkát kell végezni annak a szegény tanítónőnek és tanítónak, míg csak némileg is taníthatóvá teszi őket. Hát még, hogy valamit tudjanak is!

Ily anyagról lévén szó, az énektanításnak sem valami kedves a feladata, noha az ének, a leghathatósabb eszköz a tiszta és szép beszéd elsajátíthatására is. De erre idő is kellene. Mert osztatlan iskolában heti egy órán, négy osztályt foglalkoztatni furcsa állapot. De hát ez a mai rendszer: az eszet élesíteni, képezni; a szívet meg parlagon hagyni. Meg is látszik társadalmunkban.

Pedig ki meri tagadni az ének-zene varázserejét?!

Van-e hathatósabb nevelő eszköz, melylyel az ember szívét és lelkét nemesíteni, indulatait úgyszólván tetszés szerint kormányozni lehetne? A fennemlített tekintetbe vételével, az ének tanításnál következőleg járok el:

Hegedűvel tanítok, mint a mely hangszer a gyermekhang után a legbiztosabb eszköz. Első feladatom a hallérzékét fejleszteni. Ezt úgy gyakorlom, hogy a jobb zenehallásúakat csoportosítom. És először úgy az egyes hangok eltalálását — utánhangoztatást — valamint később a scálázást és dallamok éneklését csakis ezekkel,

gyakoroltatom. A bizonytalan hallásu és hangukat pedig csak azután hagyom az összéneklésre, ha az előbbieket már biztosan tudják.

A dalok betanítása hallás után történik. A szöveg értelmes betanulására, a hangzók és szók tiszta kiejtésére, s a mi a legfőbb a helyes lélekzetvételre nagy súlyt fektetek.

Az I—II-ik osztályosoknak úgy a szöveget, mint a dallamot illetőleg valóban gyerekes dalocskákat; a III—IV-ik osztályosoknak szintén kisebb énekeket, alkalmi dalokat, népdalokat és az előirt nemzeti ünnepélyeken énekelni szokott és szükséges hazafias dalokat tanítom.

A kotta utáni éneklést fennemlített akadályozó körülmények miatt nem gyakorolhatom. Azonban a kottát, mint az ének és zenehangok szemléltető jegyét a III—IV-ik osztályosokkal megismertetem. Sőt a kottairást és beosztást a nagy táblán minden egyes növendékkel végeztetem. S állítom, hogy a helyi elemi iskolákból több elméleti és gyakorlati ismerettel nem mennek felsőbb intézetbe a növendékek, mint ezekből.

Különben: minden Demoszthénésnél szebben beszél a tett: legyen szerencsém a tanítás folyamán!

Törekvésem, hogy építeni lehessen az alapra; vagyis, hogy a kinek a sors később kedvez: úgy az ének, mint zenében könnyen képezhető legyen. Hallását fejleszteni, hangját képezni igyekszem.

*

Ime ezek azok az irányelvek, a melyek őt az iskolában vezették, a melyek tanítványait irányában soha el nem muló hálára kötelezték. Kell-e ennél nagyobb jutalom?

Hogy nem a betűhöz, a napról-napra fel-felbukkanó irányelvekhez, módszertani fogásokhoz való ragaszkodás, ide-oda kapcsolódás szükséges a tanítónak, hanem az igazi lelkesedés a pálya iránt: ezt bizonyította be nekünk tanítóknak Budai Elek. Ezt tanuljuk meg tőle, akkor nyugodtan nézhetünk vissza munkálkodásunk mezejére, mert arról virágok: a hála, az emlékezet soha el nem hervadó virágai fognak felénk integetni.

Szabó György.

II. RESZ.

Budai Elek 25 éves jubileumi ünnepeltetése.*

A társadalom, a szolnok-dobokamegyei tanítótestület s egyesek már régóta keresték az alkalmat arra, hogy Budai Elek iránt hálájukat, elismerésüket kifejezhessék. Az alkalom végre 25 éves tanítói működésével megjött. A megyei tanítótestület választmányi ülésében indult meg az a mozgalom, mely kihatott a társadalom minden rétegére.

Az ünnepelés idejét a megyei tanítótestület évi közgyűlésével egyidejűleg folyó évi május 31-én vagy pünkösd harmadnapján kívánta megtartani. E gyűlés helyül a vármegye diszes nagyterme szolgált.

Délelőtt 10 órakor vette kezdetét a gyűlés, a hol a közönség nagyrésze töltött be minden helyet úgy földszinten, mint a karzatokon s a tanítótestületnek majdnem minden tagja, nemcsak a Budai Elek iránt való nagy tisztelet, de kötelességérzettől is indítva jelen volt. Elnök, Orbán Endre, terjedelmes, körültekintő és a tanügy minden ágára kiterjedő megnyitó beszéde után a rendes gyűlés tárgyaiból négyet letárgyalva félbeszakítá, hogy Budai Elek ev. ref. tanító 25 éves tanítóságát megünnepelje. Ez időre érkezett meg tisztelőinek nagy száma úgy a férfi, mint a női nemből, s volt tanítványainak nagy serege.

Az ünnepeltet Szabó Sándor, Peres Károly és Rácz Miklós tagokból álló bizottság hívta meg, ki nemsokára a jelenvoltak éljenzései között foglalta el a számára fentartott helyet.

Daday István rövid vonásokban élénk tollal írt, lapunk más helyén közölt életrajzának felolvasása után, id. báró Bornemissza Károly főispán megkapó beszéd kíséretében sajátkezüleg tűzé föl mellére a koronás ezüst érdemkeresztet s mint kedvelt tanító és társadalmi embert méltatá azon kedves megszólítással beszéde közben, a mint őt a társadalomban a kicsinyek, kiket annyira szeret, szólítani szokták: „Budai bácsi“-nak, kívánva, hogy oly áldást hozólag működjék hosszú évek során, mint eddig tette.

Megható szép beszéd után az ünnepelt a kitüntetést megköszönve, kir. tanfelügyelő, Simó Béla kir. tanácsos üdvözölte tartalmában dús beszédével, miközben felolvastatta a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter, dr. Wlassics Gyulának az ünnepelthez intézett meleg hangú kitüntető sorait s azután mintegy példakép mutatta be Budait, hogy a tanítónak kettős a hivatása, az iskolán belül s azon kívül, a társadalomban. E kettőt összeegyeztetve, lelkesen működve a szívérelem melegségével, termi azon nemes gyümölcsöket, a melynek értéke, becse soha el nem mulik.

A dési ev. ref. egyházi főgondnok és főszolgabíró, Vékony Ferencz üdvözölte az egyház részéről, mely alkalommal az egyház a kiváló tanító tiszteletére és neve emlékéül 400 koronás alapítványt tett az ev. ref. fiú-iskola szegénysorsú tanulói részére, hogy a mig Budai Elek él, ő jelölje meg, ki érdemes a jutalomra és ennek kamataival való segélyre.

A társadalom és a tanítótestület nevében dr. Boros Gábor dési gimn. igazg. méltatva érdemeit, átadja remek művű asztalán az emléktárgyat, egy diszes, aranyozott ezüst serleget tartalmával, melynek talapzatára van vésve: *„Budai Eleknek 25 éves tanítói működése alkalmából. Tisztelei. 1898. év május 31-én“*.

A nők nevében Duzsárdi Károlyné, Diczenty Ernőné gyűjtött pénzt aranyra váltva, diszes bársonytokban adták át igazi megható beszéd kíséretében, mely alkalomra az ünnepelt életnagyságú arcképe aranykeretbe foglaltan látható lett, mint a nők, az anyák iránta érzett hálájának jelképe.

Boér János árvaszéki, elnök mint a dési márczius 15-iki ünnepélyt rendező százas bizottság elnöke üdvözölte.

A dési zenekedvelők egylete nevében Balázs Máté dési kir. törvényszéki s egyesületi elnök alkalmi beszéde szívhez szóló s a zene hatása s annak művelőjéhez tartva, nagy hatással volt az ünnepeltre.

Maléter Zoltán vasúti igazgató s országgyűlési képviselő üdvözölte a korcsolyázó egyeslet nevében, mint az egyesület buzgó választmányi tagját.

(Jubileumi kép : 1898)

A tűzoltó-egyesület részéről több tag jelenlétében Rácz Pál főparancsnok, megyei irodafőnök üdvözlete után Ferenczy István a polgári iskola tantestülete, s a dési róm. kath. tanítók élén a minden szép iránt lelkesedni tudó galambösz, de fiatal lelkű szent Ferencz-rendű szerzet főnöke Kozma Döme tartá szép beszédét, mely után Kádár József üdvözlé az iparos-kereskedő tanonciskola részéről, mint ez iskolának kezdet óta egyik legbuzgóbb tanítóját.

Az ev. ref. iskolák tanítói kara nevében Szentesi Áron igazgató-tanító üdvözölte az ünnepeltet. „25 évi buzgó, lelkiismeretes, fáradhatatlan, szakszerű munkásságának, ha csak azon részét vesszük is tekintetbe, melyet tanodánkban tanítványai és tanítótársai érdekében végzett, már ezzel is teljesen rászolgált és méltán megérdemelte azt a magas kitüntetést és minden jók részéről az elismerésnek azt az impozáns megnyilatkozását, a melynek ma tanuja volt. De ha ezenkívül, az iskola falain kívül, a társadalmi téren való köztevékenységét, minden egyes ember iránt való szives, előzékeny szolgálatait és áldozatkészségét, a melylyel mindig segített, tekintjük, akkor elmondhatjuk, hogy édes Budai úr városunkban unicum, hozzá hasonló 25 év alatt nem volt senki és nincs ma sem. Engedje meg, hogy ezen, élete legfényesebb, legszebb napján önnel együtt örvendhessünk és fogadja legőszintébb, tiszta szívből jövő szerencsekívánatunkat. Kívánjuk, hogy iskolánk, egyházunknak és városunknak, tanítói karunknak még sokáig lehessen büszkesége“.

Tanítványai nevében egy küldöttség jelent meg az ünnepelt Tanítómaster előtt, diszes babérkoszorút hozva s ezek sora, mint az orgonasíp, megkapó látványt nyújtott. Ezek küldöttségében a huszonöt év alatt kikerült tanulónemzedéket a következők képviselték:

Szénásy István (vasúti fűtőházi hivatalnok), Dr. Almay J. (kórházi orvos), Izsáky G. (bankhiv.), Demeter Lajos (tart. honvéd hadnagy), Bajnóczy Endre (vasúti központi hiv.), Horváth Árpád (főispáni titkár), Dr. Miksa Pompei (törv. jegyző), Bartók Lajos (orvos t. hallgató), Keresztes Zoltán (bankhiv.) Debreczeni Pál (városi őrnök), Gaál István (bankhiv.), Sófalvy Zsombor (főgimn. tanuló), Diószegi Lajos (tanítójelölt), Debreczeni Károly (városi díjnok), Fischer Lajos, Kiss Róbert (iparos-segédék), Németh Endre, Németh Lajos, Veszprémy Ferencz (gimn. tanulók), Daday Dezső, Bándy Tibor, Veress Jenő (polg. isk. tanulók), Wohlmann Károly (gymn. tanuló), Losonczy István, Rettegi György, Daday Andor és Simó elemi isk. tanulók), kik az átnyújtott diszes babérkoszoru kiállítási költségeihez 1—1 koronával járultak.

A küldöttség nevében Szénásy István, mint a tanítványok legidősebbike, társai nevében a következő beszédet intézte a derék tanítóhoz; melyet annak tartalmas voltaért e lap olvasóinak is bemutatunk:

„Kedves Tanítómesterünk!

Egy régi büne van az emberiségnek, olyan idős, mint az ember maga. Ez a bűn: a hálátlanság. A minden idők tanítóinak legnagyobbika magához emeli a tudást, s mi lesz a jutalom? Árulás!... Lelkén melengeti Pétert és a veszélyben meg kell győződnie, hogy a szétfutott tanítványok közül még ennek sincs szava mellette, hogy ez is megtagadja őt... A nagy Mester oda borul az emberiség fájó szívére, nem keresi a paloták urait, kunyhók lakóival találkozik, hogy meglássa a nyomort, hogy enyhét nyujthasson a zaklatott szívek fájdalmának. Azt teszi, hogy a tudatlanságtól vakok szemeit felnyitja, hogy az embert emberré teszi, megmutatván nekik a haladás és tökéletesülés végtelen birodalmát. És mi lesz a jutalom? A legsötétebb hálátlanság, bús kereszt, melyen elnémul az emberiség közös ügyéért annyiszor megnyilatkozott ajk. Akkor és azóta hányszor lett igazolva, hogy a kit az istenek megutálnak, tanítóvá teszik! És Te mégsem rettentél vissza e pályától tanítómesterünk! Pedig lelked látta, hogy mivel fizet a világ az ő szellemi jóltevőinek.

Te 25 év óta szántod az ugart, 25 év óta vetetted 1540 tanítványod lelkébe szíved drága kincseit, irtván a gyomot, hogy azok a szívek jó gyümölcsöt teremhessenek. És ha pályád tövisai közé most mi, régi tanítványaid nevében egy szerény virágot tűzhetünk, a hála virágát, nem a mienk, tied az érdem; hisz tőled vettük ehhez a legelső csirát, te indítottál el legelőször tántorgó lépteinkkel, te izlettetted meg velünk a tudomány édes gyümölcsét. És ha szárnyunk nőtt azóta, ha már ma az egyik közülünk mint iparos, mint hivatalnok, mint tanító, tanár és mint katona szolgálja hazáját, ne jusson-e eszünkbe, hogy szárnyunk első tollát te növeltetted, hogy tőled vettük az erőt a továbbrepülésre? Ah! Eszünkbe jut. Emlékezünk! Akkor gyermekek valánk s ma tanítványaid, mint meglett férfiak köszöntenek általam 25 esztendő pályád tövises mezején.

Fájhat az emberiség jobb felének, hogy az aranytól csillogók elfeledik, hogy a szegény bányász, ki azt felhozta a föld mélyéből életveszély között, rongyos és beteges. Te, aki az emberszívek mélyét bányászod, aki irtasz és plántálsz, óh neked szíved nem vérzett-e hasonló érzéstől!? Hősök és vitézek nagy tetteit szárnyra kapja a történelem muzsája, de az anyák emléke, kik őket növel-

ték, kik beléjük a honszerelen magasztos érzését öntötték, az anyák emléke elmosul a történelem ködében. A paloták óriásainak betetőzőit megbámulja a világ, hogy ott jártak, munkálkodván a szédítő magasságban, de az alapvetőt, akinek művén az egész alkotmány biztosan megállhat, nem sokan emlegetik.

Te, szeretett tanítómesterünk, ilyen alapvető voltál 25 éves tanítói pályádon! És, ha elfeledné azt mindenki, szabad-e elfeledni tanítványaidnak ma, mikor érdemeid leveleit, melybe felíratott be nem végzett kötelességeidnek vértanusága, végig forgatjuk?

Nem, nem feledjük, elődbe jöttünk, mint jött és jönni fog e nemes város annyi fia e napon, hogy hozsánnát kiáltunk neked, hogy üdvözlünk hálás szívvvel, tanítványi szívünk hálás melegével. Mi 25-ön, akik megjelentünk 1540 tanítványod képvisletében, elhoztuk volna a hegy, völgy, halom kinyillott virágait, hogy koszoruba kötve odatüzzük érettünk és a közjóért verejtékezett homlokodra. De azok elhervadnak, mást adunk hát neked: lelkünk virágait, hálánkat, szeretetünket, tiszteletünket. Fogadd oly szívesen, minő örömmel mi nyújtjuk ezeket neked. Mások köszönhetnek szebb szavakkal, tartalmasabb beszédekkel, egyről azonban légy meggyőződve: melegebb szívvvel nem köszönt senki sem, mint mi, a te mindig hálás tanítványaid, kik arra kérünk, hogy 25 évi mulat tövisai között rejsd el a mi szívünk tövistelen háláját.

Ezt adjuk mi neked és az a jóságos Isten, kinek képét kötelességed hű teljesítése által reánk is felírtad; az a jóságos Isten nyujtsa hosszúra életedet, hogy újabb szívek termékenyüljenek kötelességtudásod nemes hevétől. Éljen soká jó tanítómesterünk, te legjobb barátunk! . . . Éljen! Éljen! . . .

*

Ezután előállt Losonczy István IV. o. t. és átadta az ev. ref. fiúiskola növendékeinek ajándékát (6 drb 10 frankos arany), elszalván Versényi György kolozsvári felsőbb leányiskolai tanárnak ez alkalomra írt kedves hangú költeményét, mely így hangzik:

Im, a tavasz nemcsak
Zöld galyat, virágot,
Hozott a mi szíveinknek
Édes boldogságot.

Tanító bácsinak
Nagy öröme van ma:
Hogy közöttünk sűrű-forog
Egy negyedszázadja.

S hogy ne osztakoznánk
Mi is örömeben?
Hiszen érettünk fáradozott
Teljes életében.

Sokat nyugolódott,
Nehéz a munkája.
De az Isten, a jó Isten
Tudom, meg is áldja.

Hány fiatal lélek
Kele innen szárnyra?
Hánynak kezdett fakadozni
Itt a boldogsága?

A te fényes elméd,
A te meleg szived
Ápolgatta, növelgette,
Óvta mindeniket.

Munkás, szilárd férfit
Növelsz a hazának,
Aki csöndben, zivatarban
Ingatlan megállnak.

Mit tudnánk mi adni
Mindezekért neked?
Igaz szeretettel, buzgó,
Hálás, hű sziveket.

Szivünk imádságát
Meghallják az égből:
A mi kedves jó tanítónk
Soká, soká éljen!

Majd Simó Béla I. osztálybeli tanuló nyújtotta át az I. oszt. növendékek nevében az élővirágokból készített bokrétát, a kicsinyek szeretetének jeléül, mielőtt elmondta Szabó György ref. fiúiskolai tanítónak következő alkalmi versét:

Tisztelőid között
Mi is megjelentünk,
Szép ünnepeid napján
Bokrétát kötöttünk.

Bokrétát kötöttünk
Üde virágokból,
Vele hoztuk szívünk
Egy aranyországból.

Abból az országból,
Melybe te vezettél,
S hol huszonöt évig
Híven vezérlkedtél.

Ez az ország a mi
Iskolánk országa,
Melyért életedet
Az Isten megáldja.

Mert Budai arany szívével megkedvelteti az iskolát a kicsinyek előtt, bevezeti őket az iskolai életbe, úgy, hogy az iskola aranyos ország lesz a kicsinyek szemében. Szeretik is őt a kicsinyek, a jó „Budai bácsit“.

*

A két községi elemi iskola egy növendéke, Kohlen Albina, a következő megható és könnyezésre fakasztó kis beszédben üdvözölte a jó „énektanító bácsit“:

„Szeretve tisztelt Tanítónk!

A két községi elemi iskola növendékeinek nevében fogadja tőlem szeretett énektanítónk pályájának ez emlékezetes napján tiszteletteljes, meleg üdvözlötünket. Gyermeki szívünk mély áhítatával kérjük az egek urát, hogy tevékeny életét áldásaival kísérve, még hosszúra nyújtsa. Szeretettel kérjük, hogy nagy elfoglaltsága

mellett tőlünk jövőben se vonja meg szíves fáradozását. S mi igérjük, hogy jó, hálás tanítványai maradunk. Éljen sokáig."

Egy szép, élővirág-bokrétát nyújtott át.

Ezen két iskola növendékeitől begyűlt és a két lelkes tanítónő által 6-6 forintba kiegészített 12 frt összeggel a „Tisztelői" által ajándékozott díszes ezüst serleghez egy szintén díszes állványt készíttettek.

*

Budai Elek minden egyes üdvözletre kimerítő s a múlt emlékeiből vett idézetekkel és példákkal fűszerezett beszédben válaszolt, az ünnepeltetés hatása alatt meghatóttan.

*

Üdvözlő iratok érkeztek: a deési polgári ovasóköri, deési polgári zenekar, deési iparos ifjak önképzőköre, a deési m. kir. posta és távirdahivatal, a deési ev. ref. egyházmegye esperese, a deési cv. ref. egyházmegyei iskolaszék s végül a deési EMKE főokkörtől, melyeknek jelzése után Orbán Endre a megyei tanító-testület nevében verses üdvözlettel tolmácsolta a tanítók szeretettel párosult tisztelő üdvözlését s az ünnepélyt — megköszönve a nagy közönségnek a tanítók iránt mutatott elismerését, mert a Budai Elek iránt tanúsított kitüntető megtiszteltetésben a testület minden egyes tagja magát is megtisztelve látta, — berekesztette.

Társas ebéd.

A társas ebédén délután 1 órakor, a fenyőággal feldíszített „Angol" szálló nagytermében mintegy 150-en vettek részt, nők, férfiak az ünnepelt tisztelői közül. Öröm sugárzott minden arczon, várva, lesve az ünnepelt megérkezését s ez alkalommal is lelkes éljenzésben tört ki.

A hivatalos pohárköszöntők sorát id. Báró Bornemissza Károly főispán mondta, éltetve alattvalói szeretettel apostoli királyunkat.

Simó Béla kir. tanácsos és tanfelügyelő a kormányt s főképp Dr. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter érdemeit méltatta nagy lelkesedéssel a közönség nagy érdeklődése mellett.

Orbán Endre az ünnepelt Budait éltette, Ferenczy István id. Báró Bornemissza Károly főispánért üritette poharát, Pál Ferencz

a kir. tanfelügyelőre mondott köszöntőt, Peres Károly Dr. Torma Miklós alispánt éllette lelkesen, Rápolthi Sándor Dés város, illetőleg Szilágyi Albert polgármesterre mondott terjedelmes köszöntőt, Szőke Albert a dési ev. ref. egyházra, Dr. Boros Gábor a megyei tanítótestületet éllette.

Üdvözlő levelet, táviratot küldtek : Budai Albert Deésről, Kramer Gyula Beszterczéről, Módy Gyula állomásfőnök Rettegről, Rehák Ágoston Deésről, Brugovitz József Deésről, Szemmáry A. Szegedről, Horváth Pál tanító Kis-Pecskéről, Barabás Samu lelkész Magyar-Láposról, Mátéffy Domokos és neje Szinyér-Váraljáról, Czvajna József Beszterczéről, Tauffer és családja Somkerékről, Glaser Simon Herkulesfürdőről, Deáky Albert Kolozsvárról, Barta Dezső és Endre Aradról, Csernátoni Gyula tanfelügyelő és Fejérváry Károly képviselő Beszterczéről, Kiss Sándor lelkész Rettegről, Clemens Albert Rettegről, Takács N. Vizaknáról, Brandt Viktor és családja Somkerékről, Pfeiffer János Lippáról, Farkas Zsigmond Hódmező-Vásárhelyről, Rehákné Kolozsvárról, Brandt József hadnagy Kolozsvárról, Orbók Mór Kolozsvárról, Szentpétery család Beszterczéről, König Károly és családja Rettegről, Kusztyos Gyula Zilahról, Székely Benedek és családja Rettegről Némethy Gábor Kis-Pestről, Veres Imre főszolgabíró Fel-Örről, Vajda György Deésről, Kovács Imre tanár Békés-Gyuláról, Szemmáry N. Szabadkáról, Péchy Lajos és neje N.-Szebenből, Debreczeni Károly Ördögös-Füzesről, Filep János és családja Szamosújvárról, Andrásfalvi Márton Oláh-Topliczáról, Cseh Pálné Nagy-Ilondáról, Buttká Józsefné és családja Dcsákáról, Szilágyi Lajos Nagy-Becskerekéről, Kuskó István Kolozsvárról, Bencsikné Rácz Anna Nagy-Bányáról, Deák Zsigmond őrnagy Deésről, özv. Dr. Gajzágó Lászlóné Deésről, Glaser Simon Orsováról, Guott Zoltán Brassóból, Eperjesi István Sárospatakról, Vasiliu Puscariu Szent-Egyedről, Balázs Máté kir. törvényszéki elnök, Balázs Máténé, Márkovics Antalné Deésről, Bencze Károly tanító Székről, Andrassy Nándor nyug. főmérnök és neje, Dombora András Deésről, Gálócsi Mór Budapestről, Buttká József Beszterczéről, Beke Kádas József Nyitráról, a széki állami elemi iskola tantestülete.

Tisztelőitől érkezett sürgöny- és levelek egy részét olvasta fel Peres Károly egyleti főjegyző s utánna az ünnepeltre nagyon találó s a közönséget derűtségben tartó következő verses köszöntőben üdvözölte :

Ime körülfogtunk, jó Budai Elek,
Nem mégý el szárazon, én is köszöntelek.
Huszonöt esztendő, seba! ha már letűnt,
De téged eltűnni, bizony nem engedünk.

Pedig tudom, mennél, mert hát az a gólya,
Csak ma is leszállott valamelyik házra!
Jaj! de anyakönyvbe, hogy jut be a gyerek?
Ha nincs keresztelön, jó Budai Elek!

Pedig tudom, mennél, mert hát a nap alatt
Egy-egy lakodalom, manapság is akad!
Mit csinál az uj pár, a násznép? A bizony kesereg,
Mert nincs a kéz alatt jó Budai Elek!

Pedig tudom, mennél, mennél mert várnak ott,
Hol egy halandónak napja lehanyatlott,
S hosszú útra indult. Hisz ott menetrendet
Csak te tudsz rendezni, jó Budai Elek!

És mennél rendezni későn avagy korán
Bálokat, hangversenyt, névnapot szaporán,
Egy-két előadást, hadd gyűljön az ára,
Kell szegény árváknak ételre, ruhára!

És daloskörödbe járnál szana-széjjel,
Önkéntes tagokat fogdosni kötéllel.
Aki megfogtál, megtartja a nóta:
Sok könnyet szárit fel a leénekel kotta!

Menj az élet útján! Tégy, küzdj s kezeld munkájára
Fakadjon a virág, ne vesszen az árva!
Te pedig sziveddel, mely igazán szeret:
Légy áldott! Légy áldott! jó Budai Elek!

Adj a Isten, hogy a másik huszonötben,
Élted napja teljék állandó örömben!
Légy sokáig köztünk, kik téged szeretnek,
Éltesd jó Istenünk Budai Eleket!!!

Végül Budai Elek egybefoglalva, koszoruba kötve köszönte meg az ebéden jelenvoltaknak az iránta tanusított meleg s kitűnő részvétét.

Jubiláris elismerő- és emlék-közlemények.

A m. kir. vall. és közokt. miniszter 1898. évi május hó 16-án 2299. eln. sz. alatt kelt s Budai Elek dési tanítóhoz intézett elismerő irata:

„Értesültem arról, hogy Tekintetességed folyó hó 31-én fogja ünnepelni tanítói működésének 25-ik évfordulóját.

Fogadja Tekintetességed ezen alkalmából a tanügy érdekében kifejtett ügybuzgó működéséért őszinte elismerésemet.

K. m. f.

Wlassics s. k.

HUSZONÖT ÉV.*

Idő tengerében huszonöt év egy csepp,
— Fmbermillióknak egész élete bár,
Ennyi idő folytán bú, köny hányszor pereg?
Ha életünk egén a gyász fellege jár,
Mert az örömvirág gyakran hull le porba,
A remény zöld lombja sárgul, hervad sorba.

Huszonöt esztendő tanítói pályán,
Kitartó küzdelem egész láncolata,
Bár a tisztes sereg nincs többé oly árván,
Mint mikor árny-fedett volt a tanügy napja.
Hála az Istennek, üdv a korszellemnek,
Jobb jövő hajnalnak sugári derengnek!

Éled a szívekben a biztató remény:
Tanítónak lenni nem lesz Isten átka,
— Kincsben ezután is maradjon bár szegény,
Nem fog hiányozni hűségért a palma.
Az örömvirág is megterem e téren,
Höl csak szurós tövis tenyészett volt régen.

„Nemzet napszámosa” jó Budai Elek!
A negyedszázados pályád határ-dombján
Méltán köszönteni, ha szókat nem lelek,
Elnézést gyakorolj, de követ ne dobj rám,
Mert bár gyász fényt hintsen az igaz szeretet,
Azért megtagadni értékét nem lehet

Felejtsd el e napon, mi bántott a múltban,
Csak a boldogságra emlékezzél vissza;

* „Szolnok-Doboka” 23-ik évfolyam (1898) 23. szám, tárcza.

Jövőd örömapja ne fürödjék búban ;
 A harcban légy erős, miként vitéz Scitha !
 Hálával övezzen gyermek s felnőtt sereg,
 Tiszteletben legyen most s mindenkor neved !

Dombi Lajos

békésgyulai ev. ref. lelk. esperes.

*

Buzgón működtél te, negyedszázadon át,
 Utadon elhintve : sziv s lelked virágát.
 Derítél fényt, sugárt élő lelked árán,
 Aranyszállal himzél kis lelkek bimbaján.
 Igaz, nemes szived sziveket hódított,
 Erénykoszorúból építél templomot.
 Lobogtattál zászlót önzetlenül, híven,
 Elvhűség jellemze eszméid egében.
 Könyet törle kezéd titkon, észrevétlen,
 Nemes szívvel csüngtél nagyon és kicsinyen.
 E nemes erényid, drágakövü lánczon,
 Közkincsünk ... vagyonunk ! Isten tartson ... áldjon !

Sajószentandrás.

Orbán Endre,

áll. isk. ig. tanító,

megyei tanítóegyesületi elnök.

*

Azt mondja a közmondás, hogy senki sem pótolhatatlan ; de a közmondás nem mond mindig igazat. Kérdjétek meg kis társadalmunkat : kivel tudná pótolni Budait ?

Breánné Simon Ilona.

*

Nem mind barát, kinek azt mondjuk barátom. „A jó barátot a szükségben ismerjük meg.“

Mikor mindenki elhagyott : hitvestárs, testvér, rokon és barát ; mikor valótansággal vádoltak, csak te maradtál mellettem, csak te nem hagytál el, hanem szerető szívvel osztozál fájdalmas csalódásomban, hogy ne csüggedjek vigasztaltál, bátorítál ; ez csak nemes szived önfeláldozó dobbanását mutatja. Midőn ezt elismerem, fogadd viszonzásul üdvözetem, ki mindig hálával és köszönettel emlékszem reád.

Szerető barátod

Boldizsár Dénes.

Jegyzet. Az emléksorok nagyrésze a Tanügyi Tanácskozó V. évf. 9. számából lett átvéve.

Szerk.

Aldozatkészség és igazságosság jellemének fővonásai s ezért kiválóan becsülöm.

Bámulatot és elismerést érdemel sokoldalú társadalmi tevékenységéért, s mint fáradhatatlan, tapintatos, ügyes tanító, utánzásra méltó. S ezért melegen üdvözlöm 25 éves tanítói pályáján!...

Désen, 1898 május 21-én.

Özv. Br. Horváthné.

*

Huszonöt éves tanítói működésedért jól kiérdemelt koronás ezüst keresztetted bearanyozza a társadalmi téren páratlanul álló s igénybe vett tevékenységed, a melynek ékköveit a titokban nyújtott segélyeid teszik s azok a hálák és köszönetek, melyek az ismeretlen jóltevőért áldólag az égnek bemutatattak, s azok a bánat- és nyomorfakasztotta könyvek, melyeket letörölni, s azok a tanítványok, kiket felruháztál, tápláltál s neveltél, a kiknek az élet kenyerét kezükbe vehetni segítettél.

A kereszt a szenvedés jelképe, reád nézve legyen ez egy biztatóbb jövőnek záloga és eljegyzése.

Kádár József.

*

A hírét szerettem.

Kaczkó, 1898. április 30-án.

Gross Ida
tanítónő.

*

Örvendeni az örvendezőkkel; részt venni a szenvedők fájdalmaiban; segíteni ott, hol a segély valódi jótétemény, s tenni ezt még azon esetben is, ha ezen segély az anyagi erő túlhaladó áldozatokat kíván; időt, fáradságot nem kimélve, kész öröm- és előzékenységgel állani rendelkezésére a társadalom minden rendű és rangú tényezőjének; fiatal hévvel, soha nem lankadó lelkesedéssel egy negyed századon át azon ügy munkása lenni, a melynek szolgálatába szegődöttél: ezek azok a kimagasló érdemek, a melyekért méltán megérdemled, hogy első légy társaid között.

Retteg, 1898 május hó 5-én.

Szabó Lajos.

*

„Ki gyermeket nevel, az a hon iránt szerető kötelességet teljesít“, így szól a költő, s eme szent szavak méltán találhatnak te reád is, ki már egy negyed század óta fáradhatlan buzgósággal,

szakértelemmel, szeretettel vezetted be a tudás csarnokába Dés város huszonöt nemzedékét.

Szivedre ölelted az egész társadalmat, a melyben élsz. Hasznosítani törekedtél magadat minden téren, s mind a felsőbb, mind az alsóbb körök kedvenczévé levél, mert együtt örvendeztél az örvendezőkkel és együtt sirtál a sírokkal és így folytonos tevékenységed által Dés város kulturális fejlődése egyik kiváló faktorrává, tényezőjévé váltál.

Az útlan bujdosókat gyakran céljukhoz segitéd, a hajléktalanoknak fedelet és nyughelyet adál, a szűkölködőkön sokszor könyörültél: szóval bibliás ember vagy, mint egy valódi papfiú.

Előzékeny, lovagias, szerény, türelmes valál mindig, mint egy valódi néptanító. Önzellen, szerető jó barát, ki pályatársai őszinte tiszteletét, rokonszenvét és barátságát bírja.

Örömmel vegyülök én is tisztelőid és barátaid közé, hogy 25 éves pályafutásod érdeméül ünnepeljünk téged.

Isten sokáig éltessen.

Pánczélsch.

Szöke Albert.

Nem vagy hős, nem zenghet dicsdánákat

Szerény sorom s nem jelz hős tetteket.

Barátid köre tetteid világa,

Ottan kellél te hálaérzetet.

Mi a hősnck babér s cserfa ága,

Az légyen Néked a mi koszorunk,

Melyet szívüink érzelméből kötve,

Jó barátunk, Neked nyújthatunk.

Élj soká, légy Istentől megáldva,

Légy az, a ki eddig is valál:

Gyermekeink lelki oktatója,

Nekiünk érző, önzellen barát.

Dés, 1898 május hó 4-én.

Kádár Józsefné.

Ha e haza 26 ezer tanítója úgy szeretné egymást s annyit tenne egyik a másért, mint te kollegáidért, e pálya tövisszurásait nem éreznők: fájdalom nélkül szakíthatnánk a rózsákat.

Adja Isten, hogy még sokáig légy a miénk.

Sajó-Udvarhely, 1898 május 20-án.

Szerető barátod:

Járay Márton

állami tanító.

Midőm egy izben Budai Elek barátomnál valék s vele Pestalozziról beszélgettünk, ő a szobája falán függő képre mutatva, ezeket mondá: „Nézd az igazi Pestalozzit!” A kép Pestalozzinak igazi képe volt, de én magam előtt láttam az élő Pestalozzit Budai barátomban. Miként Pestalozzi mindent megtett az emberiség boldogságáért, feláldozta nyugalma, vagyonát, boldogságát, megosztá örömét, sőt feláldozta életét is, ekkép tettél te is egy negyed századon át s így méltó vagy arra, hogy Pestalozzinak tekintselek.

Pál Ferencz.

(Budai Elek mint tüzoltó 1879-ben.)

Hogy Budai Elek kollégánk nemcsak felettes hatóságaink elismerését, nemcsak az őt ismerő kartársak bizalmát és ragaszkodó szeretetét, hanem Deés városa, sőt Szolnok-Dobokamegye irányadó közönsége nagy részének nagyrabecsülését bírja, azt nem csupán az iskolai terhes feladat szakavatottsággal párosult lelkiismeretes teljesítésének köszönheti, hanem azon sokoldalú, az önfeláldozásig menő szereplésének, melylyel a társadalomban a közművelődési

közügyeknek annyi éven át oly sok, hasznos szolgálatot tett és tesz; köszönheti tapintatos, finom modorának, melylyel az egyeseket megnyerni tudja és köszönheti jó szívének, mely részt tud venni az örvendezők örömében és a kesergők fájalmában. Ő nemcsak jeles gyermeknevelő, hanem önzellen néptanító és a közjót szíven viselő népbárát.

Félre méltatlankodók neheztelő irigykedésekkel! Nem érhet minden lelkes tanítót ovációkkal párosult elismerés! Ismerjük el: hogy a lelkes és kitünő tanítók gárdájából kiválik Budai Elek! Bátran, büszkén vallhatjuk őt a jó tanítók példányképek. Az őt ért elismerő ünnepeltes az egész tanítóságra tisztességet hoz és fényt vet. Örvendjünk e fénynek, mert ez igazolja: hogy a hivatását betöltő néptanító már többé nem tekintetik egy semminek, hanem tanítói tekintélye és állása méltóságához mért helyet foglal el a társadalomban, mit elismernek fenn és lemn.

Retteg, 1898 május 8-án

Maksayné Daczó Anna.

*

Hét évig igyekezett a csiga-fiú, hogy a fa tetejét elérje, de egy ballépés következtében hirtelen leesett . . . „Az ördög siettetett?!“ dorgolá az öreg csiga. Tehát:

Kedves, első tanítóm!
Ne siess a pályádon,
„A mint kezdtél, úgy végezz“
És a babér tied lesz!

Nagy-Devecser, 1898 márczius 24-én.

Hátosz György,
állami tanító.

*

Szent büszkeséggel tekinthetsz vissza huszonöt éves pályádra. Lelkiismeretes munkásságod nem volt meddő, hisz oly jellemiszilárd nemzedéket sikerült nevelned, melyben Isten-imádás, király iránti törhetetlen hűség és hazaszeretet tüze lángol.

Szent-Egyeden, 1898 április 28-án.

Boros Gábor,
állami tanító.

Legyen kitartó és sokoldalú munkásságod jutalma azon megnyugtató édes öntudat, hogy a mit tettél, azt mindenkor jó szived sugallatára, haszonlesés nélkül tetted !

Rakusz.

Budait, e sokoldalú s minden oldalról előnyös, kellemes embert pár sorban jellemezni szinte lehetetlen, mert a kínálkozó sok szép tulajdonság közül nem tudjuk melyiket emeljük ki.

Mint tanítót, nagyra becsüli a szülő, szereti a tanítvány; mint kartársat, osztatlan lelkesedéssel, tisztelettel övezünk mi; társadalmi szereplését egész Szolnok-Doboka pótolhatatlannak ismeri, s népszerűségét jellemzi az a bizalom, melylyel főúr és polgár e megyében egyaránt viseltetik vele szemben.

Nekem ezek után szerény véleményem Ő róla az, hogy Ő a néptanítók ideálja.

Galgó, 1898 május 1-én.

Togyerán Pompei,
tanító.

Sok ember foglalja el állását, de kevés tölti azt be. Te betöltöd mint tanító, Krisztus szerint: „Szeressétek a kisdedeket, mert övék a mennyeknek országa.“ Fogadd érte a kicsinyek szeretetét s a szülők háláját; mint ember és barát önzellenül, résztvevőleg, önfeláldozólag, anyagi és szellemi áldozattal; fogadd érte baráti szíviünk őszinte ragaszkodását s ezúttal hódolatát. S önzetlenségedért önző kívánságunk: hogy soká élj nekiünk, barátaidnak, embertársaidnak !

Kádár Józsefné.

A közmondás szerint: „A kit az istenek gyűlölnék, tanítóvá teszik.“ Senki sem bizonyította meg kétségtelenebbül e mondás tarthatatlanságát, mint Budai Elek. Huszonöt éves tanítói pálya áll mögötte s ez évek mindegyike annyi örömet, igazi lelki gyönyörűséget szerzett neki, szívéhez annyira oda forrott az az ártatlan gyermekereg, tanítói működése oly fényes sikereket mutathat föl, hogy még ha hatalmában állana is a horatiusi pályacsere, akkor is bizonynyal megmaradna a szó legnemesebb értelmében vett . . tanítónak.

Dr. Boros Gábor.

Ha a szerelet az, a mi boldogit, úgy te nagyon boldog lehetsz, mert igazán szerelünk.

Boros Gáabriella.

*

Ha az a 26 vagy 27,000 tanító, kik hazánk drága földjét tapodjuk, mind egy-egy „Budai“ lehetnénk, akkor hazánk a második ezer esztendőre meg lenne hódítva. Ehez pedig nem sok a kellék: érző szív, tiszta, jó indulattal, kötelességérzet, kitartás, határozottság és hazaszeretet.

Ördögös-Füzes, 1898 május 1-én.

Debreczeni Károly,

állami tanító.

*

Kitartó szorgalmával párosult tehetsége emelték pályája magaslatára. Haladjon tovább is e magaslaton nekünk s szülőfalujának dicsőségére!

Apanagyfalu, 1898 április 19-én.

Fogarasi János.

*

Minden mulandó s változó e földön! Legváltozóbb a természet maga s legmulandóbbak annak alkotásai és ime e változó természet mulandó alkotásaival szemben él egy férfiú, kinek 25 éves tanítói pályáján egy perczre sem változott tevékenysége, türelme s kitartása, valamint a társadalom érdekében sem volt mulandó, határt nem ismerő fáradsága, munkássága. E jeles férfiú: Budai Elek.

Felső-Oroszfalu, 1898 május 10.

Nyakas Ilona,

óvónő.

*

Minden igaz magyarra hazája iránti szent kötelesség vár; e szent kötelesség: a gyermeknevelés és tanítás.

Pulyon, 1898 május 6-án.

Papp Gyula,

állami tanító.

*

Vajha sokan vennének rólad példát azok, kiknek hivatásuk bebizonyítani, a mit te már rég megmutattál: hogy milyen a jó tanító, az egész ember.

Retteg, 1898 május 10-én.

Jakab József.

Midőn a tanítói pályát választád, úgy-e bár tisztában valála bibliai olajos korsó történetével? Története a tanítói élet képe; mikor azt hinnéd, hogy kiürült, akkor telik meg újabban. Hajtógasd e korsó édes nedvét folytonosan, s legyen a nedv mindig édes részedre, hogy így érhesd meg a második 25 évi működésed végét is oly vidám jó kedv és tevékenységgel, mint az elsőt.

Bethlen, 1898 május hó 5-én.

Szabó Sándor.

(Budai Elek arczképe 1879-ben.)

Az önzellen, nemes lelket, bár a szerénység leple takarja, mindenki fölismeri.

Dr. Boros Gáborné.

Szeretném megismerni.

Kaczkó, 1898 április hó 30-án

Móricz Erzsi,
tanítónő.

Tanító, ki Krisztussal így szól: bocsássátok hozzám a kisdedeket s a ki a hozzá küldötteknek gondját a Krisztus nevében felveszi.

A társadalmi élet embere: nincsen bánat, melyben ne osztóznék, nincsen öröm, melyre szívesen ne látnák.

Jó hazafi, ki kötelességének teljesítésében keresi jutalmát.

Budai Elek pótolhatatlan ember. Isten tartsa meg őt soká!

Kaczkó, 1898 május 1.

Incze Lajos,

év. ref. lelkész.

*

A tanügy és a társadalmi téren 25 év alatt kifejtett fáradhatatlan munkásságod után bekövetkezett s jól megérdemelt méltó elismerés szolgáljon buzdítólag azoknak, kiknek a szülék legfeltettebb kincse és a haza jóléte kezükben van letéve.

Magyar-Láposon, 1898 május 20-án.

Magyarósi János.

állami tanító.

*

Tövises volt a pálya, melynek életedet szenteléd, de tövis helyett az elismerés koszorúja díszíti homlokozdat.

*

Göröngyös volt az út, melyet 25 éven át befutottál, de kitartással simává tetted a göröngyöket s ma hálával említik nevedet volt tanítványaid.

Magyar-Láposon, 1898 május 6-án.

Lebedy János.

*

Volt nekem egy tanító bácsim, kinek meleg, nyájas szavától arczom földerült, könyeim elapadtak, mert megmentett a szigorú és komoly tekintetű bácsitól, ki merészkedett nevem egy nagy könyvbe beírni. A jó tanító bácsi kivezetett ama rideg kinézésű szobából (igazgatói iroda) és megkérdezte: „Hogy hívnak édes fiam?” mire megmondtam nevem. „Édes Jenő”, felelé Ő, bevezetlek innen az osztályba, hová te minden nap föl fogsz járni és találkozol olyan kis fiúkkal, milyen te is vagy. Haza mentünk. Délután már megint féltem a komoly tekintetű bácsitól meg az iskolától.

A jó bácsihoz mégis csak elvittek valahogy. Szerencsémre nem is találkoztam a rettegett gyermekrémmel, hanem e helyett

meglepetés ért, mert a tanító bácsi csak beállit az udvarra másodmagával, még csak az volt az aranyos néni, kivel jött, mert a fejéről levett egy kosár szilvát, melyet meg sem tudtam mozditani, képzelhető milyen nehéz volt. Csak most kezdődik a jó világ, gondolám magamban, hisz itt az iskolában csak enni kell tudni és legfeljebb e szavakra ügyelni: „a ki jól viseli magát, almát, körtét, szilvát, diót stb. kap.“ De még semmi ahoz képest, mit ezután tett velünk. Sorba állított és mint én azelőtt az utcán, úgy már most ő állott a sor elébe, tenyerével tapsolt és mi kezdtünk katonásan menni és fordulni. Mikor ezt meguntuk, bementünk a tanterembe. Ott egyebet sem tettünk, mint felálltunk, kiálltunk, megint visszaültünk, kalapot kivettük a padból, ismét helyére tettük, de mind vezényszóra ment, ily csodálatos játékot addig nem ismertem. Ezután már rendben mentünk ki játszani, de magunkra és csak vigyázó tanító bácsi tekintetével találkoztunk.

Ugy megszerettem az iskolát, hogy a szüiros tekintetű igazgató bácsitól sem féltem, hisz ez is jó ember, meg-megsimogatta a fejem és olykor még el is tudott mosolyogni és a hajam nem maradt a kezében. Az iskolában pedig nem kell egyebet csinálni, mint játszani, komoly dologról ott szó sincs. Hogy így hidalta át a játszást a komoly tudással, erre példának hozhatom fel szüleimtől már többször hallott akkori nyilatkozatomat. „Mit tanultál?“, ez volt a felelet: „Kinn a bárány, benn a farkas“ vagy egyéb játékot. Édes zenéjü hangjával, tanítói módorával kedveltette meg az iskolát. Tanulás járta-járta, ott voltam mindennap az iskolában. Édes azokra visszaemlékezmem, mik emlékemben megmaradtak. Kedvesen emlékszem és dudolom még ma is ezen kis mondókát:

„A piczinke méhek nem pihennek,
A mint visszajönnek, ujra mennek,
Szép virág kelyhéből
Édes mézet szednek.“

Olvasni hogy tudok, csak akkor tudtam meg, mikor egy aranyos kötésű képes könyvet adott emlékebe, no persze, a vizsgán, még ma is megvan.

Virágokkal volt behintve az iskolája és nem nyirfavesszővel. Játszva tanított meg arra, mitől féltem. Nyájas szava édesgetett oda, hova menni irtóztam. Sok ily tanító van, kik úgy megkedveltetik az iskolát, hogy azt felejtetni nem, nem lehet és ily tanító iránt, a milyen az enyém is volt, a szeretet határtalan és a későbbi

években is lobog azon tűz, melyet bennünk felköltöttek, mert a szeretet szeretetet szül. Elhagytam a kedves helyet, elváltam a jó tanító bácsitól, de feledni nem tudtam és ma örömmel telik be szívem, hogy az, a ki nekem első tanítóm volt, megérte e szép pályán a negyedszázadot és ez idő alatt számos csemetét oltott be e nemes galyakkal: szorgalom, pontosság, jó szív és áldozatkészség; mert csak azt adhatjuk másoknak, a mi bennünk él. Eme derék apostol nem más, mint *Budai Elek*, jelenlegi kartársam.

Éljen mintaképül soká köztünk.

E rögös, de magasztos pályán kivívt tiszteletünk és őszinte ragaszkodásunk oka az ünnepeltnek e ritka jellemvonásában kerekesendő: *önzellenség*.

Felső-Tüők, 1898 május hó 6-án.

Szmolarcsek János

állami tanító.

Lelkedben a szeretet erős hatalmával, nagy és nemes ideákért örök küzdelemben élve: vívtad ki mindnyájunknak igaz tiszteltét és szedted a hálás emlékezés mezejéről munkás életednek babérnál hervadhatatlanabb érdemeit.

Désen, 1898 május 31.

Horváth Árpád.

A szamosujváriaknak is volt régen egy híres tanítójuk: Gábrus, mint Te nekünk, kinek neve, emléke kegyelet tárgya s a róla írt vers Reád alkalmazva, Téged is jellemez egész valódban:

Budai „te páratlan ember,
Nincs hozzád hasonló mester“.

Dés, május 25.

K. J.

„Budai bácsi.“*

A vármegyei tanítóegyesület múlt hó 31-én népünnepélyt rendezett egy megyei származású s városunkban működő ev. ref. tanító Budai Elek 25 éves tanítói jubileumára.

Huszonöt évet tengeren, vagy szárazon, de mindig harcz között, mindig zászló alatt becsülettel küzdve, vajmi szép dolog s nem könnyű feladat sem közkatonának, sem tábornoknak. Annál nagyobb

* A „Szolnok-Doboka“ tárczája XXIII. évf. 23. sz. (1898.)

dicsőség ez olyan egyénre nézve, ki mint a kisdedek generálisa a szív és léleknek alapvetését kell, hogy elvégezze abban a viaszhajlékonyságú emberanyagban, mely úgyszólván fehér lapot visz magával az iskola falai közé.

Micsoda anyag kerül évenként egy ilyen alapvető kezzi közé? Mennyi különböző szokás és mód nyilatkozik meg ez egyedekben a mezitlábos szolga gyereken kezdve, a bársonyzubbonyos urficskáig? Ezeket összhangzásba hozni, őket oktatni, nevelni, velük fűzfásipot fűjni s ha kell óráközökben nádparipán lovagolni, de úgy, hogy a mores mindig előtérbe lépjen, nagy mesterség s a ki ebben kitart és sikert arat, az méltó pályatársai s a szülők elismerésére.

Ezt Budai Elek a dési ev. ref. elemi fiúiskola tanítója a szó teljes értelmében kiérdemelte annyira, hogy a királyi kegy sem késett megnyilatkozni s örömmünnepe napján sajátkezüleg tűzte mellére a fényes keresztet a kormány képviselője, vármegyénk főispánja.

Szép és dicső ünnepély volt az, mely nem egy néptanítónak, hanem egy államtitkárnak is becsületére vált volna.

A vármegyeház díszterme színültig telt előkelő női és férfi közönséggel és sorba üdvözölték őt vagy 16 testület képviselője önkéntelenül és rámutatva arra, hogy aki annyi hazafias jótékony és közművelődési intézményben tudott sikeresen munkálkodni, annak 25 évi pályafutása nem lehet meddő.

Legelső volt, aki őt üdvözölte, vármegyénk főispánja. Mellére tűzte az érdemrendet, szeretetteljesen méltatva a tanügy terén szerzett érdemeit s mert Ő volt az, a ki ez ünnepélyes alkalommal a gyermekek nyelvén „Budai bácsi”-nak nevezte el, hát legyen ő mindnyájunknak a Budai bácsija.

Aztán a kir. tanácsos-tanfelügyelő intézett hozzá beszédet és egy újabb kitüntetéssel gyarapította babérjait, midőn a vallás- és közoktatásügyi miniszter elismerő okmányát nyújtotta át az ünnepeltnek. Az egyházi tanács részéről Vékony Ferencz, a tanítótestület és társadalom részéről Dr. Boros Gábor üdvözölte s egy díszes ezüst serleggel lepte meg, míg a nők nevében Duzsárdi Károlyné lépett sorompóba s ékes szavakkal tolmácsolta a szépnem érzelmeit, életnagyságú arczképét leplezte le. A márczius 15-iki bizottság nevében Boér János árvaszéki elnök, a zenekedvelők egyesülete nevében Balázs Máté törvényszéki elnök, a kor-

csolyázó-egylet részéről Maléter Zoltán országgyűlési képviselő, a tűzoltók képviselőjében Rácz Pál főparancsnok, a polg. isk. tantestülete nevében Ferenczy István igazgató, Kozma Döme zárdafőnök a róm. kath. egyház tantestülete nevében intézett hozzá ékes beszédet. E sok szép üdvözlés után jött az ev. ref. tanítói kar és végül a volt tanítványai, kik egy gyönyörű babérkoszorút nyújtottak át neki. S Budai bácsinak mindenkinek volt egy hálás szózata, nem szózata, hanem valóságos dikciója, melyek között legszebb és legékesebb volt a nőkhöz intézett üdvözlő verse. Itt igazán elemében volt.

De lehetett is másképp, mikor Budai a bálrendező, Budai a koma, a gavallér, szépnem prokátora, az érzelmek megzenésítője szólalt meg benne, ki társadalmi téren legtöbb érdemeket a nők előtt szerzett, ki mulatni tudott a jó kedvűekkel és könyezni a gyászolókkal. Az anyatermészet ezt a szikár alakot erős organizmussal látta el, mert az érzelmek skáláján annyi variációt csak erős szívvel, jó tüdővel, nagy májjal lehet olyan derekasan elbirni, miként azt Budai bácsi elbirta. — Nagy mester ő abban, hogy kitalálja kinek mi fáj; ki mit kíván? Ez pedig körültekintő szemléletre mutat, s emberszeretetre, mert ő szenvedő embertársai előtt, ha kell, hamar leteríti a gubáját és mikor annyi szegény tanulón segített, mindig az lebegett a szeme előtt, hogy nem az tesz jót, ki jót ad a jóért, hanem, ki karját nyújtja a tántorodóért. Innen van az, hogy a társadalom melegen felkarolta s ő ebben az átkaroló, éltető melegben megifjohodik. Ezért nem vénül, hanem mindig fürge s nincs az a bál, a hol ő a kalamaikát épen úgy el ne járná, mint bármely fiatal, ámbár majdnem dupla 25 év van már a vállán s ilyen korban más ember a lábait inkább csak arra használja, hogy czipőt huzzon.

A megye székházában lezajlott ünnepély után az „Angol” szálló szépen terített asztalához sietett az ünneplő közönség, hol az első tosztot az első magyar emberre, a királyra vármegyénk főispánja mondotta el, az ünnepeltet pedig Orbán Endre tantestületi elnök köszöntötte fel. Éltették azután vármegyénk fő- és alispánját, kir. tanfelügyelőjét, a polgármestert stb. Legcsattanósabb volt a Peres Károly tosztja, ki versben éltette az ünnepeltet. Elismerést érdemel a rendező bizottság s abban kiváltkép Daday István, ki az ünnepelt élettrajzát igen sikerülten állította össze és olvasta fel.

Elismerőleg kell nyilatkoznunk a vármegyei derék tantestületéről is, melynek tagjai teljes számmal gyűltek össze kollegájuk örömnepére, hogy szakítsanak abból a virágból, mely annyi tövis között — de mégis megterem. Helyesen tették és soha se feledjék azt, hogy tömörülni kell, valahányszor a jó ügy harcra hívja őket. Mert a porszemet elfujja a szél, ha egyedül áll, de ha sziklává nő, vihar sem bir vele.

Soraink végére jutván, mi is csak azt kívánjuk, a mit a többi: Éljen sokáig Budai bácsi, viselje egészséggel azt a tengernyi kitüntetést, a melyben részesült, mert sok hasznos munkálkodása közepette nagy hézagot pótol a társadalomban, mikor — tágabb értelemben véve — sirva vigad!

(—)

Elek napjára.*

(Városunk egy öreg orvosának naplójegyzetéből.)

Ki ne ismerné városunkban — azaz hogy az országban — azt a fáradhatatlan, mindenben kiváló jártassággal bíró, örök fiatal-ságnak örvendő tevékeny embert, ki mindig és mindenütt ott van, ahol szükség van egy ily emberre, legyen az vígság, öröm, mulatság, bánat, baj, szomorúság, kétségbeesés, sorcsapás, veszedelem; vagy keresztelő, eljegyzés, lakodalom, esküvő, temetés; ünnepség, bál, estély, névnap, hangverseny és az ég tudná megmondani, hogy még mimindenütt jelen van ez az „Unicum“ ember ott, ahol tenni, rendezkedni, intézkedni és vezényelni kell.

Mernék fogadni, hogy mindenki, aki e sorokat olvassa, azonnal kitalálja, hogy ez nem más, mint a kedves Budai bácsi!

Egy alkalommal a „Protestáns lapokban“ azt olvastam, hogy ez az ember, aki egyszerre két helyen is van! Hát kérem szépen én ennél nagyobbakat mondok, mert én Budai bácsit egyszerre három helyen is láttam! . . .

Tessék elhinni, hogy a „széki atyafi“, mikor egy lakodalman felolvasták neki, hogy „Budai bácsi“ — aki éppen előtte állt — egyszerre két helyen is van, kételkedve rázta a fejét, de ugyanakkor, mikor hozzá akart szólani, már nem volt ott s épen afelett tűnődött, hogy hová lett, mikor „Budai bácsi“ azt kérdi tőle, hogy

* Ezen cikk Elek napja alkalmából lett írva. A „Dési Hírlap“ 1905. évi III. évf. 30. számából vétetett át. Szerk.

hát: „Mit mond chez atyafi!“ — Már kérem én azt mondom, hogy én soha ilyen embert eddig nem láttam!“

Annyi bizonyos, hogy Budai bácsi e perczen itt, a következő perczen ott, harmadik perczen amott; hol bicziklin, hol gyalog, hol bérkocsin, hol urifogaton, hol vasúton, hol léggolyón, de tényleg mindig és mindenütt ott van, ahol és a mikor szükség van ily villamos erőre teremtettt emberre!

Volt Ő Tátrafüreden, Pesten, Bécsben, megjárta Ő Párist, Londont, de Désnek párját sehol sem találta; harminczkét év óta gyakorolja itt a jótékonytságot s neveli a hazának az új nemzedéket hűségesen, szeretettel. Rajongják is a gyermekek s talán e varázserőben rejlik a titka annak, hogy eddig „Port-Arthurban“ nem volt és „Ojama“ japán főhadvezért nem látogatta meg.

Nem csoda hát, ha a „széki atyafi“ oly véleményt táplált Budai bácsi iránt, hogy aligha valami rokoni összeköttetésben nem áll az ördöggel!

Hát kétségkívül valami ilyes „spiritisztikus“ erővel kell birnia, hogy azt az óriási munkát, a mit Ő naponta végez, nemcsak hogy kibírja, de „energiája“ napról-napra fokozódik s mint a menydörgős villám lecsap hol ide, hol oda s a körülmények szerint zsörtölődik, rendelkezik; ott, ahol segélyre van szükség, segédkezik, vigasztal, bátorít, vagy a hol veszély van, mint mentő angyal megjelenik s mindent megtesz, ami lehetséges! Van valami a lényében, melylyel tud imponálni s mintha mindenkit „hipnotizálna“, mindenki úgy tesz, ahogy Ő mondja! Innen vesz, oda tesz, ide megy, oda megy; jön-megy, tesz-vesz. Van is látszatja, mert van ám rend ott, a hol Budai bácsi a rendező! Meg is látszik az ellentéte ennek ott, a hol Ő nincs jelen.

Ma esetleg egy uri családnál ebédel. Este egy egyszerű polgári családnál vacsorál. Holnap egy előkelő menyegzőn szerepel s délután egy szegény család kunyhójában keresi fel a segélyért fohászzkodó családot. Ha tűzvész van, első aki megjelenik és osztogatja parancsait. Bemegy az égő kunyhóba, hogy a szegény embernek talán csak piczulákat érő portékáját megmentse s épen úgy a palotába, ha arra szükség van.

De ki tudná elősorolni azokat a jótéteményeket, szolgálatokat és áldozatkésztségeket, melyeket Ő uton-utfélen mindenütt és mindenkor gyakorol. Ismerős vagy ismeretlen, idegen vagy helybeli, az nála mindegy.

Ha egy magasabb állásu idegen egyén a városunkba jön, az első mindig Budai bácsi, a ki fogadja, üdvözli, utasításokkal ellátja. Egy diák, szuplikáns, légátus, esetleg egy bukott „Troubadour“ (mert ilyenekkel is volt dolga), nála mindig menedéket talál. A szegény tanulókkal a falatját is megosztja, sőt pénzzel is segít, volt eset nem egyszer, hogy egy-egy szegény tanulót hét-számra ellátott szállással és koszttal. Egyszóval Ő a jótékony-ság maga!

Ilyen embert az Isten csak jókedvében teremthet! Éljen Budai bácsi! Adjon az Isten sok ilyen jó embert és jó magyar hazafit a magyar hazának. Őt pedig éltesse az Isten az emberi kor legvégsőbb határáig, boldogságban és megelégedésben most és mindörökké!

Ő ki mindenütt ott van.*

A mult hónapban, mikor a Hungária-szálló istállójának égéséről adtunk hírt, elismeréssel emlékeztünk meg Budai Elekről, népszerű polgártársunkról és barátunkról, a ki önfeláldozással, idegeit és bőrét nem kimélve, oroszlánrészt vett ki az oltás fáradalmaiból.

Akkor tűnt fel előttem Budai Elek először a maga heroikus nagyságában és akkor jöttem arra a szomorú tapasztalatra, hogy őt az immáron feledésbe merült „Dési arcképek“ sorozatából a szó szoros értelmében kifelejtettem. Pedig milyen háládatos téma lett volna Budai Eleket, mint Fregoli-örangyalt, a ki bölcsönktől koporsónkig kísért bennünket, lefotografálni.

Ha elmész az elemi iskolába, ott ül a kathedrán. Ha a dalárda hangjai ütnek meg fülcidet, bizonyos, hogy ő dirigál és adja meg a vezérhangot. Ha a közgyűlésen könnyeznek, bizonyos, hogy Budai úr beszélt egy felállítandó Rákóczi-szobor érdekében. Névnapon az első köszöntőt ő mondja. Keresztelőn ő csitítja az ökölnyi jószágot és temetéseken ő ballag a legsötétebb arcczal és kabáttal a koporsó után. Mint tűzoltó főparancsnok irányítja a fővizsugarat. Végül mint örökös báli főrendező az ő joga harsány hangon kiáltani, hogy: kolón!

Keczely Lászlóval és Demeter Lajossal történt meg, hogy a

* „Dési Hírlap“ II. évf. 42. sz. „Dési tarkaságok“ című rovat. Szerk.

milleniumi kiállítás alkalmával óriási plakátokat olvastak. Ma délután ötkor a tevéken lovagolni lehet. A két bajtárs elhatározta, hogy mielőtt költségekbe veri a fejét megszemléli, hogy milyen is voltaképen az a tevéen való lovaglás? Elképzelhető ámulatuk, mikor a közelfő saharai csoportban felismerték Budai Eleket, a mint a felvonuló karavánt vezette, kényelmesen elhelyezkedve egy szende tevé kettős púpjá közé.

Gróf Lázár Kálmánnal történt az alábbi eset:

Mikor jelenlegi ügyészünket évekkel ezelőtt a dési ügyészséghez kinevezték, mindjárt az első napon bál volt a megyeház disztermében. Mint idegennek a sok ismeretlen arcz között természetesen Budai Elek a főrendező tűnt fel. Mivel pedig másnap Tátrafüredre kellett utaznia, hogy szabadságának utolsó napjait rokonai körében tölthesse el, dési fél napos tartózkodása inkább csak álomnak tűnt fel előtte. A nyüzsgő csoportban látott arcok mind elmosódtak, s csupán a kép főalakjára, Budai Elekre emlékezett, a mint fehérkeztyűs kezével mutatja, hogy: itt a párok!

A véletlen úgy hozta magával, hogy T.-Füreden is épen az érkezés napján tánczvigalom volt. Elképzelhető a mi grófunk meglepetése, a ki midőn rokonaival elkésve belépett a vígadók közé, ott ugyanazt a fehérkeztyűs urat pillantotta meg, kinek arcza a dési rövid tartózkodás óta élénken bevésődött emlékébe.

A Marosvásárhelyről történt áthelyezés viszontagságai, s az út fáradalmi következtében már-már azt hitte, hogy hallucinál. Csakhamar azonban megcsendült a már ismert stentori hang: hölgyek! . . . urak!

Erre már csakugyan nem tudta eldönteni magában Lázár Kálmán, hogy hol is van voltaképen? Désen-e, avagy Tátrafüreden? A véletlen ilyen játékát alig tudta elképzelni. Hisz az út Désről Tátrafüredig ma is megtart 26 órát. Akkoriban talán még tovább tartott. Ám a rendező rendezett tovább rendületlenül. Lázár Kálmán pedig homlokát dörzsölve hazament aludni.

Másnap mikor már hajlandó lett volna az egészet álomnak betudni, a délutáni majálison majd clámult, látva azt, hogy az ismeretlen bárendező milyen buzgón bontogatja a pezsgős üvegeket. Bátorságot vett magának és odalépett hozzá:

— Gróf Lázár Kálmán vagyok.

— Budai Elek.

— Ugyan kérem, mióta van itt, mert én nem értem, de nekem . . .

— Egyszerre jöttünk a gróffal. Én Bónis Árpáddal a szomszéd kocsiban utaztam.

Erre eloszlott a homály. Évek multak el azóta, s Lázár Kálmán ma már csak akkor csodálkozik, ha Budai Eleket nem látja.

Adjon az Isten nekünk minél több ilyen jó barátot, a ki mindenütt ott van, mert az ilyen bajtárs sem jóban, sem rosszban nem hagy el bennünket.

Gr. W. Gy.

(„A ki mindenütt ott van.”)

Ezen képet „Tolnai Világlapja”-tól annak illusztrálására kértük el, hogy Budai nemcsak a leghumánusabb, viálisabb mozgalmaknak volt egyik nélkülözhetetlen tényezője, hanem a leghazafiasabb mozzanatokból is kivette részét.

Midőn 1905. év november havában az „erdélyrészi” tizenhét törvényhatóság vezetősége Kolozsvárott összegyűlt az iránt tanácskozni, hogy az alkotmány további védelmében a törvényhatóságoknak egyöntetű irányt szabjon, — mely nevezetes gyűlésen Apponyi Albert gróf is részt vett — e gyűlésen Budai Elek, mint a „koaliczio” egyik szerény, de annál lelkesebb tagja, szintén jelen volt.

Ha az olvasó ezen csoportképet szemügyre veszi figyelmesen, lehetetlen, hogy Budai Elek puritán alakját fel ne ismerje a csoport közepe táján, Apponyi Albert gróf balján, kissé háttérben. Az öröm és lelkesedés tüze olvasható le arczáról, hogy országrészünk nagyjait hazánk jövő sorsa iránt látta lelkesedni.

Midőn ily és ehez hasonló mozgalmak tervezésének hírért vette, nem ismert távolságot, akadályt, sem hivatalos, vagy félhivatalos kötelességet, sem anyagi okok őt vissza nem tartóztathatták, mert ama nagy mondást helyezte előtérbe: „A haza minden előtt!”

Szerk.

III. RÉSZ.

Budai Elek betegsége, halála és temetése.

Budai Elek a betegségét megelőző héten a legnagyobb buzgalommal és kitartással készítette elő a február 17-én rendezett ifjúsági mulatságot. Csak a véletlen szeszélyének lehet tulajdonítani, ha a város valamelyik számottevő családját az ő mindenre kiterjedő figyelme elkerülte. Az egész héten uralkodó zimankós idő nem akadályozhatta meg, hogy még a késői esti órákban is ne siessen diákvendégcinek szállást szerezni. Közben még arra is időt szakított magának, hogy vidékre utazzék, egy családi ünnepélyen résztvenni. A folytonos testi fáradtság mellett régi szokása szerint figyelme mindenkire inkább kiterjedt, mint saját maga gondozására; elmulasztotta fáradt testét utazás közben melegebb öltözettel védeni a téli hideg ellen.

Ilyen előzmények után vett részt a február 17-iki mulatságon. Legbizalmasabb ismerősei előtt nem titkolta, hogy némi szokatlan bágyadság feszélyezi. Ez azonban avatatlan szemek előtt rejtve maradt, mert Budai a jó kedvtől és erőtől duzzadó fiatalokat megszégyenítő clevenséggel s mindenkire kiterjedő figyelemmel mulattatott, tánczolt és rendezett késő reggelig. Pedig ekkor már valószínűleg benne lappangott halálos betegségének csirája. Hogy aztán másnap sem engedett magának kellő pihenést, ez már csak betegségének lefolyását súlyosbította. 19-én és 20-án már nagyon rosszul érezte magát. Testét borzongás járta át, melyet hidegrázás váltott fel. Ekkor még mindig nem feküdt ágyba, hanem gőzfürdőbe ment, ahol enyhülést remélt. 20-án délután vett igénybe először orvosi segílyt. Ekkor már a tüdőgyuladás tünetei kifejlődtek rajta,

de törhetetlen buzgalma még ekkor sem lankadt. Folyvást a magára vállalt közügyekkel foglalkozott s orvosi tanács ellenére többeket magához kéretett, hogy információkat adjon és nyerjen. A 27-re tervezett nőegyleti jelmezes gyermek-bál tánczpróbái — melyek már kezdetüket vették s melyeket szintén ő szokott rendezni — türelmetlenné tették az amugy is könnyű vérű embert. Betegsége természetének megfelelően állapota a következő napokon súlyosbodott. Alaptermészetét ekkor sem tagadta meg. Módot keresett és talált arra, hogy jóakarói részvétét és figyelmét, a sokfelőlről küldött erősítő és tápszereket megköszönje. Eszméletét nem vesztette el s maga figyelmeztette ápolóit, testvérbátyját, sógornóját, kartársait stb., kik felváltva álltak halálos ágya körül, az igazgatói emeleti lakáson, ha a rendelt gyógyszerek ideje közelgett.

24-én daczára az erősítő gyógyszerek hatásának, a szívműködésben gyengülés állott be. A nyújtott gyógyszerek csak rövid időre — átmenetileg voltak képesek az előrehaladó szívgyengeséget némileg feltartóztatni. A beteg mindinkább lankadt, erőtlenedett. 25-ére virradólag eszméletét többször elvesztette, a köhögés gyengült. Néha, mintha szándékosan erőt vett volna magán, magához tért, környezetét felismerte, de a pillanatnyi erőfokozódás csak látzólagos volt, a másik perczben már megint elhanyatlott. 25-én reggel a nemes, a nagy szív teljesen megbénult s Budai fél kilenczkor megszűnt élni.

Betegsége rohamos súlyosbodását elősegítették a kiállott fáradalmak, a szívműködés gyors hanyatlásának oka, a néhány év óta kifejlődött ütérmeszesedés volt!

*

Budai Elek halála általános, mély részvétet és gyászt keltett város- és vidékszerre; könnyyes szemmel fogadta a veszteség hírért a társadalom apraja, nagyja, hogy minden közügynek lelkes és önzetlen harczosa, minden humánus törekvésnek odaadó támogatója, a közkedveltségnek örvendő „ember“ nincs többé!

A tanintézeteken és több középületen gyászlobogó lengett. A gyászos hirt három rendbeli: a család, a tanítók és az egyház-tanács által kiadott gyászjelentés vitte szét.

A ravatal az ev. ref. fuiskola könyvtárhelyiségében volt felállítva. A részvétet kifejező mű- és élővirág-koszorúk és csokrok özöne a ravatalt és a fekete posztóval bevont terem falait teljesen elborították. Három napon át valóságos zárandokoló hely volt a

ravatal. A temetési szertartás idejére a ravatal az udvarra tétetett ki. Nemcsak a városi, de óriási számu vidéki közönség töltötte be a tágas udvart. Nem volt ott senki, akinek szemei csordultig ne teltek volna meg könnyekkel.

A szertartás* d. u. 3 órakor vette kezdetét s a következő sorrendben folyt le: 1. A polgári fúvózenekar gyászdarabja. 2. Egyházi ének. 3. Iparos ifjak dalköre: „Mért oly borus . . .“ 4. Egyházi beszéd és ima (Vásárhelyi Boldizsár dési ev. ref. lelkész és Veszprémi Ferencz s. lelkész). 5. Zenekedvelők dalosztálya: „Jaj de búis ez a ravatal.“ 6. Búcsubeszéd, tartotta: Szabó György ev. ref. fiúiskolai tanító. Egy növendék (Bajkán György IV. cl. oszt.) búcsuszavai. 8. Br. Horváth Emil dr. ügyvéd búcsubeszéde, volt tanítványai nevében. 9. Bene Ferencz ügyvédjelölt beszéde, barátai nevében. 10. A népzeneke dalai (1. Életemben egyszer voltam csak boldog . . . 2. Van nekem egy imakönyvem . . . 3. Siófokra megy a hajó . . .). 11. Iparos ifjak dalköre: Ne bántson a kétkezés . . .

Ezután megindult a gyászmenet négyes sorokban, a Főtér megkerülésével, égő fáklák között, a kivonult négy zenekar változó gyászdalai kíséretében, a Nagytemető felé. A főtéri és a temetőbe vezető utcái lámpák meg voltak gyújtva és gyászfátyollal bevonva. Az üzletek az országos vásár daczára, az elvonulás ideje alatt jobbra zárva voltak. A menet eleje a temetőben volt, midőn a vége csak elindult . . .

A kivonult testületek így következtek: 1. Désaknai bányászzenekar. 2. Csizmadia ipartársulat. 3. Csizmadia iparos-segédkei temetkezési egylete. 4. Timár-társulat. 5. Fazekas-társulat. 6. Iparos-tanoncziskola növendékei. 7. Rózsahegyvaljai temetkezési társulat. 8. Mulatói temetkező-társulat. 9. Görög kath. temetkező-társulat. 10. Szamosvölgyi vasúti műhelymunkások testülete és zenekara. 11. Magyarországi munkások rokkant- és nyugdíj-egyletének dési fiókja. 12. A Dési Ált. Szak- és Munkásképző-Egylet. 13. Társulatokon kívül álló polgárok. 14. Kereskedők és kereskedő ifjuság. 15. Polgári fúvózenekar. 16. Tűzoltó-egylet. 17. Megyei és városi tisztikar, városi képviselőtestület. 18. Állami hatóságok tagjai. 19. A désaknai sóbányahivatal képviselői. 20. Katonai tisztikar jelenlévő

* A gyász- és búcsu-beszédek hátrább egész terjedelmükben közöltnék.

tagjai. 21. Szamosvölgyi vasút és különféle hatóságok jelenlévő tagjai. 22. Tanintézetek. 23. Vármegyei tanítótestületi képviselő és felekezeti lelkészek. 24. Iparos ifjak dalárdája és zenekedvelők dalköre. 25. Szolgálattevő papság. 26. Koszorus kocsik (2). 27. *Halottas kocsi*. 28. Gyászoló család. 29. Ev. ref. fiúiskola tanulói és tanítói. 30. Női közönség. 31. Kocsisor.

A *sírnál*: 1. Egyházi ének. 2. Zenekedvelők éneke: Lelkünk borítja néma fájdalom . . . 3. Búcsubeszéd, mondotta Kádár József polg. leányiskolai igazgató, a társadalom nevében. 4. Búcsubeszéd, tartotta Orbán Endre áll. isk. tanító, megyei tanítótestületi elnök. 5. Búcsubeszéd, mondotta Pólya Antal ügyvédjelölt, a kolozsvári „Bethlen-kör” nevében. 6. Iparos ifjak búcsuéneke: Kék nefelejcs . . .

Mire a temetési szertartás véget ért, az est homálya sötét lepellel borította el a közeli és messze tájakat.

Dés város tanácsa disz-sírhelyet jelölt ki nagy halottjának örök nyugvóhelyéül a Nagytemetőben. Kősziklába vágott sírgödörben alusza örök álmát a kedves halott. Kovács Sámuel ev. ref. lelkész és más a közmunkában kifáradt és nagygyá lett hitsorsosai szomszédságában domborodik most még jeltelen hantja.

Legyen álma csendes!

D. I.

Gyászjelentések.

Alulírottak a fájdalomtól megtépett szív szomorúságával tudatják, hogy a szerető testvér és rokon, mindnyájunknak gyámolító vigasza, öröme és büszkesége, a társadalmi élet és önfeláldozó lelkes emberbarát eszményi példaképe *Budai Elck*, a dési ev. ref. elemi fiúiskola igazgatója, a k. e. é. k. tul., Szolnok-Dobokavármegye törvényhatósági bizottságának és Dés r. t. város képviselőtestületének, ezenkívül számos helyi és közérdekű intézménynak tagja, folyó évi február hó 25-én reggeli 1/29 órakor, alig pár napi rohamos szenvedés után, örök emlékezetű áldásos életének 56-ik évében elhunyt.

Hült tetemei folyó hó 27-én kedden délután 3 órakor fognak a helybeli ev. ref. fiúiskola könyvtár helyiségéből az ev. ref. egyház szertartása szerint, a város által részére felajánlott disz-sírhelyre örök nyugalomra tétetni.

Szomorú elhunytán fájó keservvel ontjuk könnyeinket! Gyászunkban osztozik e város társadalmának minden tényezője,

mert hiszen az ő élete itt mindnyájunké volt. Szívének, szeretetének melegét mindnyájan éreztük.

Végtsz tességére szomorú szívvel hívjuk meg barátait és ismerőseit.

Áldás legyen emlékeztén!

Dés, 1906 február 25-én. Budai Albert, Budai Dániel, fivércei; Budai Árpád, Budai János, ifj. Budai Elek, Budai Lajos unokaöcsse; Budai Etelka, Budai Erzs, Budai Aranka, Budai Margitka, Budai Róza, unokahugai; Budai Albertné szül. Zakács Etelka, Budai Dánielné, sógornői; Budai Mihály Szék városi főjegyző, neje és az Albisi család, mint rokonok.

*

A dési ev. ref. fiúiskola tanítói kara a legbensőbb fájdalommal tudatja, hogy a legszeretőbb kartársa és igazgatója *Budai Elek* február hó 25-én meghalt.

A nagy szív, mely annyiért dobogott, kihült!

Nem volt könny, melyet le ne törölt volna; nem volt öröm, melyhez a maga szívéből ne adott volna!

Csak a mi könnyeinket nincs, aki letörölje; csak a mi szívünket nem vigasztalhatja senki! Egyedül az isten!

Áldassék emlékezte!

Dés, 1906 február hó 25-én.

*

A dési ev. ref. egyházközség tanácsa és iskolaszéke mély fájdalommal jelenti, hogy *Budai Elek* ev. ref. fiúiskolai igazgató aa. közhasznú működésének 32-ik évében, folyó évi február hó 25-én d. e. 1/20 órakor, rövid szenvedés után jobblétre szenderült.

Egész élete a lankadatlan, munkás tevékenység példányképe volt. Neki az ő élete sem volt drága, csakhogy elvégezze azt, ami reábizott. Hű és igaz ember volt, méltó arra, hogy az elismerés és hála koszoruit helyezzük ravatalára.

Temetése folyó évi február hó 27-én délután 3 órakor lesz az ev. ref. fiúiskola könyvtárhelyiségéből.

Dés, 1906 február hó 25-én.

Nyugodjék békében!

Hálánk viraszt siri álma felett!

Sürgönyök:

Az elhalt Budai Elek családjának.

Rég idő óta ismertem, mindig becsültem Budai Eleket, ki mindig önzetlen, mindig egyenes, mindig becsületes és igaz ember volt; őszinte részvétem kísérje most, midőn utolsó útjára megy, maga után hagyva minden igaz embernek fájó érzését, ki a maga hiv körében tökéletes volt és pótolhatatlan marad.

Budapest.

Bánffy Dezső br.

*

Szabó György tanítónak.

A fáradhatatlan munkás, a legszeretőbb kartárs a már néhai Budai Elek hirtelen halála mély fájdalommal tölti el szívünket. Az ő halálával a dési ev. ref. iskolát és tanítótestületét ért közvetlen veszteséget mi is érezzük, fájdalmukban osztozunk. A magyarláposi állami iskola tanítótestülete:

Kiss, igazgató.

*

Almay Ferencznek, Dés.

Mig élt, körében fátkyaként világolt, most bú harmattal enyhülten nefelejts virágait növel. Álma csendes legyen, nevét őrizze kegyelet.

Békésgyula.

Dombi, esperes.

Református főiskola tanítótestületének.

A nagy csapás, mely önöket szeretett igazgatójuk halálával érte, engem is sújt. Helye pótolhatatlan, fogadják mély és igaz részvétemet.

Budapest.

Simó Béla.

*

Tanítótestület.

Veletek sír lelkiem Budai Elek halála felett.

Pánczélsch.

Szőke.

Levelek:

Kedves Barátom!

Őszinte részvétellel értesültem Budai Elek haláláról, a kinek elhunytá kétségtelenül fájdalmat okoz mindenkinek, a kik őt, s benne a derék embert s buzgó egyházi kollegát tisztelték.

A mai postával koszorut küldök koporsójára a te czímeden. Légy szives azt koporsójára helyezni az én nevemben, egyuttal fejezd ki a presbyteriumban is őszinte részvétemet.

Szives üdvözléttel híved

Dr. Bartók.

püspök.

*

Édes Feri!

Budai halála megrendített, meghatott; főleg azért, mert azt sem tudtam, hogy beteg. Mi okozta hasznos életének e gyászos végét?

Arra kérlek, légy szives tolmácsold Vásárhelyinél, mint az egyházközség fejénél, őszinte igaz részvétemet, a dési egyházközséget, az iskolát és a társadalmat ért veszteség felett. Bizony ő nagy ürt fog hagyni maga után, első sorban működési helyén: Désen.

Bethlen.

Sógorod

Gyárfás Albert

ref. lelkész.

*

Szabó Györgynek, Ds.

Megdöbbenve értesültem szeretett kartársunk haláláról. Hogy mit vesztett a tanúgy, mit vesztett Ds város s a megye társadalmának minden rétege, azt igazán csak azok tudják, a kik a megboldogulttal közvetlen összeköttetésben voltak. A veszteség fájdalommal sújtja mindazokat, a kik „Budai bácsit“ ismerték. Engem a helyzet és körülmények elválasztottak szülőhelyem környezetétől, de a szívem, a lelkem mindig feljajdul, a mikor leverő hírek érkeznek Szamos mentéről.

A veszteség iránt érzett fájdalomukban osztozkodom s kérem, hogy őszinte részvétemet a tantestület előtt is nyilvánítani s tolmácsolni kegyeskedjék.

Nagyvárad.

Várady István

tanító.

*

Daday Istvánnak, Ds.

A megboldogult Budai Elekben én is egyik régi jó barátomat siratom! Nyugodjék békében!

Pancsova, 1906 ápr. 1.

Barbierik Titus

fels. keresk. isk. tanár.

Koszorúk. (Szalagfelirások.)

1. A kir. tanfelügyelőség: Munkatársának. (Fehér szalag.)
2. Szeretett Igazgatójuknak: A dési ref. fiu-iskola tanítói.
(Fekete sz.)
3. A Szolnok-D.-megyei tantestület: Az önfeláldozó tagtársnak. (Fekete sz.)
4. A tanoncz isk. tanulók: A jó tanítónak. (Fehér sz.)
5. A Boros-család: Az igaz, jó barátnak. (Rózsaszín sz.)
6. Gábi, Árpád, Pujuci: Édes Elek bácsinknak. (Rózsaszín, kék sz.)
7. Dési zenekedvelők egyesülete. (Égszín kék sz.)
8. Dési izraelita hitközség: Budai Eleknek. (Rózsaszín sz.)
9. Dicentyné: A legjobb testvérnek. (Ibolyaszín sz.)
10. Almay-család: Igaz szeretettel. (Élő virág, fehér sz.)
11. Louise Babája: A jó tanító bácsinak. (Csokor, élővirág.)
12. Ifj. Papp Jenő: Egykori tanítómnak tiszteletem jeléül.
(Fehér, rózsaszín sz.)
13. Katinka és Kálmán: Budai bácsinak. (Fehér sz.)
14. Dési kereskedő ifjuság: Budai Eleknek tisztelete jeléül.
(Nemzeti szín sz.)
15. A dési ev. ref. leányiskola: A felejtethetlen jó tanítónak.
(Fehér sz.)
16. Budai Albert és családja: Szeretett jó testvér, sógor és nagybátyáinknak. (Fekete sz.)
17. Dész város közönsége: Budai Eleknek. (Fehér, kék sz.)
18. A Hussek-család: Budainak. (Piros sz.)
19. A dési m. kir. áll. főgimn. tanár testülete: Budai Eleknek. (Lilaszín sz.)
20. A dési m. kir. áll. főgimn. tanuló ifjusága: Budai bácsinak. (Lilaszín sz.)
21. A dési kereskedők: Hálás emlékül Budai Eleknek.
(Piros sz.)
22. Kolozsvárról: Budai Eleknek testvéri szeretettel. (Kék, piros sz.)
23. Budai Mihály és családja: Feledhetetlen bátyáinknak.
(Lilaszín sz.)
24. Dani és családja: Feledhetetlen, jó bátyáinknak. (Lilaszín sz. Élővirág koszoru.)

25. Tüzes Karácson és neje: Utolsó üdvözet. (Égszin kék sz.)
26. Ment Béla és neje: Utolsó üdvözet. (Fehér sz.)
27. Rothné és Málka: A régi, jó barátoknak. (Fehér sz.)
28. Tisztelő barátai: Eleknek. (Kék sz.)
29. Az újpárt: Budai Eleknek. (Nemzeti szín sz.)
30. A kolozsvári Bethlen Gábor-Kör: Szeretett Budai bácsinak. (Fehér, kék sz.)
31. Az iparos ifjak dalegylete: Szeretett énekmesterünknek. (Lilaszín sz.)
32. Dr. Bartók püspök: A jó embernek és hű munkásnak. (Fehér sz.)
33. A polg. leány-isk. 4-ik oszt. növendékei: Budai bácsinak. (Csokor, fehér sz.)
34. Ifj. Szénásy István és neje: Felejtethetlen, több mint jó barátoknak. (Csokor.)
35. Elza: A jó Budai bácsinak, hála és szeretet jeléül. (Csokor.)
36. Maléter Zoltánné, Gizi Alice, Jenő, Irén. (Csokor, felírás nélkül.)

Halotti beszéd b. c. Budai Elek felett.

Tartotta: Vásárhelyi Boldizsár ev. ref. lelkész.

Alapige: Máté V. r. 6. v.

Sz. h. gy. B. c. halottunk, Budai Elek aa. egy alkalommal egy olyan társaságban volt, amelynek tagjai egytől-egyig az emberi társadalmat mozgató, annak menetére irányító befolyást gyakorló eszméknék termelésével, azokat az életbe átvivő munkássággal ékeskedő egyének valának. Itt ő — a kinek minden igyekezete az volt, hogy az igazságnak török-szakad, érvényre kell jutnia — felette keservesen panaszkodott, szive nagy keserűségében könnyeket is hullatott, hogy még ott, azoknak a szerinte teljesen igaz férfiaknak a társaságában is, mint vélte, szenved az igazság. Ezt a kis epizódot gyászravatala mellett állva, azért említém, mert habár szenvedett, gyötrődött még e baráti körben is az igazságért, én mégis úgy tapasztaltam, a vele való gyakori érintkezésben arról győződtem meg, hogy őt csupán az igazságért való eme lángolás

elégithette ki, tehette boldoggá. Sokszor tünődöm az emberi nem megváltójának, az Ur Jézus Krisztusnak némely, főképpen a boldogságra vonatkozó kijelentésein. Így tünődtem akkor is e kijelentésen : „*Boldogok, a kik éheznek és szomjuhozók az igazságot, mert ők megelégtettek*” — mikor az elmondott jelenetről hallottam. Láttam, tapasztaltam, tudtam, hogy Budai Elek az igazságért lángol, azért megalkuvást nem ismerve küzd; de láttam azt is, hogy az azért folytatott küzdelemben, feláldozó tevékenységben sokszor szenved, a keserű csalódások olykor könnyezésig is bántották. Hát ezt látva, hihetek-e a kijelentésnek, hogy boldogok kik éheznek és szomjuhozók az igazságot?!

Sz. h. gy.! Az Ur Jézus Krisztus kijelentései sohasem csalnak, ha azoknak jelentőségét lélektanilag vizsgáljuk, teljes bizonyosságot nyerhetünk igazságuk felől. Ime, itt előttünk egy élet, a mely, felesleges bizonyítgatnunk, mindenikünk tudja, az igazság éhezésének és szomjuzásának példája volt miközöttünk, gazdagításuk emléket szívében azzal, hogy vizsgáljuk boldog volt-e az ő élete, megelégtetést talált-e éhsége és szomjusága.

Először szólok családi életéről, aztán tulajdonképeni hivatása terén végzett munkájáról, hogy végül előtökbe állítsam a társadalmi téren, az igazság keresésében érvényesülő embert.

Az elsőről csak röviden szólok, mert bár családjához tartozónak tekintette őt mindenki, tulajdonképeni családja még sem volt. Szerető nő, hű hitvestárs, ragaszkodó gyermekek sirása nem zavarja siri álmát, de azért patakként omlott az özvegyek és árvák könnye, mikor elhunytát hirül vevék; a közvetlen vele egy gyökérről sardadzók pedig: testvére, ennek gyermekei, unokatestvérei szinte megdermedtek a nagy, rettenetes csapás hallatára, hiszen némelyik közülök többet sirat eltávozásában, mintha szülőt siratna. A kötelezettséget rokonai iránt erősen érezte, de sohasem azért tartotta a köteléket, hogy őt segítsék, hanem ő áldozott, tett mindig értük, mert minden számítás nélkül is megérezte igazságért szomjuhozó lelke, hogy a családi összeköttetésekben tulajdonképen annak van kielégítése, boldogsága, a ki áldoz, fárad, segít: a szülőnek, a ki jöllehet megvénül, alágörnyed, elfárad e kötelességek teljesítése közben, de mindazokra ügyet sem vet, mert boldog, hogy mindazt teljesítheti. S ha ezt igazolja a szülők tapasztalata, nem osztályrésze-e e megnyugtató boldogító érzés annak az atyafinak is, ki az árvával szemben a szülői kötelességet önzetlenül teljesíti.

Ezt állandóan gyakorolta b. e. emlékezetű halottunk; ez alapon is méltán állíthatom, hogy boldogok a kik éheznek és szomjuhozak az igazságot, mert ők megelégtettek.

De az igazság éhezésének és szomjuhozásának boldogító hatása sokkal nagyobb mértékben nyilvánult az ő életében itt, az iskolában, főképpen az általa vezetett első elemi osztály növendékei között. „Budai bácsi“ itt páratlan hatású volt. A szülő, ki kis gyermekét előkészítette arra a nagy napra, melyen először kell átlépnie a muzsák hajlékának küszöbét s mely a legtöbb gyermekre nézve — bár titkon, sejtelemszerűleg vágyik az ismereteket fakasztó forrás felé — mégis a rettegésnek, a félelemnek órája; a szülő, mondom, a „Budai bácsi“ nevének említésével már félig legyőzte azt a félelmet és rettegést. A kis, fogékony gyermeki lélek a szülői körben és másfelé is, anynyi vonzót, kedvest és szépet hallott már akkor ő róla, hogy a bizalom, a szeretet önkéntelenül is vonzotta ő felé, s mikor édes apja vagy édes anyja bevezette őt ide: az igazgató bácsi nyájas tekintete, bármely gyermek egyéniségéhez azonnal simuló, találó megjegyzése, kérdése, játszi, enyelgő szava azonnal biztosította részére a feltétlen ragaszkodást és bizalmat. És ez a hatás nemcsak futó, pillanatnyi volt: nemcsak egy feltűnő fény-sugár a napból, melyet aztán a komoly munka és foglalkozás felhője eltakar, hanem a szeretetnek, érdeklődésnek áldó, éltető napja volt az ő működése a gyermekekre mindvégig, ontva fejlesztő, erősítő, nevelő sugarait a kicsiny lelkekre szüntelenül. Pedig nemcsak jó volt, de a mikor kellett, tudott feltehetőbb szigorú is lenni. A gyermek azonban még ilyenkor is érezte, sejtette a tanító bácsi magatartásában, eljárásában az igazság erejét s ez lekötötte, engedelmessé, szófogadóvá, bizalmassá tette vele szemben még a vásottabb gyermekeket is. De, amint emlékezetem ujítgatja e dolgokat, fényt kell vetnem főtélelemre: hogy az igazság éhezése és szomju-zása boldoggá tette őt itt is. Titeket hivlak fel e tekintetben tanubizonyosságra szülők, s titeket, kik valaha éreztétek, mint tanítványai szerető lelkének nevelő, irányító, áldó hatását. Vajjon csak a ti szemetekben csillan-e meg az örömnél édes boldogságot eláruló könnye, mikor ő gyermeketekhez intézve, eltalálta éppen azt a szót, a mely a kicsiny lelkeket foglyul ejtette. Az édes megelégedettségnek, benső lelki örömnél harmatát nem láttátok-e felcsillanni az ő szemében is. S azt a benső boldogságot, mely ilyenkor, gyermeketek édes zavarát, a tanító bácsi iránti odaadó bizalmát látva, el-

árasztotta a ti szíveteket, odaadtátok volna akármely kincsért, aranyért? Higgyétek el, hogy a lelkiismeretes tanítónak, ki nem unott kötelességteljesítésnek tekinti fenséges foglalkozását, de a gyermeki léleknek az igazság útjára vezetését látja fárasztó munkájában, éppen olyan mindennél többet érő örömet, édes boldogságot okoz a velük való szeretetteljes foglalkozás. Idvezítőnk a kicsiny gyermekekre mutatva, mondá: ilyeneké a mennyeknek országa s ki azokkal szeretetteljesen bánik, a gondviselés érezteti azzal is a mennyeknek előzét.

Egyik nagy költőnk mondja: „Tökéletlen mű az ember magányában; befejezetlen, egész tökélyre csak társaságban juthat. Csak itt fejtheti ki lelkét, csak itt lehet gazdaggá testben és lélekben, csak itt vergődhetik fel a boldogság magas fokára.” (Vajda.)

A kik közelebről ismerték a néhait, igazolják, hogy lényre őt egészen a társas élet terén való munkásságra ösztönözte. Mikor egyházunk őt iskolánk igazgatói állására elhívta, nem egyszer hangoztatta, hogy egyéb közéleti tevékenységétől visszavonul, erejét, tehetségét egészen sajátképeni hivatása betöltésére szenteli. Ez az elhatározása azonban kivihetetlen volt, mert a mint a költő mondja, az ő lelke csak a társaságban juthatott tökélyre, igazságáért éhező és szomjuhozó lelke csak ott vergődhetett fel a boldogság magas fokára. Neve e téren csakugyan az önzetlen társadalmi munkásság fogalmává vált. E téren aztán még árnyalatbeli különbség sem árulta el, hogy vajjon melyik társadalmi osztály, felekezet vagy faj érdekében működik: előtte a társadalom mindenik rétege vallás, faj és állás különbsége nélkül egy vala. Bárkinak fájdalmát enyhíteni, örömét fokozni benső kényszerűség volt reá nézve. Ha valakinek öröme vagy bánata volt, nem az bántotta, hogy esetleg abban részt nem vehet, hanem az, hogy ott fárasztó kötelességeket nem teljesíthet. Ebben, a fárasztó kötelességek teljesítésében határt nem ismerő vala. Egyfelől az a mindenre kiterjedő udvariasság, másfelől az áldozatoktól soha vissza nem riadó segítségnyújtás jellemezték őt fáradhatatlanságában. Ha messzi tájakra ment baráti szívesseget teljesíteni, ha költséges utazást tett tanultabb lelkek társaságában ismereteit bővíteni: mikor visszatért a gyöngédségnek, a megemlékezésnek legalább egy picziny jele mindenkor jelezte valamelyikünkkel szemben udvariasságát, előzenységét; ha idegen jött körünkbe, támogatásában, segítségében kifogyhatatlan vala s erejét sokszor, túlhaladó áldozatát sohasem

gyakorolta sértő, bántó módon, hanem azzal a páratlan előzékenységgel, mely a jóltevést elfogadót akárhányszor szinte arra a gondolatra vezette, hogy tán még ő tesz jót, ha a szivességet el-

1001.

fogadja. De, hát azt kérditek, volt-e ennek haszna, nyujtott-e ez neki valamelyes jót, feleltem-e a boldogság magaslatára. Hát van-e haszna a gyümölcsfának, hogy gyümölcsöt termel? a rózsának, hogy virít, illatával gyönyörködtet, a lég madarának, hogy dalol, a nap sugarának, hogy éltet? Van, kell lennie, mert különben nem

úgy történnék. Egy benső kényszer, a teremtő által az ő neme szerint beléhelyezett rendeltetést tölt be mindenik s ebben van az ő haszna. Így van ez tényleg az emberrel is. Az Úr igazságul rendelte az emberre nézve azt, hogy betöltse a szeretet törvényét s ki ezt a maga hivatásában emberül teljesíti, az az igazságot éhezi és szomjúhozza, megelégtetést talál és e közben boldogságra lel. Lehet, hogy erre való törekvésében itt-ott keserűség éri, tán gúny, kicsinylés, üldözés, tán hálátlanság is osztályrésze, de azért ő lelke mélyén elégedett és boldog. Nem állítom, nem mondom, hogy kedves halottunk azért, azzal a számítással éhezte és szomjúhozta az igazságot, hogy abból boldogság fakad számára, de magatartása, kedve, elégedettsége, mikor a szeretetnek, az igazságnak szolgálatában fáradozott, mind-mind azt mutatta, hogy ő annak teljesítése közben lelki elégültséget és boldogságot élvezett. S a mi elismerésünk vele szemben, mely életében sokszor kitűnő módon is nyilvánult, s mely most oly általánossá tette elvesztése felett érzett fájdalmunkat, gyászunkat, bizonyágtétel mellett, hogy az ilyen, szeretettől áthatott élet az igazi, helyes élet; az ilyenek által épül itt e földön isten országa. De éppen azért, mert ezt érezzük, ezt tudjuk, ennek az életnek áldó hatását annyiszor tapasztaltuk, ezért nagy elvesztése felett érzett fájdalmunk, de másfelől ebben is van a mi vigasztalásunk, mert, mint a költő mondja: „kedveseink koporsójánál nemcsak azt érezzük, hogy elvesztettük őket, hanem azt is, hogy birtuk; nemcsak azt, hogy gyászolunk, hanem azt is, hogy vele boldogok valánk. A méla öröm és bánat, mely ilyenkor eltölti lelkünket, éppen úgy enyhít, mint fölemel. S ha elhunyt nagyjainknak áldozunk, a veszteség érzete észrevétlen azon eszmék kultuszába olvad, melynek az elhunyt bajnoka volt s ez a bánatnak fényét mintegy megaranyozza.” (Gyulai.) Mikor mi a néhai emlékének áldozunk, azon eszmének hódolunk, mely őt vezette: t. i. az igazságnak, az emberszeretetnek s így az ő életére gondolva, akaratlanul is bizonyrágot teszünk arról, a mit idvezítőnk kijelentett: „boldogok, a kik éheznek és szomjúhozzák az igazságot, mert ők megelégtetnek” s élete példája e tudattal, ha csak parányi részben is, a sajátunkká lesz s arra ösztönöz, hogy mi is építsük itt alant az emberszeretet országát, hogy aztán, miként immár ő az, mi is örökösei lehessünk a menynyek országának. Ebben a hitben, ebben a tudatban kérjük fájdalmunkban a vigasztalást, el távozott társunk részére az örök idvességet, imádkozva eképpen:

Halotti ima.

A ravatalnál mondotta: **Veszprémy Ferencz** s. lelkész.

Szomorkodók nagy vigasztalója: örök Isten, oh légy közel hozzánk e gyászos pillanatban.

Megrendült lelkünknek őszinte, mély fájdalommal állunk e leszegzett koporsó előtt, melyben kihült szívvel, megnyugodott tagokkal megkezdette már örök álmát: mindnyájunk halottja. Hogy álma szép legyen: virágok borítják; rideg koporsóját úgy a haladokló, mint a még csak élni készülő nemzedék szeretete övezi körül, de a virág hervadását már utoléri az ő kihült tetemének enyészetebe indulása, s kihült szívének mindenkre szétáradott melegét szeretetünk minden melegével sem tudjuk visszaadni.

Vigasztalást kereső lelkünk el is száll e földről, hol az enyészet sárga kezének fenyegetése ijeszt. És könnyeinken át Téged keres bizó tekintetünk.

Hol is lenne vigasztalásunk nekünk mulandóságnak rabjai, ha a lelkünk Teveled: örökké való Isten nem lenne rokon. A gyöngédség, a jóság, a szeretet, mely minden szenvedő sorsán segítni, minden örvendező örömét növelni vágyik, mi célra oltott volna e megpihent halottba, ha a halál a lelket örökre megfagyasztja?! De csak a test örökös hazája a föld! A lélek halhatatlan.

„Oh szállj, szállj magasra szívünk szent reménye“, s égi harmatképpen csepegtesd szívünkbe a hitet: hogy míg emléket itt annyi hű szív őriz az örök dicsőség örök ragyogásu fényével, élő Isten, Te körülveszed az ő elszállott nagy lelkét. — Ámen.

Búcsubeszéd.

A ravatalnál elmondotta: **Szabó György** ev. ref. isk. tanító.

Kedves elcsöndesült Barátom! Szeretett Pályatársam!

Mi, a kik a te tanítói munkásságodnak közvetlen szemlélői voltunk, a kik a te kartársi szeretetedet leginkább éreztük: itt állunk koporsódnál megtépett fájdalommal, vigasztalan szívvel.

Az űr, mely távozásod által ebben az iskolában, három évtizedet meghaladó munkásságod után támad: elcsüggeszt bennünket. És hiába sóhajtok: Istenünk, mért támasztottad ezt az űrt, mért vetted el közülünk az életet, a mozgó erőt, a nagy szívet,

melynek melegénél nemcsak mi, hanem ennek a városnak, ennek a vidéknek és az országnak annyi tanítója tanult lelkesedni? Hiába sirunk vissza, lezárt szemed nem nyílik fel, beszédes ajkad elnémult.

Itt áll ez a gyermeksereg, legutolsó tanítványaid serege, a kiket és előttük annyi sokat neveltél, tanítottál kegyességre, ismeretekre, beszédbeli ügyességre, társadalmi forgolódásra; a kiket szeretettel, gyöngédséggel, hozzájuk leereszkedő játszi kedvteléssel vezetgettél be abba a nagy iskolába, mely az élet iskolája.

Hogy tudtál te ő velük bánni, hogy lettél gyermekké érettök, hogy tudtad elfelejteni velök, hogy nem az iskolában, hanem édes anyjuk karjaiban vannak; a kiknek meséltél, a kiknek dalokat, versket tanítottál, melyek a te szivedből fakadtak. Közülük hány-nak törölted le könnyeit, hányat ruháztál fel, hányat neveltél saját veritékes munkád gyümölcséből! Ezek sohasem felejenek el téged!

Itt áll egy másik sereg, az iparos-tanoncziskola növendékeinek serege. Hogy igyekeztél te őket arra megtanítani, a mire az iparosnak szüksége van, hogy értelmes, hasznos polgárai lehessenek ennek a városnak, az országnak. Hogy igyekeztél őket kiemelni abból a helyzetből, melybe őket a társadalmi ferde felfogás helyezte.

Itt állnak sokan, a kiknek őszinte, jó barátja voltál, a kikkel örömben és bánatban testvériesen megosztottál. A kunyhótól a palotáig ismerte mindenki a te szivedet. Felkutattad a szükölködőt, vigasztaltad a szenvedőt, segítettél mindenkin válogatás nélkül, a kinek arra szüksége volt. Egész életed szakadatlan fáradozás volt másokért. Magadnak sohasem kértél, másoknak mindig adtál.

Csekély az én erőm arra, hogy nagy szivedet méltassam.

Mindnyájan tudjuk, ki voltál te nekünk.

Koporsódnál nem áll gyászoló özvegy, nem áll szived véréből fakadt családtag, de itt áll az a nagy, nagy család, a melyben munkáltál: a társadalom, a melynek szentelted élted minden pillanatát. Csak akkor fogjuk látni, hogy hiányzol, csak akkor fogunk keresni, ha majd a fájdalomból felocsúdtunk.

Hasznos tevékenységű szivedet, melyben mindenkinek neveltél virágot, csak magadnak nem, oh azt hagyd nekünk örököül, hogy megtanulhassuk, mit jelent ez a szó: emberszeretet!

És most, drága halottunk, Isten veled!

Sírodon világítani fog az örök emlékezet fáklyája!

Legyen nyugalmad csendes, melyet embertársaidért végzett
 fáradhatatlan munkásságod után oly igazán megérdemelsz !
 Isten veled, örökre Isten veled !

Egy tanuló búcsuszavai a ravatalnál.

Kedves kiszenvedett Igazgatónk! Jó Budai Bácsi!

Mi, ennek az iskolának a növendékei, kik a te lángoló szívednek szeretetét, ebben az iskolában utóljára éreztük: néhány nappal ezelőtt nem is gondoltunk arra, hogy most koporsódnál fogunk állani. És ime most:

Kicsiny szívünk fájdalommal van tele:
 Elsötétült iskolánknak kék ege!
 Örökségül hagyj nekünk a szívedet:
 Jó tanítónk, istápolónk, ég veled!

A sírodon nefelejtsek nyiljanak,
 Dalt zengjenek a csicsergő madarak,
 A napsugár, harmat, virág regélje,
 Hogy hálánknak síron túl se lesz vége!

Emlékedet szívünk mélyén őrizzük,
 Sírhalmodat könnyeinkkel öntözzük,
 Örökségül hagyj nekünk a szívedet,
 Nyugodj békén, aludj békén, ég veled!

Irt: Szabó György.

Búcsubeszéd.

A ravatalnál elmondotta: Br. Horváth Emil dr. ügyvéd

Tisztelt gyászoló közönség!

Ha van igazság a költő szavában s ha van vigasztalás a vallás tanításában, úgy itt e pillanatban szükséges azt megtalálnunk. Hiszünk az örökéletben, reméljük a feltámadást, hisszük, hogy nem haltál meg egészen. *Non omnis moriar.* A test, e romlandó portömeg szétmálhat és megsemmisülve szerteomolhat az anyaföldbe, melyből vétetett, de a lélek az: *örökkönvaló.* A te lelkedet nem lehet bezárni a sirgödörbe, mert a te lelked itt él közöttünk, itt él mibennünk, a kikbe azt gondos, nevelő kezed plántálta.

A te életed oly igen hasonlatos sok nagy és felemelő példázatokhoz. Te voltál a bibliai gyertyaszál, mely világosságát mindig másokra sugározta, miglen élte elfogyott, hamva kialudt. Egy békés, csenedebb, de munkás korszak fáradhatatlan titánja voltál, ki hasonlóan nagy elődökhöz, szived tüzét, szent lelkesedését osztottad ki köztünk, a nélkül, hogy valaha a lelkesedés forrása benned kiapadt volna.

Csodásan néztünk reád ez élvezetekért mohón törtető világban, hol mindenki csak a saját érvényesítésére gondol, reád, ki mindenkor a *mások* javára dolgoztál.

Hányan vannak, kikre rá mondja a közszólás: jó tanító; de mily kevesen, a kik nevelni tudnak. Százan meg százan áldják azt a nagy szeretetet, melylyel a tudás rejtélyeibe igyekvő apró kisdedeket körülvetted s ha semmi nem fogja hirdetni emlékedet, sem büszke oszlop, mely a viharral daczol, nem könyv, mely a szellem országában fákyaként világol, nem hatalmas alkotások, melyek bámulatba ejtenek: az az ezernyi ember, kiknek még gyermek szívébe te ültetted az első eszményeket, hiven megőrzi emlékedet s abban a sok, azóta megsanyargatott, sok csalódástól vérző, talán elfásult szívben, melynek első kedves emlékei hozzád s e helyhez fűződnek, rideg ércznél kifejezőbben fog fenmaradni neved. Csak tőled, de emlékedtől nem búcsuzom. Te nem haltál meg egészen, emléked élni fog.

Gyászbeszéd.

A ravatalnál elmondotta: **Bene Ferencz.**

Tisztelt gyászoló közönség!

Ezrek szívében egy fájó érzés, egy nyilalló fájdalom reszket ma végig: Budai Elek nincs többé! Egy kihűlt szív fölé borult immár e szürke koporsó födele, a milyen milliók közül csak egy akad, csak egy, mint a milyen az övé volt, a hol az örök szeretet krisztusi ereje lakozott; csak egy, a milyen az övé volt, a melybe belefértünk mindannyian; csak egy, a milyen az övé volt, a melynek szeretetéből oly pazarul költött mindannyiunkra.

Avagy van-e itt közöttünk csak egyetlen ember is, a ki az ő mélyen dobogó szívének szeretetét ne érezte volna valaha? Van-e csak egyetlen lélek is itt közöttünk, kinek lesújtó fájdalmát az ő

szeretete ne enyhítette volna valaha, túláradó örömét viszhangozni elfeledte volna valaha?

Hiszen, ha az a sok könny, a melyet életében letörölt, mind ide peregne koporsójára, a virágos mezők harmatcsillogása reszketne ravatala körül.

Ha az ő jóságos keze nyomán enyhülést talált szenvedők sohajtása ma körülfogná fekete ravatalát, úgy láthatatlan erő, láthatatlan szárnyakon emelné koporsóját örök nyúgvóhelye felé.

És ha az a sok virág, a melyet szeretteink boldog óráiban közénk szórt, avagy drága halottaink koporsójára hintett, ma utolsó útjára elébe hullana, ez a szürke koporsó rózsák és ibolyák puha szirmain haladna megpihenni.

De én még sem a jóságos, az utólérhetetlenül gyöngéd, a soha ki nem fáradó figyelmességü, vagy a részvét nehéz perczeit soha el nem mulasztó Budai Elektől búcsuzom, hanem egy szívből szakadt búcsusztót mondok, egy szívből szakadt könnyet ejtek azért a Budai Elekért, a ki titkon bejárta a szenvedések elhagyatott kunyhóját, a nélkülözések titkosan elrejtett zúgait, az árvák, az elhagyatottak szomorú küszöbét és a ki, mint egy bibliabeli apostol, semmiből, a saját utolsó falatjából, vagy a közönyösök nehezen kierőszakolt filléreiből megnyugvást, segítséget vitt mindenüvé; csodákat mivelt, mint a Megváltó, a ki öt kenyérből és tizenkét halból meg tudott vendégelni ezeket.

És a ki tette mindezt titkon, névtelenül s gondosan ügyelt, hogy léptei nyomát elsöpörje a homokon, hogy hálájával reá ne találjon soha senkise, mert ha a hálátlanság fájts is nemes szívének, hálálkodást sohase várt senkitől.

Nehéz munkásságának minden szegényes jutalmát, lankadatlan kitartásának minden eredményét erre az oltárra rakta és mint egy ősi, nagy korszak közénk tévedt mithológiai alakja, soha nem lankadó buzgalommal, csak töltötte, egyre töltögette a mérhetlen szenvedések Danaidák hordóját.

Mi, kik közlőről, titkon, itt-ott kileshettük e bámulatos munkát, tudjuk és érezzük, hogy az a fájdalom és az az őszinte részvét *éppen ezért* oly mélységes ma sziveinkben iránta, hiszen a jóságot és gyöngédséget, ha elfeledjük könnyen és hamar, de az igaz emberszeretet ereje elől szívünket elzárni képtelenek vagyunk.

És ő valóban az örök szeretet igazi példányképe volt, ki mint a gyöngyhalász a tenger mélyéből, csak egyre hordta föl szívéből

a szeretet igaz gyöngyeit kifogyhatatlanul és szórta két kézzel, egyre szórta miközéink e drága kincsét pazarul.

A szeretet pedig épen ezért, el nem múlik sírja fölül soha. Itt marad tovább és itt él az tovább mi közöttünk, a szívekben és az ajkakon és elkísér a síron túl is, mert ha igaz a mi hitünk, hogy ott túl a síron új élet vár reánk, akkor ma az éjféli zengő harangszavára megnyílnak ott fenn a temetőben mind, mind a sírok, a melyekre ő a szeretet virágait szórta valaha, s a kitől mi most fájó szívvel, könnyes szemekkel búcsuzunk, azt egy boldogabb világ boldog lakói örömkönnyei közt ölelik ott körül.

Az ő sírján pedig a kegyelet és szeretet virágai nyílni fognak örökkön-örökké !!

Búcsubeszéd Budai Elek felett.

— 1906. febr. 27. —

Eltávozái tehát te kedves, felejtethetlen jó Budai Elek! Te önzetlen igaz barát, te igazi nemes kartárs. A te napod az enyészetbe hanyatlott s mint e felettünk leáldozó nap szürke homálya kétes világa mellett elborul a természet tengere, úgy borul el a mi szívünk az elhunytod feletti keserves fájdalom miatt.

Utolsó dobant a Te nagy szíved abban a kebelben, a mely egészen szívből állott, s a melyben benne hordtad az emberiséget!! Oh mint fáj, hogy sajog kicsiny szívünk az árvaság miatt, érezvén a Nagynak kimúltát, nem találunk vigaszt, megnyugvást elvesztésed felett.

Beszédes ajkad megszűnt mozogni s az a jóságos két szem lezárult örökre!!

Kedves Barátunk, igazi nemes kartársunk!! Ime elkísértünk utolsó útra s midőn kihült porhüvelyedet átadjuk annak az anyaföldnek, a melyet Te annyira bálványoztál, vigasztalanul álljuk körül sírodat, hogy elbúcsuzzunk tőled, mint mélyen elszomorodott kartársaid, a „Szolnok-Doboka vármegyei általános Tanító-Egyesület“ nevében, a melynek Te 27 éven át fáradhatatlan munkás tagja, vezérlő fénye, büszkesége voltál. A munkában első, az elért siker utáni dicsőség megosztásában utolsó voltál mindig. Nemes lelkedet átültetted az egyesületbe is s meghonosítottál oly intézményeket, a melyek az elhagyott árvák s özvegyek könnyeit eddig is annyiszor törölték le.

Oh mily sokkal vagyunk mi neked adósaid! A míg éltél, nem engedtélt fizetnünk soha, azt vélvén, hogy mindenkinek Te tartozol s ime most nincs kinek fizessünk.

Mi voltál Te? Egy másokért fáradó *örökmunkás*; egy szolgálatokban kifogyhatatlan, kimeríthetetlen *élővalóság*; egy Istentől nemes lélekkel megáldott *magasztos lény*; egy nemes tettekben gazdag *szívjóság*, kinek mi, mint kartársid s ez ezrekre menő gyászoló közönség, az a sok humánus egyület, erkölcsi testület mind, mind adósid maradtunk örökre!

És ez mélyen, nagyon mélyen fáj nekünk s keserű fájdalmunkban vigasztalást csak abban keresünk és lelünk, hogy mind e nemes cselekedeteid sokaságát visszafizeti neked mindnyájunk helyett az a menyekben lakó, örökjóságu Isten, kinck fényes trónusa előtt a te dicsőült szellemed bizonyára az érdemesek sorában foglalt helyet.

És most Te elköltözött kartárs; Te nemes keblű jó barát, átadjuk földi részedet az édes anyaföldnek.

Pihenj csendesen! Emlékedet elvisszük s örökre szívünkbe zárjuk. Jó Budai Elek Isten veled, Isten veled!!

1884

Orbán Endre,
tan. egy. elnök.

Budai Elek sirjánál.

Elmondotta Kádár József polgári leányiskolai igazgató.

Megérkezte hát ide is, az újvilág kapujához, nagy halottunk, nagy emberbarát, jó Budai Elek!

Itt állasz most sirod ajtajánál. Eddig te kísértél ki százakat e néma szerzetbe, e temetőbe, most feletted zendül meg a gyászdal:

Kit szívünk hön ölelt,
Halál szakítja el
És mi könnyezünk.

Könnyeink méltán hullanak éretted Te nagy emberbarát, Te szívből, szeretetből s áldozatkészségből összegyúrt promesheusi alak! Te nagymester, a ki kiragadtad a porból, a sárból azokat, kikkel senki sem törődött, s lelked vérével táplálva terjesztetted bennök a világosságot, fejlesztetted a tudományt, s emberré tetted és formáltad őket, hogy embertársaiknak hasznára lehessenek.

Ki viszi az elhagyott gyermeket ezután biztos menedékhelyre, ki ruházza fel a ruhátlan elhagyottat, ki segíyezi az éhségtől gyötört összeesett alakot, ki ad ezután szállást a hajléktalannak, ki látja el tanácsával, mert kinek van oly széles összeköttetése az egész hazában, mint Neked volt, Te egyszerű néptanító, mégis nagyobb mester valamennyink között?

Építő és apostol voltál, építetted az Isten országát; terjesztetted a hitet, a szeretetet, a békességet a daróczytól a selyem-bársonyig, a kunyhótól a palotáig.

Csoda-ember voltál. Csodát műveltél a haláloddal is, mert összehoztad e rohanó felületes kor összes elemeit: személy, rang, kor, vallás s vagyon különbség nélkül. Ledöntötted a beteg társadalom kínai-falát, hogy igaz részvétben és folyó könnyekben egysüljön koporsód felett valamennyi.

A meghatottság, az elválás el nem titkolható könnyei törnek elő azok szeméből, kikért Te annyit fáradtál s kikért Te annyit s oly sokat szerettél volna tenni: az emberiségért.

Ezek a könnyek legyenek a Te jutalmad, a mi tehetetlenségünkben azért a Te végtelen sok és nagy jószágodért, melyet a Te porladó nagy szíved tőlünk kiérdemelt. S ezek a könnyek s e gyászoló gyülekezet megnyilatkozó fájdalomja örök kapocs marad a Te nem sokára behantolt sirod felett is, mert ezeket a kegyelet harmatcsepje öntözi felejthetetlen emléked és pótolhatatlan veszteségünk felett.

Most kikapcsolódott, elszakadt az a láncz, mely Téged hozzánk fűzött. Magas lelked szárnyaira kelt s felrepült a magasba, honnan származott s most ott van a boldog lelkek között a teljes világosság fényözönében.

Nemes szived kihűlve, nem érez többé, nem enyhíti a nyomort, nem vehet részt embertársaid örömében, bánatában. Dalos, beszédes ajkad nem nyílik dalra. Jótékony kezed nem segít, se titkon, se nyilván ezután.

Pedig hányan segítettél akkor, midőn magad is anyagiakban szenvedtél. Csak az fájt, hogy többel nem lehetsz segítségére.

Gazdagabb voltál a gazdagnál, s nagyobb a nagyoknak hitt hatalmasoknál.

Hozzád hasonló Budai Elekek nem születnek évtizedek hosszú során.

Ott voltál mindenütt, hol emberbarátra szükség volt. Ott a felbomlott házi tűzhely békéltetésénél, a magáról megfélemezett ember istápolásánál, ügyei elintézésénél s ott a nyomor enyhítésénél, az öröm fokozásánál, nemcsak e város és szülöttei között, hanem messze ott is, a hová a villám maga is fáradtan jut el, mert ott is voltak összeköttetéseid.

Mindenkinek csak javára munkáltál. Pártoltál lélekből minden nemest. Egész szivedet adtad oda, csakhogy sikerüljön a szép, a nemes, az igaz.

Nem vártál érte köszönetet. De ki is tudta volna a te fáradozásaidat méltóképen megjutalmazni. A te munkádnak szerinted nem volt értéke, mert nem is azért tetted, hanem azért, mert szép volt, üdvös volt, nemes volt, mert ez illet hivatásodhoz s azokhoz, kiknek kötelékébe tartoztál.

Ezután hiába várjuk, hiányozni fog baráti körünkből. Hiányodat megérezzük mindenben és mindenütt, mert olyan önzetlen emberbarát, ki nyomdokodba lépni tudna oly önzetlenséggel, még czercek közül sem akad.

Ezért folynak össze könnyeink az éretted való veszteség felett az özvegyekével, az árvakével, az elhagyottakével s kívánunk emlékednek e földön oly fényt és maradandóságot, minőt kiéremeltél az Örökvilágosság uránál, a legnagyobb Néptanító-mester jobbjá mellett a mennyekben! Isten veled. Ámen!

Budai Elek cl. isk. igazgató sírja felett tartott beszéd,
1906. febr. hó 27-én Désen.

Tartotta : Pólya Antal jogszigorló, a kolozsvári „Bethlen Gábor Kör” elnöke.

Édes jó Budai bácsi!

Szívemet összeszorító keserőséggel, lelkemre ránehezédő bánattal állok itt, hogy harmadszori találkozásunknak itt — és így kellett történie!

Kétszeri találkozás Veled elég volt arra, hogy most nagy legyen az én bánatom és szomorúságom!

Nagygyá lettél előttem s mindenki előtt az voltál, ki veled összejött. De nem jellemed, lelked, szíved akarom én dicsőíteni, egyéniséged bírálpi s előtte hódolni, mint előttem hivatottabbak s Téged bizonyára jobban ismerők tették; én csak egyet akarok felemlíteni koporsódnál, utolsó mondásaid közül csak egyet akarok leszögezni, a melyet utolsó óráidban mondtál, s a mit a hír röpké szárnyán hozzám is eljuttatott, csak ez egyet: *Olyan árva vagyok, mint a szamosparti koró!* Hallom csengeni szavad, s az a keserv, az a mély fájdalom, szívetrepszto bú, melyek kitörve bensődből e szavakban elém állíták igaz „Én”-edet: engem is megriáztak, megdöbbsentettek, s omló könnyekkel sirattalak.

Nincs két órája, hogy hallottam koporsódnál, miszerint „olyan voltál, mint a gyöngyhalász. Leszálltál szíved mélységeibe s a szeretet drága gyöngyeit hordtad napvilágra s osztogattad ajándékozván mindenkinek”, s a te nagy szíved, a miből mindenki részére meritettél szeretetet, a mely csak nemes indulatokat ismert s felemelkedett a kicsinyes szenvedélyeken, e nagy szív: utolsó napjaiban megtört harczában. S a mit rejtettél, a mi bizonyára sok könnyet sajtolt ki szemeidből, a mi sokszor elcsüggesztett s perczeidet fájdalmasakká tette a magányban: előttem világossá lett. A harczban vesztettél! Nagy, nemes voltál, de mégis ember, kinek keserősége, lelkének mélységes bánata, panasza az Alkotó ellen felzokogott e pár szóban: *„olyan árva vagyok, mint a szamosparti koró!*

Két kézzel szórtad a drágagyöngyöket, szerető szíved mély érzéseit: s Te mégis úgy maradtál — mint panaszlád — árván.

Olyan vagy sorsodban, mint a világító-torony. Sugárkévéje annak is mértföldrekre szolgál, útjelzőül a zajló hullámokon, ontja a fényt, öröme a vihartól vert hajósnépnek s a sugarak megtör-

nek a tajtékzó hullámokon és millió gyöngyként hull alá a felcsapódott hullámtaraj, miután minden cseppje megfürödött a fényben. De nem látszik a torony, nem nézi senki, eltűnik a fény mögött, széteszlik árnya a sötétben. Pedig ő adja a fényt s ő látatlan marad!

Szeretetet adtál s oly árván maradtál!

Hálás a torony iránt a bolyongó, eltévedt hajós; irántad mindenki, a ki érezte szivednek, szeretetednek melegét. De meggy ez is — az is tovább. Te árván maradtál, mint az . . . a parti szirtfokon!

Megértettelek! Tudom, hogy minden mulandó e földön; öröm, vigasság órákig, legfőllebb napokig tart, virág elhervad, sárga rózsák szirma lehull, a fa kiszárad s távozik az ember is, mint Te most; csak egy van örök, soha nem muló: a fájdalom. Ez veled volt utolsó óráidban is. Oh! legyen úgy, hogy ne menjen veled a sirba!

Fáj, várzik a szivem elmulásodon s azoké, kik szerettek. De emberi ez. Hanem, ha folytatnod kellene odaát is e kívül vig, belül vérző lélekkel ez életet, ha a fájdalom nem válna meg e rögzöknél: akkor kellene igazán fellázadnunk Teremtőnk ellen! Oh akkor én is lázadnék. Szavakba önteném, a mi fáj, a mitől sajog a szivem, a mi keserőséggel tölt el, a mi sebez, marczangol bent a kebelben. Szavam fájóbb lenne, mint a gyermekét vesztett Rachel siralma, elrémitőbb, mint a hajótöröttnek a felkorbácsolt tenger hullámvérését túlharsogó vészkiáltása, megdöbbenőbb, mint a számkiüzöttnek a zsarnokra szórt átkozódása!

Oh! Örjítő gondolat egy folyton vérző sebbel, örök fájdalommal, azt titokban tartva, élni odaát is!

De nem! Nem is lehet ez!

Az Ur él! S ha e világon hiába is küzd a halandó a halhatatlan ellen, ember alkotója ellen s a neki szabott úton kell maradnia, odaát másként lesz! Írások beszélnek, hogy fent, ki a mint érdemli: jutalmat avagy büntetést nyer.

„Oh boldogok a sirók, mert ők megvigasztallatnak.“ „Boldogok a tiszta szívuiek, mert ők az Istent meglátják!“

A hanyatló nap utolsó sugára az öreg Bakó felett jöve, megtört az érczkoporsón, s a mint az eget elfödő piszkos felhőrongyok között átszűrődött, égi jelnek vettem s tekintetem révedezve felfelé szállt, hová e gránit-siremlékek, mint egy-egy hatalmas ujj, egy-egy felkiáltójel mutatnak a szürke magasságba, s az előbb még kétség-

gel küzdő lelkem ez aczélosan kék ég mezején túli sejtelmes világok lételét érezve, nem kutatja immár a jövőendő szakadékos mélységét, véges elmével nem igyekszem földeríteni a végtelent, hanem megnyugszom, hogy Te, Istenem ítélsz kinek-kinek, ki a hogyan érdemli!

Édes Budai bácsi! Ki mindig jó és nemes voltál, ki szeretve embertársaidat, ki gyámolítád a nyomorultakat és árvákat, s ki mind e jóságok daczára árva maradtál, lélekben, szeretetben oly elhagyatott: Te, hűséges tanító, ott — ama szép örök hazában, a világ legnagyobb praeceptorától — bizonyára kárpótolva lélsz. S a fájdalom, az árvaság keserű érzete ott bizonyára elhagy s átveszi uralmát lelkeden a boldogságnak verőfénye!

Legyen is így! Isten őrködjön feletted s adja meg a mi után sirt a lelked, s a mért felzokogott a fájdalom szavaidban. Itt lent pedig emléked legyen áldott s munkában eltöltött becsületes életed és nemes szived követendő példa maradjon.

Jó Budai bácsi! Isten veled! Isten veled!

Néhány szó Budai Elek utóbbi életéről s végóráiról.

„Árva vagyok, mint a szamosparti kóró“, idézte a sirnál tartott búcsubeszédében Pólya, a „Bethlen Gábor Kör“ küldöttsége nevében Budai Eleknek ezen szavait s csodálkozását fejezte ki a felett, hogy miképpen nyilatkozhatott így az, a kinek a palotától az utolsó kunyhóig mindenütt otthona volt. De ha Budai Eleknek utóbbi gondolkozásmódját ismerni fogjuk, nem fogunk csodálkozni ezen nyilatkozata felett, mert benne az utóbbi időkben nagyon felébredt egy csendesebb, zajtalanabb és nyugodalmasabb élet utáni vágy, felébredt a vágy, hogy családot alapítson, hogy megnősüljön. A sok ezer család boldogságának szemlélése és látása már nem clégítette ki őt, hanem óhajtotta, hogy azt ő is élvezhesse valósággal. Ezt bizonyítják alólírt előtt tett nyilatkozatai.

Az egyik helybeli banknál fennállott tartozásomnál ő volt a kezes. Valahányszor váltóujításkor a váltót hozzávittem aláírás végett s közöltem vele a törlesztés összegét, mindig mondotta: „Te nagyon jól viszed a dolgotat, bár én is így vihetném!“ Ezt ismételte akkor is, midőn fájdalom, már csak néhai, nemeslelkű

nőm temetésére tőle felvett tartozásomat törlesztettem. Erre én azt feleltem: „Hagyj fel a sok költséges szerepléssel, élj visszavonultabb életet s akkor czélt érsz!” Mire ő azt felelte: „Ezt meg is teszem mentől hamarabb. Meguntam már ezt a zaklatott életet, nagyon vágyom egy csendesebb, nyugodalmasabb életre, s a hogy anyagi ügyeimet rendezhetem, azonnal megnősülök.” Ez karácsony előtt történt egy hónappal. Mikor karácsony előtt egy héttel Baczába, a leányomhoz menendő, nála látogatást tettem, ekkor már határozottan mondom, hogy csak a „Bethlen Gábor Kör” multságát rendezhesse, azután dolga után lát, megnősül s ha előhaladott koránál fogva nem is élhet oly hosszasan leendő nejével, legalább egy arra méltó nő élvezni fogja utána a nyugdíjat s boldogulni fog. Ekkor így beszélgetve, — este lévén — egész az állomásig kikísért, nehogy szemgyengésem következtében valami szerencsétlenség érjen. Itthon ülni azonban mégsem tudott, mert az újévi üdvözlöt Nagyváradról küldötte.

Újév után, éppen akkor találtam meglátogatni egy vasárnap, mikor Nagykárolyból hazaérkezett a Brugovitz és Baráthék menyegzőjéről. Nagyon jó kedvű volt. Nagy örömmel beszélt el, hogy Nagykárolyban meglátogatta az ott férjénél levő ismerős nőket s azok nagyon örvendettek, hogy láthatják s a szivesség minden lehető nemével elhalmozták. Oly jól esett neki az, hogy azért a kis sziveségért, a mit itt menyegzőjük alkalmával tehetett, ennyire elhalmozták szivességökkel.

Ekkor ígérte, hogy egy könyvet* fog nekem felküldeni, melyet elolvasva, mondjam meg róla véleményemet, de elfelejtette elküldeni, nagyon el volt foglalva a rendezéssel. Ettől kezdve nem láttam aztán többet, addig, míg betegségében meg nem látogattam.

A betegségről csak február 24-én este értesültem. Ekkor — nem gondolva, hogy olyan rosszul van — másnap, vasárnap templomozás után akartam meglátogatni. Azonban eszembe jutott, hogy rosszul is lehet, átöltöztem s lementem a látogatására. Már az úton hallottam, hogy nagyon rosszul van. Este 7 óra lehetett, midőn szobájába léptem. Már a hangomról felismert s mondom: „Látod, egy csömörből milyen nagy tüdőgyuladást kaptam.” Én erre megjegyeztem, hogy ahhoz még nagymérvű hűlés és fáradság is kellett, hogy járuljon. Ekkor nagy láza volt. A környezetét arra kérte,

* Az új el. iskolai miniszteri tanterv volt.

hogy ügyeljenek pontosan az órára, nehogy az orvosságadásban késedelem vagy pontatlanság történjék. A küldött levesételből nagyon jóízűen evett s később a küldött kávé is jóízűen megitta. Kérdezte a környezetétől, hogy érdeklődnek-e a városban az ő betegsége iránt s megnyugodva vette tudomásul, midőn az iskolaszolga mondotta, hogy egymást érik a kapunál azok, kik kérdezősködnek hogyléte felől. Lázában is magánál volt, csak egy nyilatkozatot hallottam, melyet nagy lázában mondott: „Nagy küzdelem lesz, egy vezető intézőre lesz szükség.” Kilencz óra tájt azt mondotta nekem: „Te ne menj haza, úgy is messze lakol, maradj itt.” Igérve, hogy visszajövök, egy kevés ideig haza mentem, valami sürgős dolgot elintézendő, s aztán ismét visszamentem.

A láz még mind tartott. Tizenkét óra tájt szünni kezdett a láz és köhögés, de aztán nemsokára megkezdődött a legrosszabb: a hörgés.

Ő ezt észrevette, s egy órákor felhívott volt, hallgassam meg csak a lélekzését. Meghallgattam és meghallgatta Diószeghi tanítótársa is, kivettük, hogy a hörgés megkezdődött, de neki azt mondtuk, hogy semmi különöst nem vettünk észre lélekzetében. Később mindjobban fejlődött és erősebb lett a hörgés. Három óra tájt azt mondta nekem: „Ott van a borvizes bor és igyál, hogy ne und meg magad.” Megköszönve a figyelmet, arra kértem, hogy most csak magára ügyeljen s óvakodjék a beszédétől. Reggel felé kérdezte: „Kezd világosodni?” Az igen válasza mondotta: „Istennek legyen hála, olyan nyugodtan érzem magam, a többi éjszakákon erősen sokat hánykolódtam.” Kevéssel később mondotta a bátyjának: „Van nektek otthon ágyneműtök, hozasd ide s vettes nekem ágyat oda az ablaknál levő ágyba.” Ekkor reggel hat óra volt. Én azt hittem, hogy a katasztrófa délutánig nem fog bekövetkezni, hazamentem, csak a bátyjának köszöntem. Mikor nyolcz óra után visszamentem, megdöbbenve értesültem, hogy a halál már bekövetkezett.

Igy rajta is — mint sokan — beteljesedett az a közmondás: „Ember tervez, Isten végez.” Óhajtotta, tervezte egész vágygyal a családi boldogságot s elérte helyette az örök nyugalmat.

Legyen ezen nyugalma csendes, emléke áldott!

Dés, 1906. május 4.

Debreczeni István
nyug. ref. ig.-tanító.

IV. RÉSZ.

A közvélemény megnyilatkozása Budai halála után.

Gyászrovat.*

Budai Elek dési egyházközségünk fiúiskolájának igazgatója, a koronás ezüst érdemkereszt tulajdonosa, Szolnok-Dobokavárm. törvhat. biz., Ds. városa képviselőtestületi tagja; egyházkerületi képviselő, tanügyi bizottsági tag stb. stb. február 25-én alig pár napi rohamos betegség után 56 éves korában meghalt. Három gyászjelentés fekszik előttünk: a családé testvérei által kiadva, — mert maga családot nem alapított — az egyházközségé és tanítói karé, melynek igazgatója volt. Mennyi igaz őszinte fájdalom ezekben. De mennyivel több könny hull utána közelben távolban, hol őt közletről ismerték. Ds. senki, kit többen siratnának meg, mint „Budai bácsit“. Ez volt a neve. 32 évi közpályát futott meg, mely idő alatt mindig az első elemi osztályt vezette, ezen a réven lett „Budai bácsi“. Most — temetése órájában — fájdalmas szívvél tesszük egyházközségével a vallomást: „*Hű és igaz ember volt*“, méltó arra, hogy az elismerés és hálakoszoruit helyezzük sirjára. *Emléke áldott!*

Budai Elek dési ref. el. isk. igazgató.**

Kinek fejezzem ki részvétemet nemes szived dobbanásának megszünése felett, drága jó barátom? Az egyszerü kálvinista parochiában — azt hiszem — nincs már senki; az Úr szolgája,

* „Erdélyi Protestáns Lap“ IX. évf. 9. szám.

** „Erdélyi Protestáns lap“ IX. évf. 10. szám.

a te jó atyád, tudom rég pihen már Szentegycden, édes anyád^{*} is rég alussza siri álmát; testvéreid, kiket te gondoztál, neveltél szerény fizetésedből szerteszét a hazában, előttem ismeretlen helyeken siratnak most; családod nem volt, nem maradt. Talán nincs is már senkid, pedig a tiéd volt mindenki, a kinck öröme vagy bánata volt, szegény és gazdag, nagy úr és koldus, a kiket csak láttál, a kinck nemes örömben osztozó bánatra, sorscsapásban résztvevő, igaz szívre volt szüksége.

Szolnok-Dobokában s azon túl is messze egy kis világ, de a mely egész világ volt, akkora, mekkorát rajtad kívül más, egy-egy ember be nem tölt, mindenkié voltál. És mindazoknak kebelén még most is ott ül a megdöbbenés hirtelen halálad felett. Messze szakadva onnan, nincs ki előtt elmondjuk szóval, téged tisztelő feleséggel, azt a kibeszélhetetlen fájdalmat, mely keblünk megdöbbenése óta halálhíred felett tölti szívünket.

Mindennap hull szívünk könnye; nincs óra, hogy panaszos szó ne keljen ajkunkon s még sem múlik szívünk keserősége.

Nemcsak a jó barátot siratjuk benned, mert hiszen barátot kaphatunk mindazok, kik benned azt elvesztettük, de kibeszélhetetlenül fájlalom a nemes keresztyén ember kiszakadását egy kis világból, ezrek társaságából, hol Krisztus apostola volt, gondolat, szó és cselekedetben evangéliumi ember; e korban egyetlen, utól nem érhető, túl nem szárnyalható. De nem beszélek érdemcideről. Lelkem fájdalmas érzelmeit, mély bánattól borus hangulatát is csak azért mondtam el, hogy nagy szíved példája vonzon másokat; mert oly igen nagy szüksége van a mi világunknak jó emberekre. Ugynevezett *nagy emberiink* van elég, de *talpig emberiink* kevés.

Mindkettő találó kifejezés reád; méltán mondta rólad az ilondai templomszentelésen egy jól értékelő tanárunk: „*Budai bácsi nem is egyén, hanem egy eszme, egy fogalom*,” igen, a valóságosságnak, hazafiságnak, kötelességteljesítés, önfeláldozás, áldozatkészség, részvételtjes szív s annyi más szép erény egyesítve. Te vagy jó „jó Budai Elek“, Te „Budai bácsi.“

Az Úr előtti viszontlátásig, — ha érdemesit, hogy ott legyenek, hova hitünk szerint te jutottál — Isten veled!

Vizakna, 1906 febr. 28.

Incze Lajos
ref. lelkész.

* Édes anyját 2 éves korában vesztette el, a jó mostoha is régen nyugszik.
Szerk.

Budai Elek.*

Minden megváltozik az életben. A gyermek felnő s pár év múlva már alig tudjuk felismerni. Az emberek megváltoztatják viseletüket és szokásukat, megváltozik kifejezésük; minden jel arra mutat, hogy maguk is megváltoznak. Mintha az emberek egy pár év alatt teljesen másokká válnának!

Gondoljunk csak vissza gyermekkori pajtásainkra! Hol vannak ma már ezek a gyerekek?! Még emlékeztünkől is kiestek. Legtöbbször alig emlékszünk már vissza, s ha visszaemlékszünk is rájuk s ha megváltozva, férflakká fejlődve, véletlenül elének kerül-nének, nem ismernők fel őket.

Pedig valamikor közös sorsban voltunk. Közösök voltak örömeink s közösök voltak bánataink is. Akkor . . . a mikor egymás mellett ültünk az iskola padjain.

S ha azokról az időkről már csak homályos emlékképeink vannak is, mégis néha-néha előtörnek lelkünk mélyéből, a tudatlannak homályából, ezek az emlékek; megelevenednek s megjelenítik gyermekkörünket. És visszaemlékezve gyermekkörünkre, ott látjuk magunkat a dési református iskola nagy udvarán, sok gyermek társaságában, a kik valamennyien szerették és tisztelték Budai Eleket.

*

Évről-évre új gyermekcsoportot fogadott be az iskola s a gyermekek valamennyien megszerették „Budai bácsit“ s mindenkor kellemesen emlékeznek vissza első tanítójukra. Szeretettel bánt Budai a gyermekekkel s játszi, szeretetteljes modorával megtanította őket a legértékesebb tudásra: az írásra és az olvasásra.

Mondom: írni és olvasni tudni, nem kis dolog. Az összes emberi művészetek között az írás művészetét illeti meg a legelső hely s az olvasni tudás az a rendkívül értékes eszköz, a melynek segítségével az emberiségnek majdnem minden kulturkincse megközelíthető.

Az írásban ölt testet a gondolat s a testet öltött gondolat bátran és feltartóztatlanul indulhat világhódító útjára, mert minő más hatalom vehetné fel a versenyt a toll hatalmával?! Az emberiség felett, a mióta csak emberiségről beszélhetünk, minden időben az írott gondolat uralkodott. S a mi irva vagyon, azt meg is érthetjük, ha olvasni tudunk.

Első tanítóink tanítanak meg bennünket arra, hogy kulturális értékek is vannak ezen a világon s ők adják nekünk az első útbaigazítást arra, hogy miképpen lehet az emberiségnek írásba foglalt kulturális kincseihez hozzáférni és miképpen lehet a kulturális értékeket átszármaztatni a jövőendő idők késő nemzedékeire is.

Első tanítóinkra okvetlenül hálatelt szívvel emlékszünk vissza, ha csak értéket tulajdonítunk a kulturának, s ha csak tanítóink híven teljesítette kulturális feladatát. Budai híven teljesítette feladatát: szeretettel tanított: a gyermekszív fogékonyságát mestéri módon tudta felhasználni a paedagogia céljaira s jóságos lelkével sok-sok gyermekkedélyt meghódított a Jó és Igaz kultusának.

*

A világon s az életben — úgy mondják a szellemeskedők — mindennek van ára és semminek sincsen értéke. S az emberek élete joggal és találóan nevezhető a hiuság vásárának. Hiszen azért élünk, hogy árunkat lehetőleg magas árért eladjuk s legmagasabb ára van azoknak a tehetségeinknek és tulajdonságainknak, a melyek legnagyobb szolgálatot tesznek a hiuságnak s . . . mindeneket: égi és földi, köznapi és fenséges dolgokat egyaránt a hiuság szolgálatába szegődtetünk. — És azért még sem igaz, hogy a világon és az emberi életben semminek sincsen értéke. Az erkölcsi kvalitásoknak van értéke, — de ára nincsen. A jóság nem olyan portéka, a mely kiállítható volna a hiuság vásáran . . . Jó Budai Elek mindenkivel jót tett, a ki csak hozzá fordult . . . És nagyon sokan fordultak hozzá. Budainak talán alig is volt olyan tulajdonsága, a melynek a hiuság vásárában ára lett volna, de jóság volt benne s ez teszi életét érdekessé és emlékéit áldottá.

Nem elsíratni akarom én Budai Eleket, hanem visszaidézni emlékezetembe nemes alakját. Ime, a mi anyagelvű korunkban s a mi szűk körünkben is voltak olyan emberek, a kiktől szívünk szava szerint elmondhatjuk: bizony, bizony nem éltek hiába. Budai Elek ezek közé az emberek közé tartozott.

Őrizzük meg emlékét!

Dr. Bárány Gerő.

BUDAI ELEK EMLÉKÉRE.*

Kezedben tartottad három tizeden át
A tudomány záros ajtajának kulcsát,
Feltártad előttünk a temérdek kincset,
Mit az abc-vel megszerezni lehet.

Felpattant az ajtó kezed nyomásától,
Úgy álltál mellettünk, mint egy szent apostol,
Vezettél sokakat kezeiknél fogva,
Nem apadt el soha jó szived buzgalma.

Kezedből kihullott a szeretet fegyvere,
Mellyel meghódítád szívünket örökre,
Nem voltál te csupán földi gyarló ember,
Hanem a mennyből szállt nagy tanítómester.

Jó barátja valál gazdagnak, szegénynek,
Kik téged mindnyájan oly nagyon szerettek,
Mert megosztád velük kenyered, kalácsod,
Pedig néha talán neked is kevés volt.

Mit mivelt a jobb kéz, nem tudta meg a bal,
Sőt el sem árultad tetteid szavakkal,
S haló poraidat bizony sokan áldják,
Éhező szegények s az apátlan árvák.

Ha egy fiatal pár hűséget esküdött
Az Isten házában, az Úr színe előtt,
Úgy kérted az áldást a kötendő frigyre,
Mintha a te lányod, te fiad esküdne.

Máskor, ha szomorú gyászt öltött egy család,
Megint csak te voltál az önzetlen barát.
Te a könnyezőket meg-megvigasztaltad,
Balzsam volt szívükre minden egyes szavad.

Te voltál a vidám, az örökös ifjú,
Derült kedélyedet sohasem szegte a bú,
De nevetni tudtál talán még akkor is,
Midőn a szivedet megsebzé a tövis.

Messze költöztél el, árván hagyva minket,
 Búcsuképen küldjük örök hálánk néked,
 Szeretet kísért el utolsó útadra,
 Emlékünkben képed ne tűnjék el soha.

Ferenczi Ilonka.

Budai Elek halálára.*

Meghalt egy ember, ki azért élt: hogy másoknak éljen! . . .
 Meghalt egy ember, ki magáért a legkevesebbet, de másokért mindent, mindent megtett! Jósága, áldozatkészsége határt nem ismert. Tevékenysége páratlan, figyelmessége kiterjedt a legaprólékosabb részletekig. Rendezőképesége, ernyedetlen kitartása és minden szép és jó iránti fogékonysága, szép lelkülete és igazságszeretete, mind, mind Isten adománya volt nála, a mi közhasznú életét oly becstessé tette; s ez okozta azt, hogy Ő úgy a társadalomban, mint az életben, úgy a családban, mint az egyesek részéről oly megkülönböztetésben részesült, a milyenben csak egyesek és nagy ritkán részesülnek!

Ezt igazolja az Ő 25 éves jubileuma 1898-ban, a mikor nemcsak a város és megye, de az ország versenyzett a hála és elismerés adójának lerovásában. Az az „impozáns ünnepség“, a mely az Ő jubileumán oly nagy mérvben nyilvánult meg, nem csak a szülők, nem csak a testületek részéről, hanem magasabb hivatalok, sőt a kormány és Ő Felseége a magyar király részéről is elismerésben részesült.

Egy ilyen ember volt ez, ki most élettelenül a gyászravatalon alussza örök álmát!

Egy néhány nappal ezelőtt még tevékenykedett s akkor is másokért, a közjó érdekében működött. A kolozsvári „Bethlen kör“ ifjúságának itt Désen megtartott hangversenyét rendezte s fogadta a fiatalságot az Ő fiatalos kedélyének lelkesedésével, mint t. b. elnök! Ez volt az Ő utolsó működése a közügyek terén! Beteg lett és — a leggondosabb orvosi kezelés daczára — meghalt!

Meghalt Budai Elek, a páratlan emberbarát . . . a páratlan jó hazafi . . . a lelkes honfi . . . a ritka jó tanító, minőhöz hasonló kevés adatott a jó magyar hazának!

Meghalt a kedves Budai bácsi, a ki mindenütt ott volt, a hol szükség volt egy ilyen egész emberre!

Az Ő társadalmi élete valóban mesés volt! Ő másoknak és másokért élt, tett, működött, alkotott; de élvezett is! Ő élt egyedül annyit és élvezett annyit, mint tíz más; és ezt igazában át is érezte! Ugy látszik, mintha érezte volna a sorsát, igyekezett kivenni a részét az életből! De jött a kérlelhetetlen halál s az 56 éves, életkedvvel teljes közszeretettel álló embert elragadta rokonai, kedves barátai és jó ismerősei köréből, hátrahagyva maga után a kegyelet bánatos érzetét és egy kipótolhatatlan nagy űrt, melyet a társadalomban úgy, mint a családban, betölteni — úgy miként azt Ő tette — másnak nem adatott meg. És valóban csak ezután fogjuk megérezni: hogy mit veszítettünk benne!

Fájó lélekkel állunk meg ravatala előtt, megáll az ész, elszorul a szív a gondolatra, hogy ime: ennyi küzdelem, ennyi fáradtság, ennyi áldozatkészségnek ez-é a jutalma? . . . Hát az életnek csak ez-é a célja; hogy egy küzdelmes életnek, egy dicsőséges pályának megfutása után, ily hamar és ily váratlanul kell megszakadnia!

Óh mindenható Isten! Bocsásd meg nekünk a mi vétkeinket, ha fájó lélekkel felsóhajtunk: óh! ez nem jól volt így!!

Hála és kegyelet kísérje emlékedet!

Nyugodj békében!

Doktor bácsi.

BUDAI ELEK EMLÉKEZETE.

Kinek minden gondolata,
Csak a nemest, jól kutatta,
S az képezte szíve vágját,
Hogy oszlassa bánat árnyát;

Kicsiny körben meleg nap volt,
Jellemén nem ült soha folt,
Könnyet törölt, gyógyírt hintett
Hol gyásza volt érző szívnek:

„Csendes ember”, alszik mélyen,
Hogy emléke köztünk éljen,
S idvességet nyerjen lelke . . .
Ah, mert mindezt érdemelte! . . .

A fájdalom igaz gyöngye,
Hulladozzon a sír rögre,
Hogy sakadjon nyomán virág,
Befedni a nyugvó sírját.

Szélsuttogás, madárének
Zengjen himnusz emlékének,
Mert, ki annyi ezért nevelt:
Elfeledve sohasem lehet! . . .

Szívem régi hű barátja!
Ez koszorúm a fejfádra,
Megöntözte pár könnyecppem . . .
Aludj, aludj szép csendesén!

Dombi Lajos,
ref. esperes.

„Budai bácsi-hoz.“

Zokogott a lélek bennem . . . csak úgy hullottak könnyeim, mikor meghallottam, hogy egy fáradhatatlan, túltevékeny, áldott, munkás emberi élet véget ért! . . .

„Meghalt a jó Budai bácsi! . . .“

Te emberfeletti hatalommal felruházott lény, ki fog Téged kis társadalmunkban helyettesíteni?

Szomoruan zúgnak, búgnak a harangok, minden, minden szünetel . . . A forró szív kihűlt . . . megfagyott . . . hideg! . . . Halgatsz mélységesen . . . ajkad miért oly szótlan? . . .

Mintha nem hinnék szemeimnek . . . mintha csak egy ijesztő álomkép volna az egész . . . s fölébredvén e rémes álomból, örömmel üdvözléném a jó „Budait . . .“ De hát csend, némaság mivel felelsz . . . csak a mély harang bánatos zúgása közben hallatszik egy-egy elfojtott zokogás, egy-egy feltörő sóhaj! . . . Szem nem marad szárazon! . . .

Hiszen szived még olyan melegen dobogott . . . szabadság . . . élet . . . és virágzás volt minden szavad . . . és most itt fekszel halva . . . mozdulatlanul! . . .

Isten akarta így! . . . Fél életet töltöttél el kis körünkben, de oda „Fönt“ is szüksége volt Istennek egy pótolhatatlan „Budai bácsira“, hol a valódi boldogság, igaz világosság és a biztos megnyugvás feltalálható mindörökre; s midőn e sorokat írom, önként jut eszemben, hogy: „Nincs itt, föltámadott!“ . . .

Kolozsvár, 1906 április 26-án.

Özv. Dr. Breánné Simon Ilona.

BUDAI ELEK EMLÉKEZETE.

Virágot szedjétek, tavaszi virágot
Ti apró emberek! — s öntözzétek könnyel:
Szomorú az ének, mi szól ti hozzátok,
Hallgassatok meg hát figyelő lélekkel! . . .
. . . . Koszorút kössetek, virágot virágra,
S vigyük a temető egy új sirhantjára!

. . . . Legyen a koszorú százszerű virágból,
Az ibolyát fedje a fehér gyöngyvirág . . .
S a könny szemeteken, ahogyan megcsillámol,

Irja lelketeknek siró, mély fájdalmát . . .
 Reszkető kezekkel, a hogy készítették,
 Hiányzik valaki úgy-e közületek?

Hiányzik ki szavát szivetekre irta,
 Kinek jutalom volt minden tekintete,
 Ki érző szívvvel vitt . . . előbb . . . a magasba —
 S veletek beszélni ó! de jól értette.
 Neki készítsétek a gyászkoszorúit:
 S velem sirassátok „jó Budai bácsit!”

Csillogó könyütök minden cseppje gyémánt:
 Legyen e koszorú virágjain is ott!
 Mutassa a hálát a jó ember iránt,
 Aki szívet, lelket másokért áldozott . . .
 Ti vagytok leginkább elhagyott árvái:
 Titeket szeretett ó az áldott bácsi!

Koszorút küssetek ti is ifjak, vének:
 Hozzátok is elért, el ez a fájdalom!
 Az elhalt biztatás . . . szétfoszlott remények! . . .
 Ezt mondja nektek is el ez a sirhalom.
 Álljatok meg némán, hallgatva mellette:
 Ha könnyetek omol — hagyjátok — Érette!

Fogjatok ma kezét apró emberekkel:
 Egygyé tesz mindenkit, egy a veszteségünk.
 És ha könnyeitek együtt foly czekekkel,
 Ugy lehet csak könnyü bánatnyomta lelkünk.
 . . . Lássátok az embert, azt, ki tesz, ki fárad,
 Nem vár, nem kér — úgy kap — kitől sem — jutalmat.

. . . Lássátok! Megosztja a szegény bánatát . . .
 Másnak az örömnél lelke is felvidul.
 Összegyűjt együvé . . . Szolgál Istent, hazát.
 Lélekért a lelket kapja jutalmául.
 . . . És — ha vágy a lélek újból jóra, szcépre,
 Ő ismét a vezér, visz bátran előre!

. . . Lássátok a szegényt! — Megtagadja magát;
 Szétosztotta szerte a földi kincseit . . .
 Ha nélkülözött is, boldogságot talált,
 . . . Lelke álmaiban, mit folyton valósit . . .
 Virággal hinti be a föld rögös útját:
 A Jónak, Nemesnek Ő kiált „Hozsánát!”

. . . Lássátok! . . . Ha ének zendül az ajkakon,
 Ha művelni kell az elhagyatott népet,

Ha áldozni kell az egyetlen oltáron,
 Ha munkát szab Reá — hogy viszi — a végzet!
 Ó, Ti tudjátok csak, kik *Fiai* vagytok,
 Mekkora fájdalom, bánat esett rátok!

.... Lássátok! Ő így él. Lelketekben lelke!
 Nevét beszéli a tavasznak virága!
 Élete, munkája ott a szívetekbe'
 Éreljétek meg hát gyümölcsöző nyárra!
 És — ha megsiratjuk — ha fáj is a lelkünk:
 Tőle kell tanulnunk, Véle cselekednünk!

.... Viritsen a virág, daloljon a madár
 Gyógyuljon a seb is, muljon a fájdalom!
 Enyhüljön a bánat ilyen élet láttán!

.....
 Én tőle tanulok, s hittel imádkozok!

Sztána, 1906 április 5.

Osváth Lajos.
 ev. ref. lelkész.

Elek bácsihoz.

Életed az emberszeretet templomának felépítésén zajtalanul
 munkáló tevékenység szakadatlan lánczolata volt; a humanizmus és
 névtelen jótékonyosság oltárán áldoztál az emberiség eszményi cél-
 jai szolgálatában; a Te nemes lelkednek páratlan fényét és éltető
 melegét siratja minden, a ki az altruizmus által áthatott önzetlen
 szeretettednek légkörében veled eszmei közösségben élt; haláloed
 egy örökké vérző tövis és gyászos seb marad a társadalom szívé-
 ben, melynek Te buzgó, lelkes és pótolhatatlan apostola valál!

Dés, 1906 május hó

Dr. H. Á.

Budai Elekhez.

Nem hal meg az, ki úgy élt itt e földön, mint Te!
 Emléked élni fog örökké közöttünk!
 Szék.

Bencze Károly
 áll. isk. igazgató.

Aki mindenre készen állott.

Budai Elek egyéniségére igen jellemző és feljegyzésre méltó az alábbi leleplezés.

Egy vidám férfi-társaságban, a honnan természetesen Elek barátunk sem hiányozhatott, bizalmas barátai kíváncsiak voltunk, mit tartalmazhatnak jó barátunk kissé viseltes, de súlyosnak vélt őszi kabátjának zsebei?

Meglepetéssel találtunk azokban; boxoló vasat, 3 pár (fehér, színes és fekete) keztyűt, színes és fekete nyakkendőt, tiszta galért, továbbá néhány példány kottát, egy pár jótékony gyűjtő-ívet, hangsípot, tűzoltó-sípot stb. Mi mindannyian tisztában voltunk és vagyunk ezen felszerelés rendeltetésével, de a t. olvasók nagy része előtt ez tanulmányként tűnhetik fel.

A magával hordozott apparatus egy egész, kimerithetetlen programot jelent: Ugyanis Budai barátunk ha az iskola falai között — természetesen jól — elvégezte dolgait és lábát a küszöbön kitette, sohasem tudhatta, hogy a körülmények, a véletlen hova sodorja, csak azzal volt tisztában, hogy az éjféli, sőt igen gyakran a hajnali órákban kerülhet lakására vissza s így ő minden eshetőségre előkészülve indult ki hazulról.

Akárhányszor egy füst alatt ment tisztelegni, névnapot köszönteni, házasulandó párt oltárhoz vezetni, részvétet kifejezni, temetést, fogadtatást dirigálni. Ezen esetekben megfelelő keztyű és egyéb kellék hiánya akadályt nem képezett, mert zsebében volt. Levette a színes keztyűt s vette elő a feketét, vagy viszont, a körülményekhez képest. Igen gyakran, ha az esti szürkület beállott, hevenyészni kellett egy-egy énekpróbát s akkor kéznél volt a kotta és hangsíp s bátran mehetett „dalosai“-val szerenádot adni. Sokszor megtörtént az is, hogy kéménygyulás, vagy más tüzeset alkalmával, esetleg éjjeli láрма, sőt utcai verekedés esetén névnapot, keresztelőt, énekpróbát odahagyott s a tűznél ő volt az első, a ki éles hangjával, vagy már fentebb ismertetett tűzoltó-sípjával vezette a megrémült tehetetlen odacsődült publikumot. A verekedő felek közt pedig ő volt a rögtönítelő bíró, ő ajánlotta az első békefeltételeket, esetleg szolgáltatta a szigorú ítéletet. Azonban boxolóvasának szerepléséről tudomásunk nincs, úgy látszik ez neki olyan elválhatlan útítársa volt, mint sok embernek a sétabot, de a melyet sohasem használ verekedés céljára.

Nagyon sajátságos és jellemző tény az is, hogy a legtöbb tűzveszélyt, lopási és betörési kísérletet az éber figyelme Budai Elek barátunk fedezett fel, illetve hiúsított meg. (—)

Budai és dalosai.

Volt Budainak egy sereg szépen szóló csalogánya. Ha valakinek a maga, vagy mások háláját akarta leróni, suhant dalosai-val holdvilágos éjszakán az illető ablaka alá, aztán ott csattogtak, daloltak olyan gyönyörűségeken, hogy még az angyalok is kikukkantottak a menyországból. Csillagszemök egy darabig kíváncsian tündöklött, ragyogott a sötétkék égbolton, de a nagy távolság folytán sehogy sem tudták kivenni, hogy miféle énekesek. Bizonyosan valami különös fajta fülemilék — mondta az egyik s azzal kerített egy messzelátót. Mikor lepillantottak, a vélt szárnyasok helyett láttak egy csoport nagybajuszu, furcsa kabátos embert. No, támadt is olyan kaczagás, hogy csengett bongott az egész menyország. Mikor megelégették a nevetést, a nyakába kapaszkodtak egy arra sétáló megélemedett angyalnak és elkezdtek sirni, követelődni, hogy nekik kell egy olyan éneklő sereg. Az angyal rémülten simogatta, csititgatta őket és rimázkodott, hogy ne kívánjanak lehetetlenséget. „Miért lehetetlenség?” kérdék mindenfelől. „Azért, mert egy ilyen énekkar vezetése igen nagy fáradságot és türelmet igénylő áldozat.”

Hallják, kérem, a mitől egy angyal is visszarettent, arra vállalkozott Budai. Tanitotta a fiait (mert így nevezte a daloskőr tagjait) kitartással, szeretettel. De én itt nem azt akarom elmondani, hogy miként tanított; hanem, hogy hogyan vitte őket szerenádot adni.

Nem ment az olyan könnyen. Mert ha azt mondja nekik, hogy fiuk, ma ide, meg ide megyünk, hát szívesen megigérik, hogy ott lesznek, ha csak valami közbe nem jó, de édes Istenem, ki tehet róla, hogy jó szándéka a legtöbbször előre nem látott akadályokba ütközik. Budai kitapasztalta szépen szóló seregének gyöngéjét, mi állt nagy éhségből és szörnyű szomjasságból, ezeket kielégítvén, föltétlenül hatott rájuk.

Mikor eljöttek próbára, előszedte Budai a legfinomabb csemegeket, t. i. a legszebben csengő új dalokat (mert dalra voltak éhesek az ő fiai). Énekelt, muzsikált nekik; aztán bocsátott arról a dicsőségről, sikerről, a mit a dalkörnek a közel jövőben rende-

zendő körutjától vár. Mesélt olyan szépséges dolgokat, hogy azt hitték Tündérországból vannak, hol babérok zöldelnek, pálmák hajladoznak s a meghatottság és elragadtatás könnyétől csillogó asszonyszemek világítanak. Addig-addig tartotta őket szóval, dallal,

(Budai Elek mint biciklista 1886-ban.)

édes muzsikával, hogy bing-bang kongott az éjféle óra. Az ijedten futni készülő fiuknak aztán kirukkolt, hogy na, hát az ő kedvéért menjenek egyet énekelni. Ha hűvös volt az éjszaka, vette Budai a varázs-pálczáját, kipp-kopp egy percz alatt ott termett 6—8 felöltő: kicsiny, nagy, kopott ujdona-tuj. Egy pillanat sem telt s már

a könnyen öltözöttek hátán lógtak. Igaz, hogy egyiknek térdig sem ér, másik fel kell fogja, a harmadik az ujjait is alig bírja kihalászni, a negyediknek könyökéig sem ér, az ötödiket nem éri be, a hatodik meg összefogja, mint szomszédasszony a nagykendőjét, de hát nem is az a fő, hogy szépek legyenek, hanem, hogy meg ne fázzanak. Az volt az érdekes, mikor Budai fiainak a második gyöngéjét, a szomjasságot tapogatta.

Mentek szerenádot adni egy jeles férfinak. A jelesség még valahol az asztalfőn ékeskedett, ezt Budai megtudva (ő mindent megtudott) egy fal árnyékában várakozó pózba helyezte kedves fiókait. Alig huzódtak meg, jön a jeles férfiú, néhány kitünőségtől kísérve. A kitünőségek kitünő szemci a sötétség ellenére is azonnal felfedezték a fekete sereget. Néhányan aggodalmaskodva figyelték a furcsa alakokat, de egy bátorszívű kitünőség azzal igyekezett magát és társait megnyugtadni, hogy nincs mitől tartaniok, mert bizonyosan valami faluról érkezett munkáscsapat. Budai végtére is, hogy inkognitóját megőrizze, tovább masiroztatta őket. Mikor lőtávolságra jutott, megálljt vezényelt, de bizony hiába, mert valami huzta, vonta seregét tovább-tovább oly erővel, hogy nem voltak képesek megállni. A mágnest keresve figyelmesen körületekintett, hát látja, hogy a Hungária kivilágított ablakaiból árad a csodálatos vonzóerő.

Nagyon örült Budai a felfedezésnek, mert rég látott már fiai szemében valami vágyakozást, mincképp tárgyát hiába kereste-kutatta s íme most váratlanul megtalálta. Egy-kettő gyorsan betessékelte fiait egy hófehér asztalhoz és rendelt nekik egy-egy feketét.

Képzeltetik, milyen csalódott, savanyú ábrázatok meredtek szegény Budai felé.

Gondolkozni kezdett a szörnyű változáson, de mivel az ő vágyainak netovábbját egy pohár tej képezte, hát csak hosszas fejtörés után sütötte ki, hogy ezek bizony egyebet vártak. Már nem volt ideje helyrehozni tévedését, mert sietniük kellett, hogy a tervezett szerenádott megtartsák.

A míg a fiuk énekeltek, Budai öntudatlan bűnének hatása alatt mintha mind a feketekávé keserűségét érezte volna hangjukon.

Más alkalommal aztán sört rendelt és igen nagy gyönyörűséggel szemlélte, hogy élvezi ki-ki a maga poharát.

Igen, csakhogy az első pohár olyan csábítóan hivogatta a másodikat, hogy néhányan a fiuk közül nem bírván a kísértésnek

ellentállni, megduplázták. Budai, a mértékletesség embere, bár nem volt fiaival egy véleményen, azért fizetett, mint katonatiszt.

No, hát szerették is fiai és mentek, ha nem is éppen tűzön-vizen, de sűrű sötétségen, sőt még zárt ajtókon is keresztül. Ne tessék félreérteni, nem törtek be sehova. De történt egyszer, hogy elmentek a dalkör valamelyik patronusához szerenádot adni. Budai előre „megsugta” a háziak közül valakinek, hogy vigyázzon a kapura, mert jönnek. Az a valaki elfelejtette. Mikor éjfél tájban ott termettek, hogy besurranjanak, hát zárva az ajtó. Budai idegesen jár-kei és mondja a fiuknak, hogy az éneklés el nem maradhat, azaz dehogy mondta, csak alig gondolta, nehánynak már a kapu tetejéről lógott a lába, aztán hipp-hopp bent voltak az udvaron. Nosza a többi sem volt rest, ugráltak nyakra-főre, mindenik igyekezett tultenni a másikon. A nagy buzgólkodásban aztán olyan lármát csaptak, hogy a háziak felébredtek. Az első koppanást, dobbanást, lévén a kísértetek órája, azoknak tulajdonították s a mint a zaj erősbödött, azonképen növekedett félelmök is. De mikor a léptek az ablak alatt recsegték, megkönnyebülten konstatálták, hogy rablóknak kell lenniök, mert a kísértetek csak nem viselnek csikorgós czipőt (az igaz, hogy a rablók sem). A családi tanács hősiesen elhatározta, hogy nyomban segítségért kiáltassék. A legjobb hangu már ki is nyitotta a száját, sőt az első hang, az s, már az aggodó Budai fülében sustorgott, mikor gyorsan rázenditettek.

Másnap felhuzta Budai a legszebb fehér keztyűjét, felkötött egy hóféhéknél fehérebb nyakkendőt, elment az ünnepelthez és bocsanatot kért, hogy éjszakai nyugalmaikat megzavarták.

És az ő nyugalma? Az nem számított. Ilyen volt Budai. Most talán pihen békességgel. Vagy az égick énekkarát dirigálja, közben meg aggodó pillantásokkal kíséri árván maradt fiait. Ki tudja?

Dés, 1906. ápr.

H M . . .

Felhívás Dés város közönségéhez!

A hirtelen támadt gyász, mely *Budai Elek halálával Dés város közönségét érte*, magának minden téren megnyilatkozást keres. Az ő önzetlen egyénisége, mely soha semmiben az egyéni érvénycsülést nem kereste, hanem mindenkor az igaz közérdek

lelkes szolgája volt, többet érdemel városunk társadalmától, melynek három évtizeden át éltető lelke volt, mint néhány hervadó virágot.

Ugy gondoljuk, hogy az ő közczélokért lelkesülő s a humanismus hirdetésében fáradhatlan életének emlékét kötelességünk megóvni a feledés hamar kizöldülő mohától s ezért azon kéressel fordulunk Ds város közönségéhez, hogy azon összeget, melylyel az elhunyt emlékének áldozni akar, fordítsa: *koszorúmegváltás czímén az ev. ref. elemi fiú-iskolánál leteendő „Budai Elek-alapítvány” létesítésére.*

E város egész közönsége, szegény és gazdag egyaránt tanuja volt az ő fáradhatatlan munkálkodásának, melyért őt ez életben vajmi kevés jutalom érte. Elismerését, háláját és köszönetét nem róhatja le szebben s méltóbban e város társadalma, mintha e nevet, mely egy emberöltőn keresztül az önzetlen társadalmi munkásság fogalmává vállott, megőrzi az utókor számára is, melynek szüksége lesz altruisztikus példákra.

Az adományokat kérjük a *Dési Hitelbank* czimére küldeni, s azokról pontos elszámolást a helyi lapok fognak hozni.

A begyűlő összeg a dési ev. ref. fiú-iskolánál fog „*Budai Elek alapítvány*” gyanánt letétetni, s annak kamata egy jógyekezeti tanuló megjutalmazására fordíttatni.

Dés, 1906. évi február 25-én.

Bándy György,
alispán.

Br. Horváth Emil dr.,
ügyvéd.

Ezen gyűjtés eredménye a mai napig (1906 május 23.) 2587 korona 6 fillér. A gyűjtés még folyamatban van.

Előfizetési felhívás.

Budai Elek dési református el. fiúiskolai igazgató-tanító, a szegény, elhagyatott gyermekek, árvák és özvegyek kiapadhatatlan gyámolítója, az igazi emberbarát, 33 évi tanítói és társadalmi fáradhatatlan és önzetlen munkálkodása közepette, rövid szenvedés után, f. évi február 25-én megszűnt élni.

A „Szolnok-Doboka vármegyei Tanítóegyesület” központi választmánya a megboldogultnak emlékét és érdemeit, az ő kiváló

egyéniségéhez méltóképen, egy a sajtó alá rendezett *emlékfüzetben* is megörökíteni határozta.

A mintegy 5 ivre (közép-nyolczad) terjedő füzet hozni fogja az elhunytak különböző arczképeit, életrajzát, tanítói 25 éves jubileumi ünnepeltetését, gyászos halálát, a temetést, a gyászbeszédeket stb.

A füzet ára előfizetők és előjegyzettek részére 1 (egy) kor. 20 fillérben, bolti ára pedig 1 kor. 50 fillérben állapított meg, melynek tiszta jövedelme a „Budai Elek-alapítvány“ létesítésére fordítatik.

Az előjegyzési ivateket — a netán üresen maradottakat is — és az esetleg befizetett pénzeket kérjük Daday Istvánhoz, Désre (polg. leányiskola) f. évi április hó 5-ig beküldeni.

Dés, 1906. márczius hó 15-én.

Peres Károly

tantestületi főjegyző.

Orbán Endre

tantest. elnök.

Daday István

tantest. szerkesztő és pénztáros.

Az előfizetők száma ez ideig (1906. máj. 23) 562.

A „Budai Elek Emlékbizottság“ által kibocsátott gyűjtő-ív.

A váratlanul elhunyt néhai Budai Elek dési ev. ref. elemi iskolai igazgató-tanító emlékének, három évtizedet meghaladó társadalmi áldásos köztevékenységéhez méltó mérvben leendő megörökítését Dés város társadalma egy kegyeletos erkölcsi föladatnak tekinti.

Ezen sokágú intézkedést igénylő kérdés rendszeres megoldását „Budai Elek Emlékbizottság“ név alatt a helyi társadalom minden irányú tényezőiből alakult és szervezett bizottság vette kezébe, a mely a „Deési Hitelbank Részvény-Társaság“ által már saját kezdeményezésére lelkesen megindított gyűjtés keretein kívül, ugyancsak a „Budai emlék“ céljaira, de kiegészítve a néhai ügyeinek rendezésére irányuló ténykedéssel is, és karöltve a vármegyei Tanítótanítvánnyal, együttesen, a saját kebeléből széleskörű gyűjtés kezdeményezését határozta el és e végre végrehajtó-bizottságának f. évi és hó 9-én tartott üléséből számozott gyűjtő-ivateket bocsát ki.

Midőn ezen gyűjtő-ív egy példányát Czimnek tisztelettel megküldjük, fölkérjük, hogy a jelzett célra szánt kegyes adományát ez ív megfelelő rovatába bejegyezni s a gyűjtő-ívet a pénzüsszeggel együtt bizottságunk pénztárnokához *Tek. Friedländer Gyula úrhoz* Dés (Voith-palota) 1906. évi május hó 1-ig eljuttatni szíveskedjék.

Kiváló tisztelettel

„Budai Elek Emlékbizottság“ végrehajtó bizottsága nevében :

Désen, 1906. márczius hó 10.

Szabó György

ev. ref. tanító,
mint a bizottság jegyzője.

Ilosvay Jenő

polgármester,
mint a bizottság elnöke.

A gyűjtés eredménye a mai napig (1906. év május 23-ig) 843 kor. 14 fill. A gyűjtés még folyamatban van.

Utószó.

Egyik voltam sok ezer közt,
Kit barátság hozzád kötött.
Örömben, bánatomban
Szíved az enyémmel dobbant.

Nevelői munkásságod
Családomban kincset hagyott:
Négy fiamat tanítottad . . .
Negyediket árván hagyta.

Mindannyian megkönnyeztünk,
Siron túl is emlegetünk.
Jó tetteidért örök hála,
Emlékedet Isten áldja!

Itt hagyta te váratlanul,
Fájdalomtól szívünk szorúl;
Csupán az újít vigasztalást:
Majdan viszont látjuk egymást!

Addig is hát nyugodj békén,
„Nagytemető“ magas bércezen!
Legyen zavartalan álmod!
Pihenjed önzetlen harczod . . .!

— S mert a virágot szeretted . . .!
Tulipánt . . . és nefelejcsét . . .
— Koszoruba összeszedve,
Emlékednek van szentelve.

A koszorú: e művecske,
 Szerettidnek hő érzelve...
 Sok szív plántálta virágít
 S hervadhatlan zöld lombjait.

— Ez a hála és kegyelet —
 Oh! ezt tőlünk megérdemled!...
 Fogadd — Nagy lélek — kegyesen!...
 Emlékezet: nefelejtsen!!

Dés, 1906 május 20.

A szerkesztő.

334.410

